

Erdély magyar népessége 1870–1995 között

„A magyar nemzeti kisebbségek Kelet-Közép-Európában” c. kötethez készült tanulmány
Megjelent: Magyar Kisebbség, új sor. IV. évf. 1998. 3/4. sz. 331–407. p.

A tanulmány célja: eddig feltáratlan vagy csak részben feltárt források ismertetésével hozzájárulni a jelenkori Erdély népességtörténetének kidolgozásához. A dolgozat ennek megfelelően három fontos szempont köré csoportosítva szolgáltat – az első témakörben átfogó, a másik kettőben pedig részleges – adalékokat az erdélyi magyarság demográfiájának történetéhez. Először (a rendelkezésre álló hivatalos statisztikai információk körének behatárolása után) az összes népesség tényleges és természetes gyarodásával összefüggésben az erdélyi magyarság lélekszámának bő évszázadnyi alakulását követi nyomon. Ezt követően az etnikai erőviszonyok változásait döntően meghatározó városfejlődés főbb adatait összegzi, az urbanizációt kísérő vándormozgalmakra, azon belül is elsősorban a regáti románság Erdélybe áramlására összpontosítva. (E fejezetek a *Magyarság és Európa* 1994. 4. számában megjelent „Erdély anyanyelvi, nemzetiségi és felekezeti statisztikája 1880–1992”, az *Erdélyi Szemle* 1994. 5–6. számában megjelent „Városodás, vándorlás, nemzetiség”, illetve az *Erdélyi Múzeum* 1997. 1–2. számában megjelent „A népesség fejlődése, az etnikai és felekezeti viszonyok alakulása a jelenkori Erdély területén 1869–1920 között” című tanulmányok felhasználásával készültek.) A részletező technikai és módszertani kifejtéseket, valamint a bőséges adatfelsorolásokat a forrásfeldolgozások viszonylagos újdonságértéke indokolja. A terjedelmi korlátok miatt a tanulmány nem terjed ki a népesség térbeli (területi, települési, tömörülési) fejlődésének, valamint – s ebben már az adatok szűkössége, illetve hiánya is közrejátszik – társadalm szerkezeti és egyéb demográfiai jellemzői változásának részletesebb taglalására. E jellemzőket az utolsó fejezet (a *Hitel* 1996. 3. számában megjelent írás bővített és módosított változata) a legfrissebb állapotok szerint az 1992. évi népszámlálás eredményei alapján tekinti át.

Főbb demográfiai források

A jelenkori Erdély területén zajló etnodemográfiai folyamatok vizsgálatához 1869–1910 között, valamint 1941-ben – a megosztott Erdély északi részében – a magyar, a hatalomváltást követően pedig a román statisztikai szolgálat népszámlálásai nyújtják a legfontosabb, „hivatalosan hiteles” adatforrásokat. A modern népszámlálásokat megelőzően a nemzetiségre is rákérdező 1850/51. évi katonai célú osztrák census tájékoztató – aránylag híven – közvetlenül is az etnikai viszonyokról, e számbavétel részletező adatai azonban csupán a történeti Erdélyre vonatkozóan lelhetők fel.

Az 1869. évi felvétel a nemzetiségi hovatartozást politikai óvatosságból még nem kérdezte, a felekezet vizsgálatára azonban kitért. A népesség vallásfelekezeti megoszlása alapján – korabeli becslések figyelembevételével – kísérletet tehetünk a census időpontjában feltételezhető etnikai arányok hozzávetőleges meghatározására. A magyar népszámlálások 1880-tól kezdve az anyanyelv (gyakorlatilag a legjobban és legszívesebben beszélt nyelv) kérdésével tudakolták a nemzetiségi hovatartozást. Emellett kimutatták azt is, hogy a különböző vallású, illetve anyanyelvű népességből hányan és milyen más nyelveket beszélnek anyanyelvükön kívül, felvételtől felvételre bővítve a megkérdezett nyelvek feldolgozási körét. 1941-ben szakembereink már a közvetlen nemzetiségi kritériumot is beiktatták a számlálóív kérdőpontjai közé. A népszámlálások eredményeiről közzétett kiadványok az érintett törvényhatóságok anyanyelvi (illetőleg nemzetiségi), valamint vallásfelekezeti megoszlásáról minden esetben községi részletezéssel, a nemzetiségek legfontosabb életviszonyairól pedig összevont táblás kimutatásokban tájékoztatnak.

A területileg megnagyobbodott Romániában a népesség nemzetiségi számbavételére első ízben az 1930-ban megtartott népszámlálás alkalmával került sor. Ezt megelőzően 1919-ben a román hadsereg által megszállt magyarországi területeken az ideiglenes Erdélyi Kormányzótanács végzett adatgyűjtést, majd másfél év elteltével az immár nagyhatalmi döntéssel Romániának juttatott Erdélyben a

helyi belügyi államtitkárság hajtott végre közigazgatási célú népszéírást. A községi elöljáróságok jelentésein alapuló 1919. évi összéírásról csupán provizórikus, ám a lakosság nemzetiségi és felekezeti megoszlására is kiterjedő megyei adatsorok maradtak fent. Az 1920. évi, a nemzetiségi erőviszonyokra szintén kiterjeszkedő számbavétel eredményeit már települési adattár formájában publikálták. Ezek az összéírások a lakosok nemzetiségét a „népi leszármazás” homályos, erősen aktuálpolitikai töltetű ismérve alapján esetenként névelemzéssel vagy a népi hovatarozást a felekezeti kötődéssel azonosítva állapították meg. Ugyanezzel a fajbiológiai színezetű fogalommal operált a román Belügyminisztérium 1927-ben, amikor országosan is kísérletet tett a „lakosság számának általános ellenőrzésére”. A statisztikai hivatal elhatárolódása következtében eleve kudarcra ítélt, sebtében végrehajtott regisztráció részletes eredményeit nem hozták nyilvánosságra.

Az 1930 végén lebonyolított népszámlálás már minden szempontból megfelelt a nemzetközi statisztikai előírásoknak. Előkészítői az etnikai hovatarozás számbavételére a maga korában kivételes, az állampolgárság, a nemzetiség, az anyanyelv (a szülöktől tanult nyelv) és a felekezet vizsgálatára egyaránt kiterjedő összetett szempontrendszert dolgoztak ki. Az egyéb nyelvek ismeretére nem voltak kíváncsiak, csupán a románul „értést” kérdezték, célzatosan. A népszámlálás eredményeit, jóllehet megkésve, példás gazdagsággal, az etnikai vonatkozású és felekezeti lélekszámadatokat településenként is publikálták. Fontos információforrás a foglalkozási csoportokat törvényhatóságokként és városokként nemzetiségek szerint, valamint a népesség iskolázottságát településenként taglaló – így e számoknak a településszintű nemzetiségi adatokkal való összevetésére lehetőséget nyújtó – egy-egy kötet. A hasonló alapossággal megtervezett 1941. évi népesség-számbavétel a román népszámlálások történetében egyedülálló módon már figyelmet szentelt a többnyelvűség vizsgálatának, a háborús viszonyok következtében azonban sok egyéb mellett ezek az eredményei is feldolgozatlanok maradtak. E számbavételből csak a népesség „etnikai eredetére” vonatkozó főbb községszintű adatok láttak napvilágot.

A II. világháború után 1948-ban hajtottak végre először népszámlálást Romániában, a szövetkezés előkészítését célzó mezőgazdasági összéírással egybekötve. A vizsgálati szempontjait illetően az előző két népszámláláshoz illeszkedő felmérés demográfiai eredményeinek egy részét később feldolgozták, de csupán a népesség számára és anyanyelvi megoszlására vonatkozó főbb előzetes adatait tették közzé, megyéenként és városokként. Ezt követően 1956-ban szovjet mintára, majd – az előbbinél már korszerűbb módszerekkel és gazdagabb vizsgálati programmal – 1966-ban, 1977-ben és 1992-ben végeztek népszámlálást Romániában. Mindegyik alkalommal sor került a nemzetiség, illetve az anyanyelv, sőt ötödfél évtized múltán először 1992-ben a felekezet kérdésére is. A vonatkozó adatokból csupán az 1966. évi adatok közre településszinten, ám e kötetek évtizedeken át hozzáférhetetlenek voltak a kívülállók számára. Így egészen a legutóbbi időkig az 1956. évi – középszintű közigazgatási egységek és városok szintjéig lebontott, még elégségesen részletezett – nemzetiségi és anyanyelvi adatsorok képezték a II. világháború utáni román nemzetiségstatisztika bázisát. Ezek az adatok egyébként egybehangzó értékelés szerint közelebb is állnak a valóságos állapotokhoz, mint az egy évtizeddel későbbiek. Mind az 1956., mind az 1966. évi népszámlálási közlés kimutatja – tartományonként, város-falu megoszlásban (1966-ban rajóonként és városokként is) – a népesség nemzetisége és anyanyelve közötti összefüggéseket. A nemzetiségek társadalm szerkezetére és iskolázottságára vonatkozó adatokat 1956-ban tartományonként települési környezet szerint részletezték. 1966-ban az egyes etnikumok társadalmi kategóriák szerinti megoszlását csupán településtípusok szerinti országos összegekben adták közre, míg iskolázottságuk számait megyei bontásban is nyilvánosságra hozták. Egyedülálló a népesség lakóhelyét születési helyével egybevető 1966. évi kimutatás, mivel az adatokat a megtelepedés ideje szerint is szakaszolja. Így a lakóhelycseré időpontjának ismeretében hozzávetőleges képet alkothatunk az etnikai térszerkezetet jelentősen módosító belső vándorlások időbeni tagolódásáról, a megyei sorokat összevetve pedig az egyes időközök vándormozgalmainak területenkénti intenzitása térképezhető fel.

Az 1977. évi népszámlálás tényleges nemzetiségi adatait valójában csak másfél évtized múltán fedték fel. Addig mindössze a korabeli népszámlálási kötet példátlanul eltorzított, érdemi elemzésre szinte teljesen alkalmatlan megyéenkénti közlése állt rendelkezésre. A valódi számadatok kései megjelenése, s azok községi és egyéb részletezésének hiánya azért is sajnálatos, mivel az 1977. évi népszámlálás etnikai állapotrajza – Erdélyben – viszonylag érvényes, leginkább talán az 1956. éviével rokonítható. Fontos adalékokkal szolgál ugyanakkor az eltelt bő évtized belső vándorlásainak irányairól és térbeli kiterjedéséről az 1977. évi népszámlálásnak az akkori népmozgási láz tetőződésének félidejében készített születési hely szerinti statisztikája.

Az előző politikai rendszer összeomlását követő viharos – drámai méretű külső- és belső népmozgásokkal kísért – események lecsillapultával, 1992-ben végrehajtott népszámlálás jelentősége a háborús évek utáni felmérésekéhez hasonlítható. E „tabula rasa” etnikai vonatkozású eredményeit külön kötet összegzi. Az összeállítás a népesség nemzetiségi, anyanyelvi és vallásfelekezeti megoszlását, valamint a nemzetiségi–anyanyelvi és nemzetiségi–felekezeti átfedések számait megyénként és települési környezet szerint (sőt a nemzetiség és anyanyelv közti összefüggéseket városonként is) kimutatja. Ezen felül – még ha csak országos összegekben is – teljes körűen tájékoztat az egyes etnikumok demográfiai viszonyairól, ami páratlannak számít a román nemzetiségstatisztika történetében. Az 1992. évi településszintű nemzetiségi és felekezeti adatok nyomtatásban ugyan nem jelentek meg, de elzárva sincsenek a kutatók előtt.

A századforduló előtti magyar népszámlálások a fegyveres erő adatait nem dolgozták fel községenként, ezért visszatekintő táblázataink az 1880. és 1890. években a jelenlevő polgári, 1910-ben a jelenlevő összes (polgári és katonai), míg 1900-ban mind a polgári, mind az összes népesség számának alakulását mutatják be. Ez a körülmény – tekintettel arra, hogy a katonaság létszáma nem volt különösebben nagy (az érintett területen az összes népességnek mindössze 0,6–0,7 százalékát tette ki) – számottevően nem befolyásolja az idősorok összevethetőségét. A román népszámlálások az állandó népesség adatait részletezik, a huzamosabb ideje távollevők le-, illetve jelenlevők hozzászámításával. Ez a szám a hetvenes évekig e fogalmi finomítás következtében nem tért el lényegesen az adott területen jelenlevő összes népesség számától. Az Erdélyben összeírt állandó népesség száma 1956-ban 8620 (a városokban 11 781) fővel, 1966-ban pedig mindössze 2184 fővel volt kevesebb (illetve a városokban 208-cal több), mint az ugyanott jelenlevő népessége. A statisztikai évkönyvekben közzétett népességek kimutatás és az 1977. évi népszámlálás eredményeinek egybevetéséből azonban kiderül, hogy 1977-ben a lakosság fokozott belső mozgékonyasága következtében már közel 130 ezer (a városokban pedig 300 ezer) fővel több lakost regisztráltak Erdélyben, mint amennyi az 1966-ban összeírt állandó népesség bázisán becsülhető volt. A két szám közti eltérés különösen az úgynevezett zárt városokban, vagyis ott szembeötlő, ahol a letelepedés külön engedélyhez volt kötve. Ezt követően a hivatalos közlemények – a közlési kritériumokat a valóságos helyzethez igazítva – a fentebb értelmezett állandó népesség mellett a jelenlevő népesség helyett az állandó bejelentett lakóhellyel rendelkezők számát adják meg, a ténylegesen jelenlevő népességet pedig 1977 óta gyakorlatilag a statisztikai kimutatások „állandó népesség”-fogalma fejezi ki. Ez a szám Erdélyben 1981-ben 96 313 (a városokban 246 903) fővel, 1992-ben pedig 45 107 (a városokban 130 708) fővel volt magasabb, mint az ugyanott állandó illetőséggel bíróké.

A magyar statisztikai hivatal 1890–1893 között vallásfelekezet, 1897-ben, majd 1900–1918 között felekezet és anyanyelv szerint szolgáltatott népmozgalmi adatsorokat (a század elejétől kezdve a vegyes házasodásra is kiterjedően), 1912-ig – illetve a magyar anyanyelvűek természetes népmozgalmára vonatkozóan 1915-ig – törvényhatóságokénti, 1913–1918 között pedig országrészenkénti részletezéssel. A ki- és visszavándorlás törvényhatóságokénti adatait 1899 és 1915 között tették közzé; a kivándorlókét kezdettől fogva, a visszavándorlókét 1905-től taglalták anyanyelvük, illetőleg cél- és származási ország szerint. A román statisztikai szolgálat 1920-tól 1937-ig kisebb kihagyásokkal évenként szintén közreadta a felekezeti népmozgalom országrészenkénti és települési típusonkénti főeredményeit. A természetes népmozgalom nemzetiségi adatai az 1920–1923, valamint az 1933–1947 közötti periódusból (1934-től megyénként és hónaponként is) ismeretesek. A nemzetiségek 1931–1939 közötti természetes szaporulatának megyénkénti, illetve a bécsi döntés által megosztott Erdély két részére kiszámított összegét ugyancsak közzétették. A nemzetközi vándormozgalmak statisztikáját (a ki- és be-, illetve visszavándorlás adatait nemzetiség, állampolgárság, valamint országok szerint részletezve) előbb 1926-tól 1942-ig adták közre folyamatosan, majd (a kivándorlás adatait nemzetiség szerint 1975-tel, célország szerint 1980-nal, a visszavándorlás adatait pedig nemzetiség, illetőleg származási ország szerint 1990-nel kezdődően) az 1989. évi fordulat óta újra nyilvánosságra hozzák az illetékes szervek. A nemzetiségi népmozgalom kulcsfontosságú adatait – egy-egy kiszivárogtatott részinformációtól eltekintve – két emberöltő óta nem publikálják Romániában.

A népesség nagysága és fejlődése 1869 és 1995 között

A jelenkori Erdély lélekszámának alakulását 1869-től napjainkig az 1. táblázat tekinti át. (Az összeállítás a népszámlálási közleményekben és statisztikai évkönyvekben közzétett alapadatok mellett a népmozgalmi számításokhoz szükséges, eltérő területekre, illetőleg eltérő időpontokra megadott értékeket is tartalmazza.)

1. táblázat
A lélekszám alakulása Erdélyben 1869–1995 között

1869.XII.31. ^a	4 224 436	1948.I.25. ^g	5 748 546
1880.XII.31. ^a	4 032 851	1956.I.1.	6 219 600
1890.XII.31. ^a	4 429 564	1956.II.21.	6 232 312
1900.XII.31. ^a	4 840 722	1966.I.1.	6 727 900
1900.XII.31.	4 874 772	1966.III.15.	6 736 046
1910.XII.31. ^b	5 262 495	1966.I.1. ^h	6 711 456
1910.XII.31.	5 259 918	1966.III.15. ^h	6 719 555
1919	5 208 345	1977.I.5.	7 500 229
1920.XII. ^c	5 114 214	1977.VII.1. ⁱ	7 531 130
1920.XII. ^d	5 133 677	1985.VII.1. ⁱ	7 915 841
1930.XII.29.	5 548 363	1989.VII.1. ⁱ	8 033 633
1941.I.31.,IV.6. ^e	5 912 265	1992.I.7.	7 723 313
1941.I.31.,IV.6. ^{e,f}	5 910 974	1992.VII.1.	7 709 627
1948.I.25.	5 761 127	1995.VII.1.	7 646 926

Kurzív szedés: számított érték

^a Polgári népesség.

^b A határ által érintett települések osztatlan lélekszámának figyelembevételével.

^c A kimutatásból hiányoznak Jám, illetőleg a szerb megszállás alatti Battyánháza, Csene, Karátsonyiliget, Kiskomlós, Kőcse, Lacunás, Nagyszám, Obéb, Öregfalu, Pusztakeresztúr, Újvár és Zsombolya, és bennefoglaltatnak a ma Jugoszláviához tartozó Káptalanfalva, Módos és Párdány adatai.

^d A végleges határok között megállapított érték az előzőekben felsorolt települések 1910. évi adatai alapján, az 1930. évi közigazgatási beosztásnak megfelelően (Kosna és Radnalajosfalva 1151 lakosa nélkül).

^e A Máramaros megyei Tiszalonka és Técső Romániára eső részeinek adatai nem ismereteseek, ezért a két községrész az 1941. évi összegzésben 1930. évi értékeivel szerepel.

^f Az 1930., illetve 1948. évi közigazgatási beosztásnak megfelelően.

^g Az 1956. évi közigazgatási beosztás szerint

^h A mai közigazgatási beosztás szerint.

ⁱ Az 1977. évi népszámlálás alapján származtatott hivatalos adatok, nem számolva az illegális kivándorlással.

Források:

Magyarország népessége községenként [...] az 1869. évi népszámlálás alapján, A magyar korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei. 2. köt. (1882): 9–331., A magyar korona országainak helységnévtára (1892): 18–656., Magyar statisztikai közlemények, Új sor. 1. köt. (1902): 280–455., Új sor. 42. köt. (1912): 280–457., 581–629., Popa, V. – Istrate, N. (1921): 156., Martinovici, C. – Istrati, N. (1921): 7–52., Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Vol. 2. (1938): XXXII–XXXIII., Recensământul general al României din 1941 6 aprilie (1944): XI., Az 1941. évi népszámlálás (1947): 498–690., Golopenția, A. – Georgescu, D. (1948): 39–41., Biji, M. – Nichita (1957): 11., Recensământul populației din 21 februarie 1956. Rezultatele generale (1959): 4., Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966 (1968) [Erdélyi tartományonkénti kötetek], Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966. Vol. 1. (1969): 2., Measnicov, I. – Trebici, V. (1978): 31., Recensământul populației și locuințelor din 5 ianuarie 1977. Vol. 1. (1980): 6., Anuarul statistic al Republicii Socialiste România (1986): 13., Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Vol. 1. (1994): 1., Anuarul statistic al României (1990): 52., (1993): 686., (1995): 748.

A népességgyarapodás átfogó számait a régió geopolitikai meghatározottsága folytán érdemes a történelmileg érintett szomszédos területek adataival párhuzamosan is szemügyre venni. (2. táblázat.) A Romániához került egykori magyarországi területeken a népesség 1870–1992 közötti szaporodása európai viszonylatban közepesnek mondható. Az itt élők lélekszáma az eltelt bő évszázadban csaknem megduplázódott, hasonlóan a mai Magyarország területén élőkéhez. Ugyanez idő alatt Románia Kár-

pátokon túli lakosainak száma több mint a háromszorosára nőtt. Az egyes régiók népnövekedése már az I. világháborút megelőzően is eltért egymástól: a Regátban például a tényleges szaporodás üteme csaknem háromszor akkora volt, mint az erdélyi részeken. (Ez részben az 1870-es évtized demográfiai válságával magyarázható, amelynek következtében a népesség csaknem 5 százalékkal fogyott a jelenkori Erdély területén.) Erdély népességszáma a következő négy évtizedben is csupán enyhén emelkedett; gyarapodásának 1948. évi mutatója a magyarországi, illetve regáti növekedéssel szemben lényegében stagnálásról tanúskodik. A megtorpanást ekkor a háborús évek okozták: az I. világháborút magában foglaló periódus népességnövekedése szemmel láthatóan visszafogottabb, a II. világháborús fogyás pedig jóval nagyobb arányú, mint Magyarországon, vagy Románia Kárpátokon túli országrészeiben. Az ezt követő három és fél évtized során már Erdély népessége is jelentős iramban gyarapodott; növekedési ütemének éves átlaga a hatvanas évekkel kezdődően meghaladta a magyarországi, sőt 1970 és 1980 között a Kárpátokon túli értékeket is. E felívelést azonban a nyolcvanas évek vége felé hanyatlás váltja fel: Erdély lakóinak száma 1992-ben már kicsivel kevesebb, mint az előző évtized elején volt. Magyarország népessége közben fogyásnak indult, de a regáti lakosság gyarapodási üteme is csupán harmada az egy évtizeddel korábbiak.

2. táblázat
A lélekszám alakulása Erdélyben, Magyarországon és Románia Kárpátokon túli területein 1870–1992 között^a

Év	Népességszám (ezer fő) ^b			Index (1870 = 100)			Átlagos évi gyarapodás illetve fogyás (%-ban) ^c		
	Erdély	Magyarország	Regát	Erdély	Magyarország	Regát	Erdély	Magyarország	Regát
1870	4 224,4	5 011,3	4 500,0	100,0	100,0	100,0	–	–	–
1880	4 032,9	5 329,2	4 750,0	95,5	106,3	105,6	-0,42	0,56	0,54
1910/12	5 260,0	7 612,1	7 507,0	124,5	151,9	166,8	0,88	1,18	1,41
1930	5 548,4	8 685,1	8 732,4	131,3	173,3	194,0	0,27	0,66	0,84
1941	5 912,3	9 316,1	10 202,9	140,0	185,9	226,7	0,63	0,70	1,51
1948/49	5 761,1	9 204,8	10 111,5	136,4	183,7	224,7	-0,37	-0,15	-0,13
1956	6 232,3	9 861,0	11 257,1	147,5	196,8	250,2	0,97	1,15	1,33
1970	7 032,6	10 322,1	13 220,0	166,5	206,0	293,8	0,84	0,30	1,12
1980	7 725,0	10 709,5	14 476,4	182,9	213,7	321,7	0,94	0,37	0,91
1990/92	7 723,3	10 374,8	15 060,3	182,8	207,0	334,7	0,00	-0,32	0,34

Kurzív szedés: becsült érték

^a A mai országhatároknak megfelelően, Erdélyt és a Kárpátokon túli területeket a népszámlálások időpontjában érvényes közigazgatási határok szerint elkülönítve egymástól.

^b A népszámlálások – általában egymáshoz közel eső – időpontjaiban. Kivétel az erdélyi és a regáti oszlopban az 1970. és 1980. év, ahol az év közepi, illetve a magyarországi oszlopban az 1956. év, ahol az év eleji számított népességszám szerepel. A kezdő érték Erdélyben és a mai Magyarország területén az év eleji népszámlálási, az Ókirályságban pedig az év végi számított népességszám.

^c Az előző időponttól, az időszak közepi (átlagos) lélekszámhoz viszonyítva

A népességfejlődés vázolt folyamatáról a tényleges népszaporulat forrásai (természetes szaporulat, vándorlási hiány vagy többlet) szerinti bontás nyújt közelebbi információkat. E tényezőkről Erdélyben a 3., az Erdéllyel demográfiai szempontból is szoros kölcsönhatásba került Kárpátokon túli területeken pedig a 4. táblázat tájékoztat.

3. táblázat
Tényleges és természetes népszaporodás, valamint e két érték különözete Erdélyben
1869-től 1995-ig

Időszak	Tényleges	Természetes ^a	A tényleges és természetes szaporodás különözete	Tényleges	Természetes	A tényleges és természetes szaporodás különözete
	népszaporodás vagy fogyás (-)			népszaporodás vagy fogyás (-)		
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
1870–1880 ^{b,c}	-191 585	-55 280 ^d	-136 305	-4,2	-1,2	-3,0
1881–1890 ^{b,e}	396 713	432 479 ^d	-35 766	9,4	10,2	-0,8
1891–1900 ^b	411 158	403 026 ^d	8 132	8,9	8,7	0,2
1901–1910	387 723 ^f	477 437	-89 714	7,6	9,4	-1,8
1911–1920	-125 090 ^g	140 800 ^h	-265 890 ^h	-2,4	2,7	-5,1
1921–1930 ⁱ	414 700	482 508	-67 800	7,7	9,0	-1,3
1931–1941 ^{i,j}	362 611	386 865	-24 254	6,3	6,7	-0,4
1941–1948 ^{i,j}	-149 847	125 000 ^k	-274 900 ^l	-3,7	3,1	-6,7
1948–1955 ^m	471 050 ⁿ	10,0
1956–1965	508 300 ^o	481 487	26 800	7,8	7,4	0,4
1966–1976 ^p	788 773 ^r	715 423	73 350	10,1	9,2	0,9
1977–1985 ^s	415 612 ^t	374 422	41 190 ^t	6,3	5,7	0,6
1985–1989 ^s	117 792 ^t	140 782	-22 990 ^t	3,7	4,4	-0,7
1989–1991 ^s	-310 320	41 030	-351 350	-15,7	2,1	-17,8
1992–1995 ^s	-76 387	-34 355	-42 032	-2,8	-1,3	-1,5

Kurzív szedés: számított érték

^a Naptári évekre számítva.

^b Polgári népesség.

^c A tényleges fogyás az 1880. évi népszámlálás feltételezhető adathiányának figyelembevételével 162 ezer, a természetes fogyás a kolerajárvány nem regisztrált áldozataival is számolva 90–100 ezer, a vándorlási veszteség pedig ennek megfelelően 60–70 ezer fönyire tehető.

^d A határ által megosztott megyék esetében számított értékek alapján.

^e A tényleges gyarapodás az 1880. évi népszámlálás feltételezhető adathiányának figyelembevételével 367 ezer, a vándorlási veszteség pedig ennek megfelelően kb. 65 ezer fönyi lehetett.

^f A tényleges gyarapodást a határ által érintett települések 1910. évi osztatlan lélekszámának figyelembevételével állapítottuk meg.

^g A tényleges gyarapodás megállapítása során az 1920. évi népességszámot a véglegesített határok között számítottuk.

^h A háborús halálozásokat figyelmen kívül hagyva. Figyelembevételükkel a természetes szaporodást 29,7 ezer fős fogyás váltja fel, a vándorlási veszteség pedig 95,4 ezer főben állapítható meg.

ⁱ Az 1930. évi közigazgatási határok között.

^j A népszámlálási időpontok között.

^k Észak-Erdélyben – Ugocsa és Máramaros megyék érintett részein, illetve 1944-ben a terület egészén – becslés útján megállapított érték.

^l Az odavándorlás és elvándorlás különözete + háborús emberveszteség.

^m Az 1956. évi közigazgatási határok között.

ⁿ 1948.I.25.–1956.I.1. között.

^o 1956.I.1.–1966.I.1. között.

^p A mai közigazgatási határok között.

^r 1966.I.1.–1977.I.5. között.

^s A két népszámlálás közti időszakhatárok évközepi népességszámának és az adott évben a természetes szaporodás felének az alapul vételével.

^t Az 1977. évi népszámlálásból kiindulva számított hivatalos adatok alapján, az illegális kivándorlást figyelmen kívül hagyva.

Források:

Magyar statisztikai közlemények. Új f. V. köt. (1893): 70–73. *, Magyar statisztikai évkönyv (1874–1875, 1877–1880, 1893–1916/1918), A népmozgalom főbb adatai községeként 1828–1900. 7. köt. (1980): 28–35., 44–51., 90–99., 110–119., 8. köt. (1984): 30–51., 78–99., Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 46. köt. (1913): 280–459., Népesedéstatistikai iratok. A-2. A népmozgalom főbb eredményei 1911–1920 [KSH Levéltár], Manuilă, S. (1938): 796., Manuilă, S.

(1929): VIII., XI., XV., Anuarul statistic al României (1928–1939/1940), Magyar statisztikai évkönyv (1941–1942), Statisztikai negyedévi közlemények (1942–1944. 1–2. füz.), Thirring L. (1943): 358., A népmozgalom főbb adatai községenként 1901–1968 (1969): 62–67., 124–129., 184–199., 314–319., 376–381., 436–451., Buletinul demografic al României (mai 1940–ianuarie/februarie 1948), Comunicări statistice. Nr. 18. (1947): 5–6., Anuarul demografic al Republicii Socialiste România (1967): 22., 82., Anuarul demografic al Republicii Socialiste România (1974): 144., 238., Anuarul statistic al Republicii Socialiste România (1975–1986), România. Date demografice (1994): 124., 188., Anuarul statistic al României (1990–1996).

4. táblázat
Tényleges és természetes népszaporodás, valamint a két érték különözete a Regátban
1930-tól 1995-ig

Időszak	Tényleges	Természetes ^a	A tényleges és természetes szaporodás különözete	Tényleges	Természetes	A tényleges és természetes szaporodás különözete
	népszaporodás vagy fogyás (-)			népszaporodás vagy fogyás (-)		
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
1931–1941 ^b	1 471 784	1 312 912	158 872	15,1	13,5	1,6
1941–1948 ^b	-92 653	258 350	-351 000 ^c	-1,3	3,7	-5,0
1948–1955 ^d	1 109 300 ^e	13,1
1956–1965	1 117 000 ^f	1 283 490	-166 500	9,5	10,9	-1,4
1966–1976 ^g	1 692 807 ^h	1 835 255	-142 448	11,6	12,6	-1,0
1977–1985 ⁱ	749 314 ^j	943 151	-193 837 ^j	6,1	7,7	-1,6
1985–1989 ⁱ	308 936 ^j	366 553	-57 617 ^j	5,1	6,1	-1,0
1989–1991 ⁱ	-31 209	111 264	-142 473	-0,8	2,9	-3,8
1992–1995 ⁱ	-52 697	-19 317	-33 380	-1,0	-0,4	-0,6

Kurzív szedés: számított érték

^a Naptári évekre számítva

^b A népszámlálási időpontok között

^c Az odavándorlás és elvándorlás különözete + háborús embervesztéség.

^d Az 1956. évi közigazgatási határok között.

^e 1948.I.25.–1956.I.1. között.

^f 1956.I.1.–1966.I.1. között.

^g A mai közigazgatási határok között.

^h 1966.I.1.–1977.I.5. között.

ⁱ A két népszámlálás közti időszakhatárok évközepi népességszámának és az adott évben a természetes szaporodás felének az alapul vételével.

^j Az 1977. évi népszámlálásból kiindulva számított hivatalos adatok alapján, az illegális kivándorlást figyelmen kívül hagyva.

Források:

1931–1940 között: Anuarul demografic al Republicii Socialiste România (1974): 142., 236. 1941-től ua. mint a 3. táblázatban.

A táblázatok első oszlopa – változó közigazgatási határok között – a népesség egyes időszakokra eső tényleges gyarapodását, illetve csökkenését tartalmazza. A második oszlopban az élveszületések és halálozások különözetéből adódó természetes szaporulat, illetve fogyás értékei találhatóak. A hiányzó adatokat az ország természetes szaporodásából Erdélyre eső 26–28 százalékos aránynak megfelelően becsült értékkel helyettesítve a Kárpátokon inneni természetes szaporulat 1948–1955 között nagyjában-egészében megegyezhetett a népesség tényleges gyarapodásával. A harmadik oszlop a népesség egyes időszakokra eső tényleges és természetes szaporodásának mérlegét vonja meg. Ez az egyenleg a belső- és külső vándorlások aktívumáról vagy passzívumáról ad számot, 1911 és 1920, illetve 1941 és 1947 között azonban – tekintve, hogy a népmozgalmi kimutatások a háborús halálozásokra nem terjedtek ki – magában foglalja az elszennvedett katonai, illetve polgári veszteségeket is. A vándorlási mérleg torzulásával bizonyos mértékben a múlt század hetvenes–nyolcvanas éveiben is számolhatunk, adatfelvételi hiányosságok miatt. (Thirring L. 1963: 229., Katus L. 1980: 271.) Az ez

időszakokra eső tényleges vándorlási különbözet tehát alacsonyabb a táblázatban jelzetté.

Az adatsorok egészen a legutóbbi időig – az 1870-es évtized eleji járványos időszakot, valamint egyes háborús éveket nem számítva – a természetes szaporulat meghatározó súlyáról tanúskodnak Erdély tényleges népnövekedésében. A természetes népmozgalom összetevőinek alakulását – ugyan-csak mindkét országrészben – az 5. és 6. táblázat szemlélteti.

5. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás Erdélyben 1866-tól 1995-ig

Időszak	Élve- születések	Halálozások	Természetes szaporodás vagy fogyás (-)	Élve- születések	Halálozások	Természetes szaporodás vagy fogyás
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
1866–1869 ^{a,b}	608 218	484 171	124 047	37,6	29,9	7,7
1870–1880 ^a	1 729 344	1 784 624	-55 280	38,1	39,3	-1,2
1881–1890 ^a	1 775 238	1 342 759	432 479	42,0	31,8	10,2
1891–1900 ^a	1 785 674	1 382 648	403 026	38,5	29,8	8,7
1901–1910	1 799 824	1 322 387	477 437	35,5	26,1	9,4
1911–1914	748 450	531 923	216 527	34,9	24,8	10,1
1915–1918	355 792	511 319	-155 527	16,5	23,7	-7,2
1919–1920	310 734	230 934	79 800	30,1	22,4	7,7
1921–1930	1 623 808	1 141 300	482 508	30,4	21,4	9,0
1931–1940	1 442 417	1 054 722	387 695	25,2	18,4	6,8
1941–1943 ^c	360 770	306 430	54 340	20,3	17,2	3,1
1945–1947	364 722	310 337	54 385	21,0	17,9	3,1
1956–1965	1 134 174	652 687	481 487	17,5	10,1	7,4
1966–1976	1 515 087	799 664	715 423	19,4	10,2	9,1
1977–1985	1 131 893	741 720	390 173	16,3	10,7	5,6
1986–1988	371 179	262 575	108 604	15,5	11,0	4,5
1989–1991	321 025	263 568	57 457	13,4	11,0	2,4
1992–1995	328 305	370 449	-42 144	10,7	12,1	-1,4

Kurzív szedés: számított érték

^a A határ által megosztott megyék esetében számított értékek alapján.

^b A bánsági határövezredek érintett részei nélkül.

^c Ugocsa és Máramaros megyék érintett részein számított értékek alapján.

Források: Ua. mint a 3. táblázatban.

6. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás a Regátban 1871-től 1995-ig

Időszak	Élve- születések	Halálozások	Természetes szaporodás vagy fogyás (-)	Élve- születések	Halálozások	Természetes szaporodás vagy fogyás
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
1871–1880 ^a	35,6	31,3	4,3
1881–1890 ^a	42,4	28,3	14,1
1891–1900 ^a	41,1	29,2	12,0
1901–1910 ^b	2 604 194	1 683 621	920 573	40,2	26,0	14,2
1911–1915 ^b	1 570 474	912 904	657 570	42,3	24,6	17,7
1921–1930 ^b	3 199 045	1 804 654	1 394 391	39,5	22,3	17,2
1931–1940	3 193 793	1 888 998	1 304 795	32,8	19,4	13,4
1941–1947	1 681 040	1 414 570	266 470	23,6	19,9	3,7
1956–1965	2 297 572	1 014 082	1 283 490	19,5	8,6	10,9

Időszak	Élve- születések	Halálozások	Természetes szaporodás vagy fogyás (-)	Élve- születések	Halálozások	Természetes szaporodás vagy fogyás
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
1966–1976	3 136 509	1 301 254	1 835 255	21,5	8,9	12,6
1977–1985	2 274 676	1 291 212	983 464	17,5	9,9	7,6
1986–1988	768 959	487 411	281 548	17,1	10,8	6,3
1989–1991	638 540	482 584	155 956	14,0	10,6	3,4
1992–1995	665 458	694 502	-29 044	11,0	11,5	-0,5

Kurzív szedés: számított érték

^a Hozzávetőleges számítás.

^b Az Ókirályság (1921–1930 között Olténia, Munténia, Moldva és Dobrudzsa) területén.

Források:

1871–1900 között: Ghețu (1997a): 29. 1901–1930 között: Anuarul statistic al României (1922–1933). 1931-től ua. mint a 3. és 4. táblázatban.

A múlt század utolsó negyede Magyarországon az ún. demográfiai átmenet második szakaszába való áttérés kora. E modell szerint a hagyományos népesedési viszonyok uralmával jellemezhető első fázisban nagyarányú termékenység és magas halálozási arány mellett a természetes szaporodás még viszonylag alacsony, 5–10 ezrelékes. Ezt követően a halálozási arány csökkenő tendenciával mérséklődik, ugyanakkor a születési arány változatlan marad, vagy csupán kisebb mértékben csökken, így a természetes szaporodás aránya 10–15 ezrelékre nő. A harmadik szakaszban a születések arányszáma már folyamatosan csökken és így változatlan halálozási arányszám mellett a szaporodási arány is egyre mérséklődik. Magyarországon a demográfiai felgyorsulás később bontakozott ki, mint Nyugat-Európában, de abban is eltért, hogy a halálozási arányszám csökkenésével csaknem egyidejűleg megkezdődött a születési arány csökkenése; időbeli eltolódás a két arányszám alakulása között alig volt, ezért az átmeneti rendkívüli népességnövekedés is csaknem teljes egészében elmaradt, illetve mérsékelt volt. Az áttérést az 1870-es években pusztító kolerajárvány és a lakosságot azzal egyidőben tizedelő éhínség is késleltette; e katasztrófa a korabeli ország keleti részeit, tehát éppen a jelenkori Erdély területét sújtotta leginkább. A mai Erdély természetes népmozgalmát a demográfiai átmenet második fázisába történő áttérés kezdetén (a múlt század nyolcvanas–kilencvenes éveiben) a születések arányának a halálozásokénál nagyobb mértékű – az akkori magyarországi átlagnál némileg erőteljesebb – csökkenése jellemezte. Ez a folyamat csak az I. világháborút megelőző évtizedben, majd – a háború utáni népmozgalom szabályszerűségeinek megfelelően – az 1920-as évek első felében vett rövid időre kedvezőbb irányt. Jelentős törést okozott az első világháború éveinek születéskiesése, amely nem csupán közvetlen veszteségként jelentkezett – Erdélyben kb. 350–400 ezerrel kevesebb gyermek jött világra, mint rendes körülmények közt várható lett volna –, de a későbbiekben meg nem születettek hiányában is éreztette hatását. A háborús születés-kieséses évjáratok termékeny korba lépésekor, vagyis 1931–1940 között az élveszületési arányszám már jelentős mértékben csökkent, ami az újabb – bár a korábnál lényegesen kisebb – háborús születéshiánnyal társulva hozzájárult az újszülöttek számának 1956–1965 közti apadásához is. (Ezt megelőzően 1948–1955 között, a fentebb becsült természetes szaporulat alapján, az országosnál kicsit nagyobb arányú halálozást feltételezve Erdélyben az élveszületések mutatószáma még három–négy ezrelékponttal magasabb, 20 ezrelék fölötti lehetett.) Ezzel egyidejűleg a halálozási arányszám fokozatosan mérséklődött, ám 10 ezrelék körüli megállapódását követően lassan újból emelkedni kezdett. Összességében a jelenkori Erdély természetes népességfejlődésére a születésgyakoriság különböző tényezők által befolyásolt erős ingadozása nyomta rá a bélyegét. Ennek megfelelően a természetes szaporulat aránya a századelő viszonylag progresszív 9–10 ezrelékes értékeit csak a háborúkat követően és – drasztikus állami születésserkentő intézkedések hatására – a hatvanas–hetvenes évek fordulóján érte el. A háborús mélypontok mellett a harmincas években, majd a nyolcvanas évtizeddel kezdődően süllyedt a legalacsonyabbra a természetes szaporulat, amit újabb az élveszületések számának csökkenése és a halandóság növekedése következtében – békeidőben először – természetes fogyás váltott fel. A demográfiai átmenet vázolt folyamata a Kárpátokon túl – az erdélyinél magasabb élveszületési és többnyire alacsonyabb halálozási arányszámok mellett – kb. három évtizedes fáziskéséssel zajlott le. Az 1930-as évek demográfiai depressziója idején

például a természetes szaporulat regáti átlagértéke az erdélyinek a kétszeresét érte el, de még 1948 után is jó három évtizeden át 3–3,5 ezrelékkal magasabb volt az itteninél. A vándorlási egyenleg 1956 utáni negatív szaldója – az erdélyi mérleg tartós pozitívumával összefüggésben – már azt a regáti népességfőnölséget is jelzi, amely a II. világháború befejezése óta folyamatosan a Kárpátokon átkelve talált otthont magának.

Nemzetiségi népességfejlődés és a magyarság lélekszámának alakulása 1869 és 1992 között

Erdély demográfiai metamorfózisa szorosan összefügg népességének meghatározó komponensei, a nemzetiségek számának alakulásával. A vázolt összetevőket ennek megfelelően – a magyarság és a románság népességfejlődésére összpontosítva – nagyobb időszakok szerint tagolva tekintjük át. A nemzetiségi és felekezeti erőviszonyok változásait a 7. és 8. táblázat szemlélteti.

7. táblázat
Az egyes etnikumok lélekszámának alakulása anyanyelv és nemzetiség szerint Erdélyben
1869–1992 között*

Index (Kezdő népesség = 100,0)

Év	Összesen	Magyar	Román	Német	Zsidó, jiddis	Egyéb összesen	Cigány	Ukrán	Szerb	Horvát	Szlovák
1869 ^a	100,0	100,0	100,0	100,0^b	...	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0^c	100,0
1880 ^{a,d}	95,3	99,2	92,0	100,0^b	...	105,6	107,3	86,3	115,0^e	...	115,8
1890 ^a	104,7	113,9	99,3	109,8^b	...	111,3	116,4^f	89,0	102,0	81,4^c	124,6
1900 ^a	114,3	134,9	107,1	114,3^b	...	94,2	54,5	107,8	100,5	38,1	131,1
1900	115,2	136,2	107,6	115,5^b	...	95,3	54,5	109,0	102,4	38,8	132,2
1910	124,2	157,2	113,3	112,0^b	...	115,5	110,5	137,0	110,2	23,4	137,3
1919	123,7	131,0	119,8	102,4	100,0	98,2
1920	121,3	124,1	117,5	109,2	105,9	89,6
1930	131,1	140,3	129,5	107,4	65,0	103,3	79,4	144,6	89,3^g	...	174,4^h
1930	131,1	128,2	128,5	108,0	104,3	150,1	198,5	179,5	91,5 ^g	...	201,5 ^h
1941	139,7	164,9	132,4	106,3	48,3	139,6
1948	136,2	140,4	150,5	65,8	17,5	93,2
1956	147,7	153,5	163,9	74,2	5,7	86,6	69,4	175,6	92,1ⁱ	...	83,6
1956	147,7	148,1	162,8	73,3	25,6	119,5	142,5	191,1	95,6 ⁱ	...	102,2
1966	159,6	154,5	184,0	74,5	0,7	86,0	58,3	219,4	87,1ⁱ	...	86,5
1966	159,6	151,8	183,6	74,1	7,9	102,1	89,4	223,6	91,8 ⁱ	...	96,6
1977	178,1	160,7	209,6	69,3	4,6	143,8	223,7	259,2	70,3 ⁱ	90,6 ^c	93,5
1992	183,4	153,9	234,2	18,2	0,2	113,2	154,0	290,1	69,3^e	...	80,5
1992	183,4	152,4	228,9	21,7	1,6	186,4	368,5	305,3	59,4	49,1	86,0

* A mai közigazgatási határok között.

Vastag szedés: anyanyelv

Normál szedés: nemzetiség

Kurzív szedés: számított érték

^a Polgári népesség

^b A jiddis anyanyelvűekkel

^c Horvátok, krassovánok

^d A beszélni nem tudók arányosan szétosztva az egyes nemzetiségek között

^e Szerbek, horvátok, krassovánok

^f Az 1893. cigányösszeírás nemzetiségi felvétele szerint 273,3

^g Szerbek, horvátok, szlovének

^h Csehek, szlovákok

ⁱ Szerbek, horvátok, szlovének, krassovánok

8. táblázat
Az egyes felekezetek lélekszámának alakulása Erdélyben 1869–1992 között*

Index (Kezdő népesség = 100,0)

Év	Összesen	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb
1869 ^a	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1880 ^a	95,3	92,7	93,5	99,8	96,4	95,8	102,6	116,5	82,6
1890 ^a	104,7	98,5	104,1	113,0	108,2	101,2	110,6	143,3	66,5
1900 ^a	114,3	104,9	113,6	126,9	120,8	107,7	119,4	173,7	47,2
1900	115,2	105,4	114,1	128,3	122,0	108,8	120,3	174,9	48,3
1910	124,2	111,7	124,2	138,8	134,2	113,4	127,2	200,9	94,7
1919	123,7	112,9	128,1	128,3	133,3	115,2	124,8	189,1	258,6
1930	131,1	119,5	138,1	132,6	134,6	118,7	126,6	212,9	1033,7
1992	183,4	333,3 ^b	20,8 ^b	120,5	154,0	24,4	140,7	3,1	7480,0

* A mai közigazgatási határok között.

^a Polgári népesség

^b Görögkeleti és görög katolikus együtt 213,8

A XIX. század harmincas-negyvenes éveiben a jelenkori Erdély népességének – nagynevű leíró statisztikusunk, Fényes Elek becslése nyomán (Fényes E. 1839, 1840, Fényes E. 1842: 52.^b) – 62,3 százaléka román, és csupán 23,3 százaléka számítható magyar nyelvűnek. Az 1869. évi népszámlálás időpontjában viszont – szintén becsült adatok alapján (Varga E. Á. 1997: 61.) – a magyarok ugyanitt a népesség egynegyedét tették ki (24,9%), a románok számaránya pedig már csak 59 százalékot ért el. (Arányuk 3,3 százalékpontos mérséklődéséből kb. 1 százalékpont jut a cigány nyelvűekre, akiket Fényes annak idején a románok soraiba számított.) Az etnikai arányok módosulása a Tisza-Maros szögében volt a legszembetűnőbb, ahol a románok számaránya négy évtized alatt közel 12 százalékponttal lett kisebb, a magyaroké és a németeké ellenben – a Bánság újranépesülése következtében – együttesen csaknem ugyanannyival nőtt.

Mint a 7. táblázatban a népgyarapodás indexe is mutatja, a románság számarányának további alakulását az 1870-es évtized népesedési katasztrófája messzemenően befolyásolta. A románok lélekszáma 1869 és 1880 között csaknem 200 ezerrel csökkent, s e népességi hiány kétharmadát – vándorlásaik passzívumán, valamint feltehető asszimilációs veszteségeiken túl – az évtized demográfiai változása idézte elő. Ily módon egy évtized leforgása alatt újabb 2 százalékpontot veszítettek részarányukból, csaknem ugyanannyit – ha a cigány nyelvűek különválását nem számítjuk –, mint a megelőző három-három és fél évtized során. A magyarok részesedése az összes népességből, abszolút számuk némi csökkenése ellenére, ugyanez idő alatt 1 százalékponttal nőtt, s elérte a 25,9 százalékot.

A hivatalos anyanyelvi statisztikák tanúsága szerint *1880 és 1910 között* a mai Erdély területén továbbra is – mint az akkori országban általában – a magyar anyanyelvűek száma nőtt a legnagyobb mértékben. Gyarapodásuk üteme nem csupán az összes népesség szaporodásának a kétszerese, de 3,7 százalékponttal még lélekszámuk növekedésének – Horvát-Szlavonországok nélkül számított – országos átlagát is felülmúlta. Ennek következtében a magyarság aránya az 1880. évi 25,9 százalékról 1910-ig 31,6 százalékra nőtt, míg a románságé 57 százalékról 53,8 százalékra csökkent.

Az etnikai erőviszonyokban a századforduló táján Magyarországon bekövetkezett jelentős eltolódások három tényezővel magyarázhatók. 1) A magyarok természetes szaporulata meghaladta a nem magyar népeket. 2) A magyarok kisebb arányban vettek részt a kivándorlásban, mint az ország más népei. 3) A nem magyar lakosság egy része, valamint a bevándorlók zöme a magyarokhoz asszimilálódott. (Katus L. 1982: 18.) Ezek a megállapítások a jelenkori Erdély területére is érvényesek, azzal a kiegészítéssel, hogy itt a magyarság viszonylagos súlyának az országos átlagnál némileg erőteljesebb növekedéséhez – néhány törvényhatóság esetében – a belső népcsere pozitív mérlege is hozzájárult. A vázolt összefüggéseket az utolsó békeévtized – nagyjában-egészében a mai országterületre is átszámítható – népmozgalmi adataival szemléltetjük.

A 9. táblázat összegzése szerint 1901 és 1910 között a magyar anyanyelvűek jóval gyorsabb ütemben szaporodtak, mint az összes népesség (csupán a kis számú, töredék népességként jelen lévő

rutének és szlovákok esetében rögzített magasabb értékeket a korabeli statisztika). Az összes természetes szaporulatnak kereken a fele jutott a románokra és 36,3 százaléka magyarokra. A magyarok erőteljes természetes szaporodását – az átlagosnál egy árnyalattal magasabb s a románokénál ugyanennyivel alacsonyabb születésgyakoriságuk mellett – viszonylag kedvező halandóságuk határozta meg. A románok halandósága – néhány itt nem részletezett töredék nemzetiséget leszámítva – a többi népcsoportéhoz képest a legnagyobb volt, s ezzel magyarázható, hogy ez idő tájt magasabb születési arányszámuk ellenére is a magyaroknál jóval gyengébb mértékben szaporodtak.

9. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás Erdélyben főbb anyanyelvek szerint 1901-től 1910-ig

Anyanyelv	Élveszületések	Halálozások	Természetes szaporodás	Élveszületések	Halálozások	Természetes szaporodás
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
Összesen	1 799 824	1 322 387	477 437	35,5	26,1	9,4
Magyar	559 552	386 109	173 443	36,1	24,9	11,2
Román	1 009 140	770 325	238 815	36,6	27,9	8,7
Német	177 498	125 849	51 649	30,9	21,9	9,0
Egyéb	53 634	40 104	13 530	28,8	21,5	7,3

Kurzív szedés: számított érték

Források:

Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 7. köt. (1905): 178–183., 340–345., Új sor. 22. köt. (1907): 184–193., 346–355., Új sor. 32. köt. (1910): 184–193., 346–355., Új sor. 50. köt. (1916): 244–249., 460–465., Népesedéstatistikai iratok. A-2. A népmozgalom főbb eredményei 1901–1910. [KSH Levéltár]

A természetes és tényleges szaporulat adatainak egybevetése a nemzetiségi népességyarapodás egyenlőtlenségeinek további összetevőire világít rá. A két szám különbsége a külső- és – az akkori országterületen lezajlott – belső vándormozgalmak egyenlegét, valamint az illető nemzetiség asszimilációs nyereségét vagy veszteségét foglalja magában.

10. táblázat
Tényleges és természetes népszaporodás, valamint a két érték különbsége Erdélyben anyanyelvek szerint 1901-től 1910-ig

Anyanyelv	Tényleges	Természetes	A tényleges és természetes szaporodás különbsége	Tényleges	Természetes	A tényleges és természetes szaporodás különbsége
	népszaporodás vagy fogyás (-)			népszaporodás vagy fogyás (-)		
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
Összesen	387 723	477 437	-89 714	7,6	9,4	-1,8
Magyar	224 787	173 443	51 344	14,5	11,2	3,3
Román	144 854	238 815	-93 961	5,3	8,7	-3,4
Német	-17 438	51 649	-69 087	-3,0	9,0	-12,0
Egyéb	35 520	13 530	21 990	19,1	7,3	11,8

Kurzív szedés: számított érték

Mint a 10. táblázatban látható, csak a magyar és az egyéb anyanyelvűek tényleges gyarapodása magasabb a természetes szaporulatuknál. (Az egyéb anyanyelvűek pozitívuma a cigányság számának Királyhágón túli növekedését – vándorcigányok megjelenését, illetve az 1910. évi bevallás eltérését – jelzi 1900-hoz képest, más nemzetiségűek, főként a románok rovására.) A román és német negatívum nagyobbrészt az igen nagy mérvű kivándorlásnak köszönhető. Az erre utaló adatokat mérlegelve megállapítható, hogy ez idő alatt a jelenkori Erdély területén a románok számarányuknak megfelelően, a magyarok tényleges számerejük alatt, a német anyanyelvűként összeírtak pedig jóval afölött vették ki

részüket a kivándorlásból. A románság külső vándorlási vesztesége – a hivatalosan kimutatott mellett a nyilván nem tartott immigrációval is számolva – a tíz év során 80 ezer (Kovács A. 1912: 798.), vagy – egyéb rejtett népmozgásokat (így a cigányok statisztikai különválását) is figyelembe véve – annál valamivel kevesebb, de legalább 60 ezer lélek lehetett (Varga E. Á. 1997: 77).

1880 és 1910 között – attól függően, hogy az utolsó évtized reprodukciós arányszámait visszamenőleg is irányadónak vesszük-e, vagy pedig a korábbi időszakban kiegyenlítettebb nemzetiségi szaporodással számolunk – a magyar anyanyelvűek természetes szaporulaton felüli népességi nyeresége az érintett területeken 180–200 ezer, a románság ugyanilyen jellegű vesztesége pedig 130–150 ezer főnyire tehető. Ez utóbbi veszteségért legnagyobb részben a múlt század nyolcvanas éveiben – különösen a Királyhágóntól déli megyéiben – fellángolt, majd az 1900-as évek elején tömegessé vált kivándorlás okolható. A magyarság számbeli gyarapodása ezzel szemben migrációs többletet is magában foglal. Ennek pontos mértéke azonban nem állapítható meg, mivel a törvényhatóságok közti belső népcsera mérlegének a mai határokat követő megosztására nincs lehetőségünk. Néhány, országrészek közti vándormozgalmat kiváltó gócpont vonzó hatása mindenesetre ismert. Az egyébként alacsony természetes szaporulatú Krassó-Szörény és Hunyad megyék területén a bányavidékek és a gyorsan fejlődő ipari központok vonzása következtében a – messzibb tájakról érkezett – magyarok száma három évtized alatt 4,7, illetve 4,2-szeresére nőtt, aminek következtében arányuk az 1880. évi 1,9 százalékról 7,2 százalékra, illetve 5,1 százalékról 15,5 százalékra emelkedett. Jelentős iramú fejlődés figyelhető meg az egykori Temes és Torontál megyék érintett részein (a magyarok száma 2,5-szeresére, aránya 8 százalékról 16,6 százalékra növekedett), s szemmel láthatóan dinamikus volt gyarapodásuk a különben átlagosan szaporodó szomszédos Arad megyében is (itt számuk 1910-ben már 1,8-szorosa az 1880. évinek, az összes népességből való részesedésük pedig 29 százalék a korábbi 22,3 százalékkal szemben). Hasonló ütemű (1,7-szeres) a magyarság létszámnövekedése Kolozs megyében (számarányuk 33,2 százalékról 38,9 százalékra nőtt), Szatmár és Ugocsa vidékén (arányuk 44,4 százalékról 55,1 százalékra szökött fel), valamint a bihari tájakon, ahol a magyarok részaránya a helybéli románság nagyobb szaporasága ellenére is 39,8 százalékról 44,4 százalékra erősödött. Figyelemre méltó a magyar anyanyelvűek máramarosrészi térfoglalása; itt számuk 2,1-szerese a harminc évvel korábbinak, számarányuk pedig 5 százalékponttal emelkedett és 1910-ben elérte a 19,4 százalékot. A Székelyföld égető gazdasági és szociális válságára utal viszont, hogy az akkori ország peremvidékén elhelyezkedő kisebbik magyar nyelvterületen, Csík, Háromszék és Udvarhely vármegyékben a magyarság számbeli növekedésének üteme vándorlási veszteségei következtében messze elmaradt még az erdélyi átlagtól is.

Az előzőekben jelzett népességgyarapodásban és pozitív aránymódosulásban a magyarság sorait gyarapító asszimiláció is közrejátszott. E folyamat kitüntetett szinterei a gyorsan fejlődő városok, alanyai pedig főként a saját etnikumuk összefüggő tömbjeiből kiszakadt, szülőföldjüktől távolra sodródott, polgárosodó népelemek voltak. A magyar nyelv asszimilációs terjeszkedését a különböző hitfelekezetek magyarosodásán keresztül illusztráljuk.

11. táblázat
A magyar anyanyelvűek lélekszámának alakulása felekezetenként 1880–1910 között
(Ezer fő)

Időszak	Összesen	Görög-keleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb
1880 ^a	1009,4	11,2	31,6	366,8	468,2	23,6	52,4	54,4	1,2
1880 ^{a,b}	1046,1	11,6	32,7	380,6	485,0	24,5	54,3	56,2	1,2
1890 ^a	1201,2	13,0	42,3	434,6	547,2	26,0	58,8	77,5	1,8
1900	1438,5	20,9	63,3	530,9	622,6	30,7	64,5	104,3	1,3
1910 ^c	1663,2	25,2	82,3	632,2	685,8	35,8	68,0	132,0	1,9
Index (Kezdő népesség = 100,0)									
1880 ^{a,b}	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1890 ^a	114,8	111,4	129,5	114,2	112,8	106,1	108,2	137,9	145,9
1900	137,5	179,7	193,7	139,5	128,4	125,3	118,6	185,8	101,6
1910 ^c	159,0	217,4	251,9	166,1	141,4	146,0	125,1	235,0	154,5

^a Polgári népesség.

^b A beszélni nem tudók arányosan szétosztva az egyes anyanyelvek között.

^c A határ által érintett települések osztatlan lélekszámának figyelembevételével megállapított érték.

Források:

A magyar korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei. 1. köt. (882): 508–623., Magyar statisztikai közlemények. Új f. I. köt. (1893): 256–307., Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 5. köt. (1907): 354–387., Új sor. 61. köt. (1916): 248–281.

A 11. táblázat növekedési indexe szemléletesen láttatja, hogy a „nem magyar” egyházak magyar anyanyelvű híveinek száma jóval gyorsabb ütemben gyarapodott, mint a magyar anyanyelvűeké általában, míg a jellegzetesen magyar (a református és az unitárius) felekezetekhez tartozók létszámnövekedése elmaradt az átlagostól. A magyar ajkúak között a görög katolikusok szaporodása volt a legnagyobb arányú, még a magyar zsidók szaporodásának percentjét is felülmúlta, majd őket követték a görögkeleti vallásúak. A helyi részletezésű adatok tanúsága szerint a magyar nyelv az Ér mellékén, Szatmár és Ugocsa megyében, illetve – kisebb mértékben – a Székelyföldön a görög katolikusok, Bihar megyében a görögkeletiek, Nagykároly és Szatmárnémeti környékén, valamint a Bánságban a római katolikus németek, általában pedig az izraelita hívek körében hódított teret magának. A magyar nyelv terjeszkedése magukat a nyelvhatárokat lényegében nem módosította, kivéve Szatmár-Ugocsa vidékén, ahol az 1910. évi népszámlálás a görög katolikus román és rutén, illetőleg a római katolikus sváb népesség nyelv váltása következtében a magyar nyelvterület kontúrjait a korábbiaknál határozottabban rajzolta meg. A nyelvi magyarosodás a múlt század közepétől Galiciából és Bukovinából folyamatosan érkező és gyors ütemben szaporodó német (jiddis) nyelvű zsidóság körében volt a legnagyobb méretű: a magyar anyanyelvű izraelita felekezetük száma a mai Erdély területén 1880 és 1910 között 76 ezer lélekkel csaknem a két és félszeresére nőtt. A három évtized során a magyar nyelvűek természetes szaporulatán felüli nyereségének kb. 40 százaléka, szám szerint 80 ezer körüli többlet tulajdonítható a beolvadásnak. E nyereség mintegy kétötöde a görögkeletiek és görög katolikusok, másik kétötöde az izraeliták, a fennmaradó rész pedig a szatmári svábok és a bánsági németek, illetve egyéb kisebb néptörödékek közül került ki.

*

Az 1910. évi népszámlálás idején kirajzolódó etnodemográfiai viszonyok az első világháború után a főhatalomváltás következtében radikálisan visszarendeződtek. A háború kezdetéig intenzíven zajló kivándorlás, valamint a háborús embervesztés (vö. Mike Gy. 1927: 627., Winkler, W. 1919: 31–34.) a magyarság évtizedes közbeni népmozgalmi pozitívumait lényegében kiegyenlítette. Ezért 1918 végén, a román foglalás hatására megindult menekültáradattal egyidejűleg a magyarok száma csökkenni kezdett Erdélyben. 1920 decemberéig összesen 154,3 ezren érkeztek a megszállt területekről Magyarországra (Thirring L. 1938: 390.). Így az akkori román összeírás időpontjában az 1910. évi népszámláláskor magyar anyanyelvűként bejegyzettek száma már nem sokkal lehetett több 1,5 milliónál. Az összeírás azonban a feltételezhető számnál több mint 200 ezerrel kevesebb magyar nemzetiségűt regisztrált. A hiány elsősorban a határ menti megyékben és a kiemelt migrációs központokban jelentkezett, de az összeírás mindazon vidékek etnikai arányszámain módosított, ahol nagyobb számban éltek a magyar anyanyelvű közösség „más vallású” hívei. A felmérés lebonyolító, nyomós politikai indoktól vezérelt „statisztikai igazságszolgáltatásuk” jegyében kamatostul vették vissza azt az asszimilációs nyereséget, amelyet a megkésett nemzetállami törekvéseket óhatatlanul is tükröző magyar anyanyelvi felvételek részben valóban megelőlegeztek. Az első hivatalos román népesség-számbavétel az 1910. évi népszámlálást megelőző évtizedek viszonyait reprodukálva mintegy „előre dolgozott”, amit az is alátámaszt, hogy az ekkor rögzített alapvető nemzetiségi arányok az elkövetkező évtizedben lényegesen nem változtak.

Az új uralom első négy évében hivatalos kimutatás szerint az összes természetes szaporulatból 25,1 százaléknyi jutott a magyarságra, és 57,2 százaléknyi a románságra. (12. táblázat.) A halandóság jelentős arányú csökkenése és a szülési kedv háború utáni fellendülése folytán (bár az élveszületések aránya nem érte el a tíz évvel korábbi szintet) az összes népesség ekkor még az 1911–1914. évekéhez hasonló ütemben gyarapodott. A magyarság reprodukciójának – s különösen natalitásának – csökkenő értékei azonban (mind a korábbi időszakhoz, mind a többi népességhez viszonyítva) már előrevetítik népmozgalmának későbbi kedvezőtlenebbre fordulását.

12. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás Erdélyben
főbb nemzetiségek szerint 1920-tól 1923-ig

Anyanyelv	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes szaporodás	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes szaporodás
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre *		
Összesen	676 413	465 784	210 629	32,6	22,4	10,2
Magyar	161 336	108 438	52 898	30,1	20,2	9,9
Román	413 050	292 635	120 415	34,9	24,7	10,2
Német	65 456	43 544	21 912	30,0	20,0	10,0
Zsidó	19 501	10 530	8 971	26,5	14,3	12,2
Egyéb	17 070	10 637	6 433	26,8	16,7	10,1

* Az időszakközépi népességszám az 1920. decemberi összeírás nemzetiségi eredményei alapján, a természetes szaporulat hozzá-, illetve leszámításával (az 1920. évi természetes szaporulatot az egyes nemzetiségek között arányosan szétosztva), továbbá a menekültek hiányának figyelembevételével lett megállapítva.

Forrás: Istrate, N. (1925:) 115.

A népesség fejlődése etnikumonként 1921 és 1930 között csak közvetve, a felekezeti népmozgalm adatai alapján követhető nyomon.

13. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás Erdélyben felekezetek szerint
1921-től 1930-ig

Felekezet	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes szaporodás		Élve- születések	Halálo- zások	Természetes szaporodás	
	1921–1928	1921–1928	1921–1928	1921–1930	1921–1928	1921–1928	1921–1928	1921–1930
	Szám szerint				Éves átlagban ezer lélekre			
Összesen	1 308 612	926 202	382 410	483 846	31,1	22,0	9,1	9,1*
Görögkeleti	444 729	343 443	101 286	131 027	30,0	23,2	6,8	7,0
Görög katolikus	375 807	242 929	132 878	171 100	36,7	23,7	13,0	13,2
Római katolikus	210 141	153 740	56 401	68 896	29,0	21,2	7,8	7,6
Protestáns	237 251	162 574	74 677	90 843	30,1	20,6	9,5	9,3
Izraelita	37 288	20 310	16 978	19 958	25,7	14,0	11,7	10,9
Egyéb	3 396	3 206	190	654	8,4	7,9	0,5	1,3

* Az itt közölt érték az 1930. évi népszámlálási eredményből visszaszámított közepes népességszámon alapul, ezért eltér az 5. táblázat megfelelő arányszámától.

Források:

Anuarul statistic al României (1923–1931/1932), Istrate, N. (1929): 681–683., Kovács A. (1929a): 1210–1211.

A természetes szaporulat átlagértékei a kezdeti fellendülés után az egyes években – 1928 és 1930 kivételével – fokozatosan és gyors ütemben csökkentek. A születések számának visszaesése a római katolikusok és protestánsok között megszakítás nélkül következett be, míg a többi felekezetnél egy-egy kis javulás mutatkozott. A halandóság közel azonos arányú mérséklődése következtében a felekezetek közti eltérés a születési többletnél is kiütözik; a szaporodási viszonyok romlása a protestánsoknál, a római katolikusoknál és a zsidóknál a legnagyobb fokú, a görögkeletiéknél már kisebb arányú, míg viszonylag legkevésbé a görög katolikusok propagatív ereje csökkent. A számok különösen a magyarság szempontjából kedvezőtlenek, mivel legnagyobb mértékben a zömében magyar felekezeteknél rosszabbodott a helyzet. A 13. táblázat 4. oszlopában szereplő értékek alapján kísérletet tehetünk annak megállapítására, hogy a tízévi természetes szaporodásból mennyi eshetett a főbb nemzetségekre. A számítást a magyar, illetve a román anyanyelvűeknek az egyes felekezeteken belül 1910-

ben képviselt aránya alapján végezhetjük el oly módon, hogy az 1921–1930. évi természetes szaporodásból a megfelelő százalékot számítjuk az illető felekezetben helyet foglaló nemzetiségre (vö. Kovács A. 1929). A végeredmény szerint az összes népesség 483,8 ezres természetes szaporulatából 141,4 ezer lélek (29,2%) jut a magyarokra és ennek közel a kétszerese, 277,6 ezer lélek (57,4%) a románokra. (Ezt a magyarok szempontjából optimális végeredményt a „népi hovatarozás” román adatfelvételi gyakorlatához igazítva, vagyis az izraelita felekezetüket a számításból kivéve, a görög rítusú egyházak magyar anyanyelvű híveit pedig a románok közé sorolva, a természetes szaporulatnak a magyarokra eső része kb. 115 ezer főre csökken, a románokra eső része pedig 290 ezer főre növekszik.) Ahhoz, hogy a magyarság népesedési mérlegét – ha csak feltételesen is – megvonhassuk, vándorlási veszteségeit is tekintetbe kell vennünk. 1921–1924 között további 42,8 ezer erdélyi menekültet vettek nyilvántartásba Magyarországon. A hivatalos román emigrációs statisztika szerint a magyar nemzetiségűek, illetve magyar állampolgárok ki- és be-, valamint visszavándorlásának egyenlege 1926–1930 között összesen -8,7 ezer fő volt. A magyar emigránsok számát növeli a közülük más – például zsidó és sváb – nemzetiségűként nyilvántartottak száma is. Különösen élénk volt a kivándorlás az évtized első felében, ám ebből az időszakból csak jelzésszerű információkkal rendelkezünk (Statistică emigrărilor din România 1923, Die Siebenbürgische Frage 1940: 223.). Ezek alapján azonban nem túlzás az Erdélyből tíz év során külföldre távozott magyarok hiányát összesen legalább 60 ezer főnyire becsülni; ez majdnem kiteszi a régió tényleges és természetes népességgyarapodásának a 3. táblázatban számított negatív egyenlegét. Mindezek figyelembevételével az 1930. december végi népszámlálás legfeljebb 80 ezerrel, „népi hovatarozása” alapján pedig mindössze 55 ezerrel több magyart találhatott Erdélyben, mint amennyit 1920-ban becsülhettünk, illetve amennyit az akkori összeírás ténylegesen számolt. A népszámlálás nemzetiségi felvétele – mely szerint a magyar nemzetiségűek száma 1353,3 ezerre nőtt – szerényen megfelel e visszafogott várakozásnak. Az anyanyelvi ismérv szerinti 1480,7 ezres eredmény már közelebb áll az 1910. évi népszámlálás adatait továbbgörgető becsléshez, de még ez is több mint 100 ezer fővel kevesebb annál az 1,6 milliónál, ahány magyar anyanyelvűt ugyanitt a mértéktartóbb magyar statisztikusok számításai szerint a népszámlálásnak ki kellett volna mutatnia (Rónai A. 1938: 97., Rónai A. 1939: 351., Schneller K. 1940: 492.). 1910-ben egyébként a vitatott identitású csoportokhoz tartozók (az izraelita, görögkeleti és görög katolikus felekezet magyar anyanyelvű hívei, valamint a szatmárvidéki elmagyarosodott svábok) együttes létszáma 264,1 ezer volt, vagyis nagyjából annyi, amennyivel kevesebb magyar nemzetiségűt talált az 1930. évi népszámlálás a fentebb becsült 1,6 milliós számnál. Közülük 127,2 ezren csak magyarul tudtak, míg – az anyanyelvüként beszélt magyar mellett – a vallásfelekezetük alapján feltételezhető „eredeti” nemzetiségük nyelvét 114,5 ezren ismerték. Ez utóbbi csoport létszáma nagyjából egyezik az 1,6 millióból az anyanyelvi felvétel szerint hiányzó értékkel.

1931 és 1935 között a felekezeti népmozgalom adatai a 14. táblázatban foglaltak szerint alakultak Erdélyben.

14. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás Erdélyben felekezetek szerint 1931-től 1935-ig

Felekezet	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes szaporodás	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes szaporodás
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre*		
Összesen	732 462	531 567	200 895	25,9	18,8	7,1
Görögkeleti	247 770	195 649	52 121	25,3	20,0	5,3
Görög katolikus	228 324	144 255	84 069	32,0	20,2	11,8
Római katolikus	108 858	84 460	24 398	22,7	17,6	5,1
Református	82 904	60 992	21 912	23,4	17,2	6,2
Evangélikus	30 033	21 744	8 289	21,6	15,6	6,0
Unitárius	8 304	5 777	2 527	23,9	16,6	7,3
Izraelita	17 594	12 492	5 102	18,0	12,8	5,2
Baptista, advent.	6 245	3 190	2 335	28,7	18,0	10,7
Egyéb	2 430	2 288	142	*	*	3,1

Forrás: Anuarul statistic al României (1933–1937/1938)

Az országrészek szerinti bontásból kiviláglik, hogy a természetes szaporulat jelzőszámai – az izraeliták és a görög katolikusok kivételével – valamennyi felekezetnél a történeti Erdély területén a legkedvezőbbek. Itt még a görögkeletiek születési többlete is eléri az évi 8,2 ezrelékes szintet. A római katolikusoknál ugyanez a mérőszám 8,4, a reformátusoknál pedig 7,2 ezrelék. A görög katolikusok a Körös- és Máramarosvidéken a legszaporúbbak (12,2 ezreléssel). A Bánságban, az amúgy is alacsony születésszám csökkenése következtében, az izraelita, valamint a szórvány unitárius és görög katolikus népesség mellett a jelentős súlyt képviselő görögkeleti felekezet is a természetes fogyás útjára lépett (évi -0,9 ezrelékes átlagértékkel). A római katolikusok természetes szaporulatának átlagát ugyancsak a hagyományosan szaporátlan bánságiak (elsősorban a németek) csökkentik évi 0,6 ezrelékes gyarapodásukkal. A felekezeti adatok ez alkalommal is felhasználhatók a népmozgalom etnikus eltéréseinek kimutatására, s egyúttal a nemzetiségi népmozgalmi statisztika ellenőrzését is lehetővé teszik. A fentebb alkalmazott módszerrel a magyarság fél évtizednyi természetes szaporulatát 51,7 ezer („népi hovatartozás” szerint 41,7 ezer), a románságét pedig 128,6 ezer, illetve 134,8 ezer főben állapíthatjuk meg. A 15. táblázat tanúsága szerint ez idő alatt a románok száma nagyjából ennek megfelelően növekedett. A magyar *nemzetiségűek* hivatalosan számon tartott gyarapodása nagyobb a feltételezetténél, mivel a felekezeten alapuló számítás a római katolikus magyarokra eső százalék alapján a németek szaporatlansága miatt a valóságosnál alacsonyabb értéket hoz ki.

15. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás Erdélyben nemzetiségek szerint 1931-től 1939-ig

Nemzetiség	Élveszü-	Halálo-	Természetes szaporodás			Élveszü-	Halálo-	Természetes szaporodás		
	letések	zások	1934–	1931–	1931–	letések	zások	1934–	1931–	1931–
	1934–1939		1939	1935	1939	1934–1939		1939	1935	1939
Szám szerint					Éves átlagban ezer lélekre					
Összesen	858 531	627 061	231 470	200 922	365 151	24,7	18,0	6,7	7,1	7,1
Román	548 515	392 899	155 616	130 903	241 661	27,1	19,4	7,7	8,0	8,1
Magyar	180 160	133 299	46 861	44 813	77 592	21,3	15,8	5,5	6,5	6,2
Német	66 013	55 429	10 584	8 891	16 925	19,8	16,6	3,2	3,2	3,4
Zsidó	20 305	14 957	5 348	5 695	9 113	18,3	13,5	4,8	6,3	5,5
Orosz, ukrán	8 271	4 983	3 288	2 752	5 014	34,2	20,6	13,6	14,4	14,1
Egyéb	35 267	25 494	9 773	7 868	2 486	24,7	17,9	6,8	6,8	6,8

Források:

Anuarul statistic al României (1935/1936–1939/1940), Buletinul demografic al României (mai 1939–aprilie 1940), Manuilă, S. (1940): 95–103.

A magyar nemzetiségűek természetes szaporulatának üteme 1931–1933 között még évi 7,5 ezrelék volt, ám az ezt követő hat évben 2 ezrelékponttal csökkent, így a románoktól már ekkor is 1,3 ezrelékben mért elmaradásuk 2,2 ezrelékre nőtt. Az Erdély etnikai arculatát meghatározó két fő nemzetiség szaporodási értékei közt a húszas években megkezdődött kiegyenlítődési folyamat a jelek szerint az évtized elejéig kiteljesedett s immár a visszajára fordult. A reprodukció arányszáma a magyarság esetében az 1901–1910 közötti 11,2 ezrelékről 1934–1939 közt kevesebb mint a felére, 5,5 ezrelékre zuhant, ezzel szemben a románoknál a csökkenés alig 1 ezrelékpontnyi, s így ez idő tájt természetes szaporodásuk még mindig elérte az évi 7,7 ezreléket. (Jóllehet ez az érték csak erdélyi viszonylatban magasló, hiszen a román nemzetiségűek szaporodásának átlaga az akkori Nagy-Románia területének egészén 12,6 ezrelékre rúgott.) Az eltérő etnikai ismérveken alapuló, így bizonyos fokig torzított, de az alapvető tendenciákat többé-kevésbé mégiscsak nyomon követő statisztikai nyilvántartások bizonyossága szerint a halandóság közel azonos arányú mérséklődése következtében (amelynek indexe a század első évtizedéhez képest a magyaroknál 9,1, a románoknál pedig 8,5 ezrelékponttal süllyedt) ez a demográfiai fordulat a két nemzetiség termékenységi mutatóiban jelentkező csökkenés aránytalanul nagy különbségére vezethető vissza. A natalitás éves átlagértéke ugyanis a magyarok esetében 14,8,

míg a románoknál csupán 9,5 ezrelékponttal volt alacsonyabb, mint három évtizeddel korábban. Ebben – bár e tényező szerepét nem kívánjuk eltúlozni – vélhetően a magyarság halmozott népességi vesztesége is közrejátszik, hiszen a háborút követő menekülthullám esetükben felerősíthette a szülőképes évjáratok kiesésének továbbgyűrűző hatását. A magyarok természetes szaporulatának éves átlagértéke csak a Bánságban kedvezőbb (4,1 ezrelék), mint az ott már fogyatkozó románoké (-1,2 ezrelék). Szembetűnő ugyanakkor, hogy még a történeti Erdély területén is másfélszer akkora a románok természetes gyarapodásának üteme (10,3 ezrelék), mint a magyaroké (6,7 ezrelék), a Körös-Máramarosvidéken pedig szaporaságuk (8,6 ezrelék) több mint két és félszerese a magyarokénak (3,2 ezrelék). Ez óvatosságra int az adatok megítélésében. Ilyen mértékű arányeltérés csakis abból adódhat, hogy – az 1930. évi népszámlálás nemzetiségi felvételéhez igazodva – a népmozgalmi statisztikák készítői is a „népi hovartartozás” ingatag kritériumára alapozták kimutatásaikat. Ezt figyelembe véve, a számok felekezeti alapon történt kiigazításával az erdélyi össznépesség 1931–1940 közötti 386,8 ezres természetes szaporulatából mintegy 250 ezer fő (64,6%) juthatott a románságra, míg további 100 ezer fő (25,8%) a magyarok sorait gyarapította. A magyarok száma Erdélyben az évtized végéig – zavartalan fejlődést feltételezve – hivatalos nemzetiségi kimutatás szerint 1430,9 ezerre nőtt (Manuilă, S. 1940: 97.), míg az 1910. évi magyar népszámlálás anyanyelvi adataiból kiindulva az eddigiek szerint el kellett, hogy érje az 1,7 milliót.

Az 1931–1941 közötti periódust már az újabb főhatalomváltás zárja le. A II. bécsi döntés által előidézett kölcsönös mozgások miatt célszerű a megosztott Erdély népesedési mérlegét az új határ szerinti bontásban megvonni. Az így részletezett természetes népmozgalmi számok egyúttal azt is jelzik, hogy ez a határ a mai Románia nyugati szélétől a Kárpátok déli karéjáig ívelő, Erdély termékenyebb északi és észak-keleti, illetve csökkenő szaporulatú déli és dél-nyugati régióit elválasztó demográfiai törésvonal mentén húzódik. (16. táblázat)

16. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás Észak- és Dél-Erdélyben
1931-től 1941-ig*

Terület	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes szaporodás	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes szaporodás
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre*		
Észak	702 149	467 930	234 219	28,0	18,7	9,3
Dél	759 398	606 752	152 646	22,8	18,2	4,6

* 1931.I.1., valamint Észak-Erdélyben 1941.I.31. és Dél-Erdélyben 1941.III.31. között.

Források: Thirring L. (1943): 358., Anuarul demografic al Republicii Socialiste România (1974): 142., 236., Buletinul demografic al României (mai–iulie 1941).

A tényleges és természetes népszaporodást főbb etnikumok szerint taglaló 17. táblázatból kiderül, hogy az 1941. január végi magyar népszámlálás Észak-Erdélyben lényegében a Trianon előtti nemzetiségi–anyanyelvi viszonyokat rekonstruálta. A három évtizeddel korábbi állapotokhoz való visszatérés különböző tényezők szinte kibogozhatatlan szövevényét rejti magában. A Külföldieket Ellenőrző Központi Hatóság összeírása szerint a kezdődő menekülések következtében ez időpontig Dél-Erdélyből 100 ezer magyar került át Magyarországra (A romániai menekültek főbb adatai az 1944. februári összeírás szerint 1944: 410.), amit tényleges és természetes szaporodásuk egyenlege is híven jelez. Többségük északon keresett menedéket, az anyaországból pedig majdnem ugyanannyian érkeztek a visszacsatolt területekre, mint ahány dél-erdélyi közvetlenül a trianoni országterületre távozott (Stark T. 1989: 72., 74.). Így végeredményben e vándormozgalmak következtében az észak-erdélyi magyarság közel 100 ezer főnyi többlethez jutott. „Ellentételezésül” románok tömegei kényszerültek elhagyni Erdély északi felét, akik közül az észak-erdélyi menekültek ügyeivel foglalkozó román kormánybiztosság – korántsem teljes – kimutatása szerint 1941 februárjáig ugyancsak mintegy 100 ezren jutottak át a másik oldalra (Teroarea Horthysto-fascistă în Nord-vestul României septembrie 1940 – octombrie 1944. 1985: 143.). Ezen felül az összes népesség hiányából további 40–50 ezer, északról Erdély déli részeire húzódott románra következtethetünk (köztük olyan menekültekre, akik különböző

okokból kimaradtak a hivatalos nyilvántartásból). A két fő etnikum tényleges és természetes szaporulatának különbözetét migrációs nyereségükkel, illetve veszteségükkel csökkentve a magyar anyanyelvűek népességi mérlege 160 ezerre, a román anyanyelvűeké pedig -90 ezerre módosul. Ezek az értékek az előző népszámlástól eltérő bevallásokat, azaz a magyarok esetében reasszimilációs nyereséget, a románok esetében pedig disszimilációs veszteséget takarnak. A magyar anyanyelvűek asszimilációs nyeresége lényegében az egyéb anyanyelvűeknek a 17. táblázat utolsó oszlopában regisztrált veszteségeiből tevődik össze. Jól látható, hogy az 1930-ban jiddis nyelvűként jelentkeztek több mint fele visszatért a magyar anyanyelvűek közé. Ez egybevág az 1910. évi népszámlálás megfelelő adataival; az akkor még csupán sajátos német idiómaként elismert jiddis nyelv használóinak, vagyis a német anyanyelvű izraelitáknak a száma az érintett megyékben (a jelenkori Erdély területén számítva) 40,2 ezer, míg a jiddisül beszélőké 1941-ben Észak-Erdélyben 48,5 ezer volt. A legkiterjedtebb a románok népszámlálási nyelvváltása: közülük csaknem 90 ezren növelik ismét a magyar anyanyelvűek számát. Nemzetiségi ismérv szerint a magyarság bevallási nyeresége sokkal nagyobb annál, mint amennyit anyanyelvi alapon könyvelt el: összességében több mint 300 ezer fő. Ehhez azonban olyan esetek is hozzájárultak, amilyenekre Máramaros és Szatmár megyékben találni tömegesen példát, ahol települések tucatjaiban sokan azok közül, akik korábban román, vagy zsidó nemzetiségűnek vallották magukat, most magyar nemzetiségűként jelentkeztek, jóllehet nemhogy anyanyelvűkként, de semmilyen szinten nem beszélték a magyart (1910-ben sem). Az 1941. évi román népszámlálás állapotrajza Dél-Erdélyben a magyarokat illetően viszonylag reális, mivel a vitatott hovatartozású etnikai csoportok zöme a határ északi oldalára esett. Utóbbiak körét így ez alkalommal a magyar census számszerűsítette. Számuk a leírtak alapján a tíz évvel korábbihoz képest némileg nagyobb határértékek – 160–300 ezer fő – között mozgott.

17. táblázat

Tényleges és természetes népszaporodás, valamint a két érték különbözete Észak- és Dél-Erdélyben anyanyelv, illetve nemzetiség szerint 1930-tól 1941-ig

(Ezer fő)

Főbb etnikumok	A népesség száma		Tényleges	Természetes ^b	A tényleges és természetes szaporodás különbözete
	1930-ban	1941-ben ^a	népszaporodás vagy fogyás (-)		

a) Észak-Erdélyben anyanyelv szerint

Összesen	2393,3	2578,1	184,8	234,2	-49,4
Magyar	1007,2	1344,0	336,8	80,0	256,8
Román	1165,8	1068,7	-97,1	138,0	-235,1
Német	59,7	47,3	-12,4	1,5	-13,9
Jiddis	99,6	48,5	-51,1	3,5	-54,6
Egyéb	61,0	69,6	8,6	11,2	-2,6

b) Észak-Erdélyben nemzetiség szerint

Összesen	2393,3	2578,1	184,8	234,2	-49,4
Magyar	912,5	1380,5	468,0	62,0	406,0
Román	1176,9	1029,0	-147,9	146,0	-293,9
Német	68,3	44,6	-23,7	4,2	-27,9
Zsidó	138,8	47,4	-91,4	10,0	-101,4
Egyéb	96,8	76,6	-20,2	12,0	-32,2

c) Dél-Erdélyben nemzetiség szerint

Összesen	3155,0	3332,9	177,9	152,7	25,2
Magyar	440,7	363,2	-77,5	21,1	-98,6
Román	2031,0	2274,6	243,6	110,2	133,4
Német	475,6	490,6	15,0	13,3	1,7
Egyéb	207,7	204,5	-3,2	8,1 ^c	-11,3

Kurzív szedés: számított érték

^a Észak-Erdélyben 1941.I.31-én, Dél-Erdélyben 1941.IV.6-án.

^b Az 1939 végéig közölt nemzetiségi adatok alapján számított – az anyanyelv esetén becslés útján kiigazított – értékek.

^c Ebből zsidó -1,0 ezer fő.

Források: Thirring L. (1943): 358., Anuarul demografic al Republicii Socialiste România (1974): 142., 236., Manuilă, S. (1992): 145., Buletinul demografic al României (mai 1940–iulie 1941).

*

A II. világháború népszámlálási mérlege az 1941. és 1948. évi népszámlálások eredményei és az időközbeni természetes szaporulat egybevetésével vonható meg. E szerint az összes népesség tényleges hiánya 275,6 ezer fő. Ez az egyenleg különböző etnikumok veszteségeit és nyereségeit összegzi. A náci haláltáborokban elpusztított észak-erdélyi zsidók száma – háromnegyedük magyar anyanyelvű lehetett – 90–100 ezerre becsülhető (Semlyén I. 1982. 6.r. 9., Erdély története 1986: 1757.). További 100 ezerre tehető azoknak a németeknek a száma, akik a visszavonuló hitleri csapatokkal Nyugatra menekültek és 90–100 ezerre azoké a németeké, akiket a román kormány a háborús károk helyreállítására munkaerőként a Szovjetunióba küldött. Túlnyomó részük később, szülőföldjére már vissza se térve, egyenesen Németországban vagy Ausztriában telepedett le. (Illyés E. 1981: 28–29.) Az egymást követő hullámokban Erdélyt végleg elhagyó magyarok számát különböző források ugyancsak 100–125 ezerre teszik (Stark T. 1989: 73.). E veszteségek összege nagyobb, mint a fenti, mérleg-módszer eredményezte szám, vagyis a népesség egy más része tekintélyes – a katonai veszteségek ismeretének híján azonban pontosan nem számszerűsíthető – vándorlási nyereséget mondhat magáénak. Ez a többlet nyilvánvalóan a románok sorait gyarapította és jelentős mértékben járult hozzá számuk – anyanyelv szerint becsült – 400 ezer fős tényleges növekedéséhez, aminek következtében a román népesség addig szinte stagnáló számaránya 9 százalékponttal emelkedett és az 1948. évi népszámlálás időpontjában elérte a lakosság kétharmadát. Az erdélyi magyarság népszámlálási száma ez idő alatt 1743,8 ezerről 1481,9 ezerre zuhant vissza. A több mint 260 ezres különbség, valamint a két népszámlálás közötti időszak természetes szaporulata adja az erdélyi magyarság teljes népességhiányát, amely a frontokon és a hadifogságban elpusztultakat, a deportálásokat, a harci cselekmények és a megtorlások polgári áldozatait, az eltűnteket, valamint az országot végleg elhagyókat foglalja magában. E hiányból különböző források alapján csupán a menekültek és expatriáltak, illetőleg az elhurcoltak számára következtethetünk, amely a fentiek alapján összesen 200 ezer főt tett ki. A háború többi magyar áldozatáról még megközelítő adatokkal sem rendelkezvén csak feltételezhetjük, hogy veszteségeik nem haladták meg az eltelt hét év természetes szaporulatát. Elméletileg a fennmaradó 60 ezres érték az, amely a magyar anyanyelvűek 1948-ban hivatalosan megállapított számából hiányzik. A magyar zsidóság pusztulása következtében e hiány jóval kisebb, mint amit a korábbi román népszámlálások esetében konstatálhattunk. A változatlanul fennálló különbség egyrészt a háborús emberveszteség adatainak töredékességéből adódó becslési bizonytalanságokat jelzi, emellett azonban a korábbi beidegződések továbbélésére, egyes népességi csoportok – a területi adatok szerint elsősorban a görög rítusú felekezetek – kettős kötődésű tagjainak az erdélyi magyarságról történt ismételt leválására-leválasztására is utal.

Az elkövetkező nyolc évben az 1956. évi népszámlálás eredményei szerint az anyanyelvi arányok szinte semmit sem változtak Erdélyben. A magyar anyanyelvűek száma *1948-tól 1956-ig* – azonos közigazgatási határok között – 137 ezerrel, a románoké 339,8 ezerrel nőtt. A magyarok tényleges gyarapodásának üteme évi átlagban 11,0 ezrelék volt, ami 1 ezrelékponttal magasabb az összes népesség növekedési rátájánál, sőt egy árnyalattal még a románság évi 10,8 ezrelékes szaporodását is meghaladta. A magyarság létszámnövekedésének egy része az 1956. évi népszámlálás során – különösen az 1930. évi, de az előző, 1948. évi népszámlálással szemben is – kimutatható pozitív irányú eltérő bevalásokból adódik. Az adatok regionális elemzéséből kiténik, hogy a magyar népesség átlagosnál magasabb növekedési aránya Erdélyben a mai Hunyad megyén kívül – ahol a magas növekményt a bányavidékre történt visszaáramlásuk eredményezi – elsősorban az északnyugati határvidéket jellemezte. Itt, a valamikori Szatmár és Szilágy megyék területén a magyar anyanyelvűek létszámnövekedésének éves átlaga 16,1 ezrelék volt, szemben e vidék közismerten szaporá románságának mindössze 7,5 ezre-

lékes átlagos gyarapodásával.* Az adatok közelebbi vizsgálata szerint a román népszámlálások e példátlan fejleményére a magyar anyanyelvűek sorából korábban különvált népcsoportoknak – a későbbi népszámlálások tükrében egyébként átmenetinek bizonyult – visszatérése ad magyarázatot. Időleges reasszimilációs nyereségük folytán a magyarok természetes szaporulata kisebb volt, mint a tényleges gyarapodásuk, azt azonban nem tudni, hogy reprodukciójuk mértéke mennyiben térhetett el a régió átlagától, hiszen azt ez időszakban szintén nem ismerjük.

A többszöri főhatalomváltás során megbolygatott, de – legalábbis magyar–román vonatkozásban – inkább csak a korábbi törésvonalak mentén fellazult etnikai erőviszonyok igazi átrendeződése voltaképpen az 1956. évi népszámlálás óta következett be. Mint az 1. táblamellékletben látható, 1956-ban a magyarság – román népszámlálás során először – közelítőleg visszanyerte 1910-ben regisztrált lélekszámát. Népeségi aránya a nemzetiségi kimutatás szerint (1930-hoz képest) még növekedett is, de anyanyelv szerint sem süllyedt az addigi legalacsonyabb (1869-ben számított) érték alá. Észak-erdélyi pozíciói az 1930. évi állapotokhoz képest még a városokban is változatlanok maradtak, sőt helyenként kifejezetten erősödtek. A románok számaránya ugyanakkor éppen csak hogy tartotta a kétharmadot. Arányuk erősödése ekkor még elsősorban „intenzív” terjeszkedésüknek, azaz az Erdélyből tömegével, de nem kompakt tömegekben távoztak (vagy eltávolítottak) által hagyott ürok betöltésével magyarázható. Erdemben inkább a déli megyékben, a hagyományos „ipari tengely” mentén, illetve az akkor már (elsősorban a Bánságban, illetőleg Észak-Erdélyben, Beszterce-Szászrégen környékén) megüresedő német településeken hódítottak újabb tereket maguknak. Ez a térhódítás tehát nem kifejezetten a magyarok rovására történt.

Az azóta eltelt három és fél évtizedben viszont a románság számaránya anyanyelvi ismérv szerint újabb 9,8 százalékponttal, nemzetiség szerint pedig 8,6 százalékponttal nőtt, így az 1992. évi népszámlálás időpontjában az erdélyi népesség mintegy háromnegyedét már a románok tették ki. A magyar anyanyelvűek számaránya (amely ma nem sokkal nagyobb, mint a magyar nemzetiségűeké) eközben további 5 százalékponttal csökkent, s ennek következtében 1992-ben a lakosságnak már csak alig több, mint egyötöde volt magyar. E változások a népmozgalmi adatok nemzetiségenkénti részletezésének hiányában érdemben nem követhetők nyomon. A népességfejlődés nemzetiségi összetevőinek vizsgálatához legfeljebb a regionális népmozgalmi közlések nyújthatnak némi támpontot, bár a korábbi időszakok megfelelő adatai arra intenek, hogy olykor megtévesztő a megyék népességének szaporodási arányait nemzetiségi összetételükkel közvetlen összefüggésbe hozni és a területi adatok alapján következtetni az egyes etnikumok szaporaságára. A szórványosan csepegtetett információk azt sejtetik, hogy a magyar nemzetiségűek lélekszámának gyarapodását az elmúlt évtizedekben – a korábbi időszakokkal ellentétben – átlagosnál magasabb halandóságuk fogta vissza. (Láthattuk, hogy 1934–1939 között, amikor a magyar nemzetiség natalitása 3,4 ezrelékponttal múlta alul Erdély, és 5,8 ezrelékponttal a román nemzetiségűek átlagát, a magyarság reprodukciójának viszonylag kielégítő mértékét az erdélyi átlagnál 2,2, a románokénál pedig 3,6 ezrelékponttal alacsonyabb halálozási arányszáma biztosította.) 1965-ben, amikor a születésgyakoriság Romániában a rendkívül alacsony 14,6 ezrelékes értékre, Erdélyben pedig 14,2 ezrelékre süllyedt, a magyar nők élveszüléseinek számaránya Erdélyben 12,8 ezrelék, míg a román nőké ugyanott 14,5 ezrelék volt (Anuarul demografic 1967: 53.). A magyar nők szüléseinek számaránya tehát mindössze 1,4 ezrelékponttal volt kisebb az erdélyi, illetőleg 1,7 ezrelékponttal alacsonyabb a román átlagnál. Ebben az évben – az anya nemzetisége után számítva – a 20 812 magyar újszülöttből 20 675, azaz az országban született magyar csecsemőknek a 99,3 százaléka Erdélyben látott napvilágot. A következő tizenegy év során a magyar családokban világra hozott újszülöttek száma hozzávetőlegesen 336 ezer volt (Semlyén I. 1980a: 49.), akik közül az előbbi arányt feltételezve 333,5 ezer születhetett az erdélyi megyékben. Ez a két népszámlálás végeredményének középátlamához viszonyítva – az erdélyi átlag hoz közelítve – évi 18,8 ezrelékes natalitásnak felel meg. Ez idő alatt a magyar nemzetiségűek 93,6 ezer lélekkel gyarapodtak Erdélyben, ami éves átlagban 5,3 ezrelékes növekedést jelent. A magyarok 1966–1977 közötti nyers élveszületési mutatószámából és tényleges gyarapodásuk 5,3 ezrelékes átlagából egyszerű aritmetikai számításal 13,5 ezrelékes, vagyis az erdélyi átlagnál 3,3 ezrelékponttal magasabb halálozási arányszám következne. Semmi sem indokolja azonban, hogy e spekulatív végeredményt valószínűnek fogadjuk el. A magyar többsé-

* A korábbi közigazgatási beosztásra átszámított 1956. évi adatok forrása Sebők László erdélyi történeti-statisztikai helységnévtára. Számítógépes adatbázis, Teleki L. Alapítvány Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, Budapest.

gú, illetve a magyarok által szép számban lakott megyék 1966–1985 közti népmozgalmi adatai alapján legfeljebb azt feltételezhetjük, hogy az erdélyi magyarság lassan átlag alá süllyedő születési arányszámához az átlagot közelítő, esetleg kicsivel meg is haladó halálozási mutatók járultak. (Varga E. Á. 1994c: 80–81.) A magyarok természetes népmozgalmáról csupán negyedszázad múltán, az ország demográfiai viszonyainak válságosra fordultával kapunk első ízben újra hivatalos tájékoztatást: e szerint halálozásuk arányszáma 1992-ben országosan 14,8 ezrelékre nőtt, születéseiké pedig mindössze 9 ezreléket ért el (Ghețău, V. 1993.). E riasztó jelzés ugyan hatásosan dokumentálja a népesedési átmenet nemzetiségi egyenlőtlenségének drámai kifejtését, ám ebből az évtizedekkel korábbi állapotokra vonatkozóan különösebben határozott következtetésre nem juthatunk.

Az egyes nemzetiségek természetes szaporulatára és annak összetevőire vonatkozó információk ötödfél évtizedes zárlata miatt tényleges népességfejlődésük számaira kell hagyatkoznunk, amikor az etnikai erőviszonyok 1956–1992 közötti végletes változásait kívánjuk áttekinteni. A 18. táblázatban jól látható, hogy a magyar nemzetiségűek száma 1956 és 1977 között csupán 132,7 ezerrel nőtt, azaz az erdélyi magyarság e két évtized alatt összesen nem szaporodott annyit, mint azt megelőzően nyolc év során. Nem árt emlékeztetni idézni azt sem, hogy az 1977. évi népszámlálási kötet, az eredeti felvett durván meghamisító közlésében (Nyárády R. K. 1983, Varga E. Á. 1996b) csupán 1651,3 ezer magyar „nemzetiségű és anyanyelvű” személyről adott számot, vagyis alig 93 ezerrel – az anyanyelv szerinti értékhez képest pedig mindössze 35 ezerrel – több magyar létezését ismerte el Erdélyben, mint amennyit ugyanott az 1956. évi népszámlálás huszonegy évvel korábban kimutatott. Az egymásnak ellentmondó zűrzavaros közlemények tükrében beigazolódni látszottak a román statisztikai szolgálat etnikai adatközlésével kapcsolatban már korábban is felmerült kételyek, így nem csodálható, hogy ez idő tájt a legkülönbözőbb becslések kaptak lábra az erdélyi – és általában a romániai – magyarság lélekszámát illetően. Szakíróink e számot az általános népesedési trendek alapján, az egyházi kimutatókat is figyelembe véve a nyolcvanas években – a magyarányú kivándorlás, a menekülések, és a természetes fogyatkozás kezdete előtt – többnyire 2–2,2 millióban valószínűsítették. (Dávid Z. 1982, Nyárády R. K. 1983, R. Süle A. 1988, Antal G. L. 1989, Kocsis K. 1991, Klinger A. 1991, Sebők L. 1992.)

A valós tényekre kíváncsi nagyközönséget az 1992. évi népszámlálás állította újból „kész helyzet” elé, amikor a visszafogottabb várakozásokra is rációfolva az előző népszámláláshoz képest a magyar nemzetiségűek lélekszámának komoly csökkenését állapította meg. A magyarok számának 87,1 ezer (országosan 89 ezer) fős visszaesésére kivándorlásuk csupán részbeni magyarázatot ad. Belügyi kimutatások szerint az előző népesség-számbavétel óta 63 427 magyar nemzetiségű hagyta el legális úton Romániát (Anuarul statistic 1993: 143.). A két népszámlálás végeredményét, a természetes szaporulatot és a hivatalos kivándorlási statisztikát egybevetve az is kiderül, hogy Románia tényleges vándorlási vesztesége legalább másfélszerese volt a hivatalosan nyilvántartottnak (Varga E. Á. 1994a: 196–197.). (Ebben közrejátszik, hogy a népszámlálás időpontjában külföldön tartózkodó román állampolgárok közül sokan kimaradtak a számbavételből.) Ennek megfelelően bizonyára az országból véglegesen távozott (vagy éppen távollévő) magyarok száma is nagyobb az előbbinél: e szorzó alapján elérhette a 100 ezret. Ám még ez sem indokolja a magyar nemzetiségűek jelzett létszámbeli hiányát, hiszen végleges vagy időleges elvándorlásuk veszteségeit jórészt ellensúlyoznia kellett természetes gyarapodásuknak. A bukaresti statisztikai szolgálat a természetes népmozgások és a migrációs tényezők figyelembevételével 1988 január 1-jén 1753,2 ezer főben állapította meg a romániai magyarok lélekszámát (Fehér könyv a romániai nemzeti, nyelvi vagy vallási kisebbségekhez tartozó személyek jogairól 1. 1991: 2.). (Ez egyébként a magyar nemzetiségűek 1977. évi 1712,8 ezres számából kiindulva, 1977–1987 közötti 23,1 ezer fős kivándorlásuk hozzászámításával 63,5 ezer főnyi természetes szaporulatukat feltételezi. A magyarság gyarapodásának évi átlaga eszerint 3,4 ezrelék lenne, szemben az erdélyi össznépesség 5,5 ezrelékes átlagával.) Ha ezt a hivatalosan megállapított értéket az 1988–1991-ben kivándoroltak 40,3 ezres, illetve a számon nem tartott illegális emigráció vélhető további 35 ezres hiányával csökkentjük, még akkor is mintegy 1680 ezer magyart kellett volna az 1992. évi népszámlálásnak Romániában találnia. Az összeírás azonban mindössze 1625 ezer magyar nemzetiségű román állampolgárt regisztrált. Bár a népesség természetes növekedését újabban Romániában is fogyás váltotta fel, és e fordulat a magyarok soraiban alighanem már valamivel korábban bekövetkezett, nem valószínű, hogy a romániai magyarság nyolcvanas évtized végéig „felhalmozott” népességi nyeresége a népszámlálásig eltelt pár esztendő alatt elenyészett volna. A romániai magyarok népszámlálási száma mindezeket figyelembe véve legkevesebb félszázezerrel kisebb a természetes és mechanikus népmozgások figyelembevételével az 1977. évi népszámlálás alapján számíthatónál. E hiány az előző

népesség-számavételtől eltérő bevallásoknak, azaz az asszimilációs (illetőleg reasszimilációs) elmozdulásoknak tulajdonítható; egyharmada valószínűleg a német, illetve a cigány, kétharmada pedig a román nemzetiségűek számát gyarapította.

18. táblázat

Az összes népesség, valamint a románok és a magyarok tényleges népszaporodása, illetve fogyása (-) Erdélyben 1948–1992 között*

Időszak	Összesen	Román	Magyar	Összesen	Román	Magyar
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
1948–1956	483 766	339 785	137 008	10,00	10,8	11,0
1956–1966	503 734	520 951	39 136	7,7	12,0	2,5
1966–1977	780 674	644 414	93 610	10,2	12,2	5,3
1977–1992	223 084	480 296	-87 125	1,9	5,9	-3,5

* Két népszámlálás között, az évtized végi közigazgatási beosztás szerint, 1948–1956 között anyanyelvi, 1956–1992 között nemzetiségi felvétel alapján.

A városfejlődés főbb adatai és a regáti románság Erdélybe áramlása

A nemzetiségi erőviszonyok alakulását az erdélyi városokban nyomon követő 2. táblamellékletből kitűnik, hogy a többszöri főhatalomváltás következtében megrendült etnikai struktúrák földcsuszamlásszerű változását valójában a túlhajszolt iparfejlesztésen alapuló „második urbanizáció” városrobbanása idézte elő. E folyamatnak csak jelzésszerű vázolására szorítkozunk, elsősorban a román tömegeket városokba sodró országos vándormozgalomra, s a két nagy országrész között lezajlott nagyarányú népességcserére összpontosítva.

A városi népesség e századi gyarapodásának forrásait Erdélyben a 19. táblázat tekinti át.

19. táblázat

A városi népesség gyarapodásának forrásai Erdélyben 1900 és 1994 között^a

Időszak	Tényleges	Természetes	Vándorlási különbség	Közigazgatási változások ^b	Átlagos évi gyarapodás ^c
	népszaporodás vagy fogyás (-)				
1901–1910	124 650	21 714	79 895	23 041	20,1
1911–1920	38 985	-12 483 ^d	55 606 ^e	-4 138	5,5
1921–1930	241 872	18 960 ^f	132 228	90 684	28,7
1931–1941	190 226	5 951 ^g	169 321	14 954	18,0
1941–1948	-34 740	-1 839	-3,1
1948–1956	634 940	243 070	27,4
1956–1966	625 525	136 770	351 260	137 494	30,1
1966–1972 ^g	623 325	240 556	36,8
1972–1976 ^h	555 957	150 000	405 960	–	37,7
1977–1981 ^h	424 293	165 040	259 250	–	25,0
1981–1985 ^h	316 007	115 395	200 612	–	19,1
1985–1989 ^h	269 598	59 184 ⁱ	15,2
1989–1991 ^h	-138 852	48 536	-187 388	–	-12,4
1992–1994 ^h	3 112	10 177	-7 065	–	0,3

Kurzív szedés: számított érték

^a A tényleges gyarapodás a népszámlálási időpontok között, a természetes szaporulat naptári évekre számítva.

^b A városá nyilvánított, illetve a városokhoz került, vagy elcsatolt települések lélekszáma az időszak kezdetén.

^c Tényleges népszaporodás az időszak közepi (átlagos) lélekszámhoz viszonyítva, ezer lélekre.

^d 1911–1918 között és 1920-ban.

^e Az odavándorlás és elvándorlás különbözete – háborús emberveszteség.

^f Az évtized során alakult városok részlegesen ismertté vált adataival.

^g 1931.I.1.–1941.IV.1. (Észak-Erdélyben 1931.I.1.–1940.VIII.1.) között.

^h A két népszámlálás közé eső évek évközépi népességszámának és az adott évben a természetes szaporodás felének az alapul vételével.

ⁱ Az újonnan létesített városok időszak végi lélekszáma.

Források:

Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 1. köt. (1902): 280–455., Új sor. 42. köt. (1912): 280–457., Új sor. 46. köt. (1913): 280–459., A népmozgalom főbb eredményei 1911–1920 [KSH Levéltár], Martinovici, C. – Istrati, N. (1921): Dicționarul comunelor, Manuilă, S. (1929): VIII., XI., XV., Anuarul statistic al României (1922–1939/1940), Ionescu, N. T. (1927): 57–62., Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Vol. 2. (1938): XLII., 116., 224., 234., 276., 416., 440., Buletinul demografic al României, (mai–noiembrie 1940, mai–iulie 1941), Recensământul general al României din 1941 6 aprilie (1944): 1–270., Az 1941. évi népszámlálás (1947): 498–690., Recensământul populației din 21 februarie 1956. Structura demografică a populației (1960): 17–158., Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966 (1968) [Erdélyi tartományokéti kötetek], Cucu, V. – Urucu, V. (1967): táblamelléklet, Anuarul statistic al Republicii Socialiste România (1973–1986), Recensământul populației și locuințelor din 5 ianuarie 1977. Vol. 1. (1980): 616., Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Vol. 1. (1994): 1., Anuarul statistic al României (1990–1995).

A városodás üteme már a század első évtizedében is dinamikus volt, bár a növekedés mértéke az új városalakulások kisebb száma miatt ekkor még szerényebb a későbbinél. A növekedés közel kétharmada a bevándorlásnak tudható be; a migrációs gyarapodás és a természetes szaporulat 4:1 arányban viszonyult egymáshoz. Az évtized városi népességgyarapodásából a magyarság 100,8 ezer fővel (81,0%), az újonnan létesült városokat leszámítva pedig 88,0 ezer fővel (86,6%) részesedett; természetes szaporulata 22,6 ezer főt tett ki. E két utóbbi szám különbözete a magyarság vándorlási, illetőleg asszimilációs nyereségére utal. Az etnikai arányoknak a hatalomváltást követő elmozdulása részben a kényszerű reaszimiláció számláját terheli. (Az 1920. évi összeírás például a 91,1 ezer többségében magyar anyanyelvű izraelita városlakót zsidó nemzetiségüként könyvelte el.) De szerepet játszott benne az elmenekülés, az államapparátus, a hivatalnok- és szabad foglalkozású réteg kicserélődése, a vidéki román népesség városokba áramlása is. Az újonnan városi rangra emelt települések jobbra már akkor is román lakosságúak, illetőleg vegyes nemzetiségűek voltak. A harmincas évek vándorlási nyereségének egy része időleges, hiszen az a bécsi döntés nyomán kölcsönösen távozni kényszerült, s javarészt mindkét oldalon városokban elhelyezett menekültek számát is magában foglalta. Maradandó változás jele viszont, hogy az évtized vándormozgalmainak többléte 53,5 százalékban a dél-erdélyi iparvidék keskeny sávjában, Brassó, Szeben, Hunyad, Krassó-Szörény, Temes-Torontál és Arad megyék városaiban csapódott le.

Az első világháborút megelőző és a második világháborút követő – egymással érdemben egybevethető – békeévek városodásának trendjei között az összesített arányszámokat illetően szembeszökő párhuzamot találunk. Az uralkodó nemzethez tartozók mindkét esetben városi számarányukat jóval meghaladó mértékben vették ki részüket az urbanizációs népességnövekedésből. A magyarság részesedése a városi lakosság gyarapodásából 1901–1910 között – azonos közigazgatási beosztás szerint számítva – 86,6 százalék volt, míg a románságé 1956–1966 között 88,5 százalékot, 1966–1977 között 87,3 százalékot ért el. 1977-től 1992-ig a románok számbeli gyarapodása már a városokban is meghaladta az össznépség növekedését. Történeiszink szemléletes megfogalmazása szerint a századfordulón a városok a „magyarosodás kohói” voltak. Ez a – népmozgalmi vonatkozásaiban is helytálló – megállapítás az államnyelv dominanciájáról a későbbiekben is érvényes, amennyiben az erdélyi városok ma már túlnyomó többségükben a románosodás kohói. Az egyetlen – nem elhanyagolható – különbség a nagyságrendek eltérése. Hiszen az urbánus lélekszám növekedése a század első évtizedében – az új városalakulásokon túl – még csupán 101,6 ezernyi volt, ugyanez a szám azonban az 1956-ot követő tíz év során 488 ezerre, újabb tizenegy esztendő alatt 938,7 ezerre, majd 1977-től 1989 közepéig további 950,7 ezerre rúgott! Ez az irdatlan szaporulat – legalábbis a nyolcvanas évek közepéig – mintegy kétharmad részben a városba áramlás következménye.

A gigantikus méretű vándormozgalmak utóhatásaként erősödött a városok belső reprodukciós képessége is. A megváltozott környezet késleltette születésszám-mérséklő hatását; a vándormozgalmak előtt nyitott kis- és középvárosokban – sőt még a jelentékeny autochton népességgel bíró, s bizonyos fokig „zárt” nagyvárosokban is – jó ideig az újonnan jöttek magasabb termékenysége dominált (Semlyén I. 1980b: 194.). A hetvenes évekkel kezdődően – mint az az 5. és a 20. táblázat

egybevetéséből kitűnik – a városokban (és az úgynevezett városi jellegű településeken) az élveszületések aránya már megközelítette az összes népesség átlagát. A viszonylag magas születésszám és az átlagosnál jóval kedvezőbb halálozási arányszám eredményeként a természetes gyarodás forrásvidéke fokozatosan a városi térségekbe helyeződött át. 1956–1966 között a természetes szaporulatot még 70–75 százalékban a falvak népe adta (ideértve az akkor városi jellegűnek minősített, de valójában falusias településeket is), 1966–1977 között azonban részesedésük 55–60 százalékra, 1977–1992 között pedig 20–25 százalékra csökkent. Ez utóbbi időszakban a falusi térség a kezdeti 40–45 százalékos részaránytól rohamosan a természetes fogyás állapotáig jutott el.

20. táblázat
Élveszületések, halálozások és természetes népszaporodás az erdélyi városokban
1900-tól 1994-ig

Időszak	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes népszaporodás vagy fogyás (-)	Élve- születések	Halálo- zások	Természetes népszaporodás vagy fogyás (-)
	Szám szerint			Éves átlagban ezer lélekre		
1901–1910	176 806	155 092	21 714	28,0	24,6	3,4
1911–1914	78 169	65 690	12 479	28,1	23,6	4,5
1915–1918	45 600	71 893	-26 293	16,1	25,3	-9,3
1920	17 923	16 592	1 331	24,8	23,0	1,8
1921–1925	87 843	76 131	11 712	23,2	20,1	3,1
1926–1930	88 524	81 276	7 248	19,1	17,5	1,6
1931–1939	153 414	145 808	7 606	17,6	16,7	0,9
1956–1965 ^b	366 705	199 124	167 581	14,0	7,6	6,4
1972–1976 ^b	309 084	140 654	168 430	17,7	8,1	9,6
1977–1985 ^b	605 686	304 568	301 118	16,2	8,1	8,1
1989–1991	174 785	112 302	62 483	12,8	8,2	4,6
1992–1994	132 927	121 720	11 207	10,0	9,2	0,8

^a 1930-ig az időszak végi közigazgatási beosztás szerint.

^b A városi jellegű településekkel, illetve peremközségekkel együtt.

Források:

Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 46. köt. (1913): 280–459., A népmozgalom főbb eredményei 1911–1920 [KSH Levéltár], Manuilă, S. (1929): VIII., XI., XV., Anuarul statistic al României (1922–1939/1940), Ionescu, N. T. (1927): 57–62., Anuarul demografic al Republicii Socialiste România (1967): 22–24., 82–84., Anuarul statistic al Republicii Socialiste România (1973–1986), Anuarul statistic al României (1990–1995).

A városi népesség demográfiai „ruralizációja” a Székelyföldet leszámítva az egyre nagyobb számban beköltöző – és jelentős részben a Kárpátokon túlról érkezett – románságnak köszönhető. A Regátból beáramlók tömeges megjelenését már a vándorlási különbözet országrészek szerinti kimutatása is sejtetni engedi. (A 3. és 4. táblázat vonatkozó adatainak összegzését lásd a 21. táblázatban.)

A hivatalos nyilvántartások a II. világháború befejeződése óta az ország folyamatos vándorlási veszteségéről tanúskodnak. 1956–1989 között a regáti lakosság vándorlási vesztesége meghaladja az országos értékeket, a Kárpátokon inneni országrész népesedési mérlege viszont vándorlási többletet mutat, jóllehet a külföldre vándoroltak (főként a zsidók és a németek, majd később a magyarok) jelentős része éppen Erdély területéről távozott. Az ő hiányukat értelemszerűen az egykori Okiráltságából érkezettek pótolták. Ennek hozzászámításával a regáti bevándorlás többletét 1948–1955 között mintegy 35–40 ezerre, 1956–1965 között 70 ezerre, 1966–1976 között 120–125 ezerre, 1977–1989 között pedig már több mint 250 ezerre, összesen tehát csaknem félmillióra becsülhetjük. Az így kapott számot a hivatalosan nyilván nem tartott legális kivándorlásra, illetve az Erdélyből 1976 előtt távozott román nemzetiségűekre tekintettel további tízezrekkel emelhetjük. Az Erdélybe érkezettek tulajdonképpen száma valójában még ennél az összegnél is nagyobb, hiszen azokat a regátiakat is magában foglalja, akik – képletesen szólva – az Erdélyből az ország Kárpátokon túli vidékeire távozottak helyébe költöztek be.

21. táblázat
A vándorlási egyenleg a mai Románia területén
a két fő országrész szerint
(Ezer főben)

Időszak ^a	Románia	Regát	Erdély
1901–1910	-89,7
1911–1920 ^b	-265,9
1921–1930	-67,8
1931–1941	134,6	158,9	-24,3
1941–1948 ^b	-625,9	-351,0	-274,9
1948–1955	-130,2
1956–1965	-139,7	-166,5	26,8
1966–1976	-69,2	-142,5	73,3
1977–1989 ^c	-233,2	-251,4	18,2
1989–1991	-493,8	-142,5	-351,3
1992–1995	-75,4	-33,4	-42,0

^a A vándorlási egyenleg megállapításához a január 1-jei (1941-ben, 1948-ban, 1977-ben és 1992-ben a népszámlálási, 1989-ben és 1995-ben az évközépi) népességszám szolgált alapul.

^b Az odavándorlás és elvándorlás különbözete + háborús emberveszteség.

^c Az 1977. évi népszámlálásból kiindulva számított hivatalos adatok alapján, az illegális kivándorlást figyelmen kívül hagyva.

Az Erdélyben jelenlévő regáti népesség tényleges súlyáról, közvetlen (és közvetett) demográfiai jelentőségéről a népszámlálások származási statisztikái alapján alkothatunk képet (22. táblázat).

22. táblázat
Erdély népessége születési és lakóhelye szerint, 1930, 1966, 1977, 1992
(Szám szerint és százalékban)^a

Év	Össz-lakosság	Lakóhelyén született	Lakóhelyén kívül, az országban született						Egyéb ^b	
			Ugyanabban a megyében		Erdélyben másutt		A Kárpátokon túl			
<i>Összesen</i>										
1930	5 548 363	4 105 376 74,0	788 695 14,2	414 855 7,5	68 650 1,2	170 787 3,1				
1966	6 719 555	4 333 885 64,5	1 078 816 16,1	791 427 11,8	397 373 5,9	118 054 1,7				
1977	7 500 229	4 640 685 61,9	1 329 210 17,7	916 289 12,2	532 905 7,1	81 140 1,1				
1992	7 678 206	6 174 802 80,4		876 752 11,4	573 986 7,5	52 666 0,7				
<i>Ebből városokban él</i>										
1930	963 418	400 124 41,5	215 552 22,4	214 576 22,4	44 466 4,6	88 700 9,2				
1966 ^c	2 619 925	1 075 900 41,1	617 226 23,5	542 450 20,7	304 247 11,6	80 102 3,1				
1977	3 558 651	1 499 878 42,1	891 960 25,1	672 488 18,9	435 254 12,2	59 071 1,7				
1992	4 344 939	3 167 464 72,9		657 633 15,1	482 318 11,1	37 524 0,9				

^a 1930, 1966, 1977: ténylegesen jelenlévő (lakó-) népesség, 1992: állandó bejelentett lakóhellyel rendelkezők.

^b Külföldön született, illetőleg nem nyilatkozott.

^c Az 1968-ban életbelépett közigazgatási beosztás szerint.

Források:

Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Vol. 4. (1940): XXXIV–XXXVII, XLII–XLIX., Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966. Vol. 4. (1970): 2–9, 18–25., Recensământul populației și locuințelor din 5 ianuarie 1977. Vol. 1. (1980): 696–701., 720–725, Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Vol. 1. (1994): 112–123., 130–141.

Mint látható, 1930-ban még mindössze 68650 regáti születésű élt Erdélyben, négy és fél évtized múltán azonban ez a szám 532905-re növekedett. Ezzel egyidejűleg 1930-ban 176381, míg 1977-ben 289791 erdélyi születésűt írtak össze a Kárpátokon túli területeken. Vagyis az erdélyi részek vándorlási egyenlege 1930-ban még veszteséges volt, ám a későbbiekben a Kárpátokon inneni országrész már vándorlási nyereséget könyvelhet el. A példásan sokrétű 1966. évi adatközlés ismeretében – mely időben is szakaszolja az addig lezajlott belső népmozgásokat – ez a kép tovább árnyalódik. (Lásd a 23. táblázatot.)

23. táblázat
A lakóhely-változtatás időpontja Erdélyben
az 1966. évi népszámlálás születési hely szerinti statisztikájában

Lakó-, illetve szülőhely	A lakóhely-változtatás időpontja					
	1945 előtt	1945– 1949	1950– 1954	1955– 1959	1960– 1966	Nem nyilatkozott
<i>Lakóhelyüket változtatók összesen</i>						
Erdélyben él, Regátban született	33 425	39 073	51 721	72 161	181 847	19 146
Erdélyben született, Regátban él	77 069	17 170	25 932	27 358	77 962	15 314
Belső vándorlások egyenlege	-43 644	21 903	25 789	44 803	103 885	3 832
Erdélyben él, külföldön született	54 432	20 202	10 596	9 827	12 819	6 062
<i>Ebből városokban él</i>						
Erdélyben él, Regátban született	26 038	27 979	45 118	59 950	134 302	10 860
Erdélyben született, Regátban él	70 532	15 101	22 823	22 070	59 775	10 034
Belső vándorlások egyenlege	-44 494	12 878	22 295	37 880	74 527	826
Erdélyben él, külföldön született	36 555	13 775	8 411	7 284	8 690	3 403

Forrás: Recensământul populației și locuitorilor din 15 martie 1966. Vol. 4. (1970): 70–260.

A részletező kimutatások megerősítik, hogy Erdély belső vándorlási egyenlege valójában a II. világháborút követően vált nyereségesé, vagyis azt megelőzően többen költöztek Erdélyből a Kárpátokon túlra, mint ahányan érkeztek onnan. Az 1945-ös esztendő más szempontból is választóvonalat jelez: az Erdélyben élő külföldi születésűek száma ugyanis korábban a valamikori Magyarországról elszármazottakat is tartalmazza, 1945 után azonban már inkább az egykori Romániának a mai országhatárokon kívüli vidékeiről idekerülteket foglalja magában. Az 1945.I.1.–1966.III.15. közötti időszakban az Erdélyben megtelepedett Kárpátokon túliak száma az ország mai határain belül mintegy 345 ezer volt. Ha ezen felül a külföldről (vagyis zömében a Pruton túlról és Dél-Dobruzsából) elszármazottak közel 50 ezres tömegével, továbbá a születési helyükről nem nyilatkozott, valamint az 1945 után érkezett, de 1966-ban már nem élő – s így a népszámlálási kimutatásban sem szereplő – beköltözőkkel is számolunk, akkor nyugodtan kijelenthetjük, hogy az 1945–1966 között Erdélybe áramlott regátiak száma összességében elérte a 450 ezret.

Az 1966. és az 1977. évi népszámlálás időpontja között az Erdélyben élő regáti születésűek száma további 135532-vel növekedett. Annak megállapításához azonban, hogy mennyi lehetett a beköltözők száma, nem elegendő a két népszámlálás közti különbözetet kimutatni, hanem figyelembe kell venni a közülük időközben elhunytakat is. Ezer lakosra évenként 10,2 halálozást számítva, ez éppen egytizedét teszi ki az összes bevándoroltnak. A vonatkozó számításokat elvégezve megállapíthatjuk, hogy 1966 és 1977 között valójában kb. 183 ezren érkeztek a Kárpátokon túlról Erdélybe. Mindezek alapján a második világháború vége óta 1977-ig Erdélyben új otthonra lelt regátiak száma 630 ezerre becsülhető. Hasonló számítással a Regátba költözött erdélyiek száma 1966–1977 között mindössze 74 ezer, de a II. világháború befejezése óta eltelt időszak egészében is csupán a 250 ezret éri el. Ráadásul közülük – még ha részesedésüket a belső migrációból számarányuk töredékében feltételezzük is – sokan bizonyára a nemzeti kisebbségek soraiból kerültek ki, mégpedig ellentételezés nélkül, hiszen míg 1966-ban a nem román nemzetiségűek részaránya Erdélyben 32 százalék, addig a Kárpátokon túli

népességen belüli arányuk mindössze 1,5 százaléknyi volt. Az erdélyi románok népcseréjének hozadéka így – különösen, ha a belső népmozgások nemzetiségi egyenlőtlenségeire is tekintettel vagyunk – igencsak figyelemre méltó. Nettó vándorlási nyereségük az ellenkező irányú vándoráramlások értékeit egybevetve – a Kárpátokon túlra költözött kisebbségek veszteségeit ellensúlyozó román többlettel is számolván – az 1945-től 1977-ig eltelt harminckét év alatt legkevesebb 400 ezer főben állapítható meg.

Az 1992. évi népszámlálás kimutatása szerint az Erdélyben állandó illetősséggel bíró regáti születésűek száma 573986, míg a ténylegesen Erdélyben élőké – számukat a népszámlálás vonatkozó kötete nem részletezi – 600 ezer körüli volt. Ez, két népszámlálás közti különbözetüket – évi 11 ezrelékes halálozás figyelembevételével – 95 ezer fővel megnövelve, tizenöt év alatt újabb 165 ezres beköltözést jelent. Az elmúlt fél évszázadban Erdélybe költözött regátiak száma tehát végül is – a belső és külső vándormozgalmakról nyert adatok egybevetése, illetve a születési hely statisztikái alapján, az időközben elhunytakat is számításba véve – összesen mintegy 800–900 ezerre tehető. E tekintélyes szám ismeretében megkockáztatható az az állítás, hogy az idők során a háborús embervesztés, a menekülthullámok sorozata és a folyamatos kivándorlás következtében több mint egymillió fővel apadt nem román népelemek hiányát Erdélyben a románságnak a Kárpátokon túlról az elmúlt évtizedekben érkezettek (s azok leszármazottai) révén sikerült betöltenie. Ha statisztikai „könyvvitel” szigorúan vett szempontjai szerint nem is – hiszen a Regátba elszármazottakat leszámítván Erdély feltételezett nettó vándorlási nyeresége alig több, mint félmillió –, de fizikai (s mentalitásbeli) jelenvalóságukkal mindenképpen.

Ez – miként az 1977. évi születési hely szerinti kimutatásból kitűnik – túlnyomóan városi jelenlét. A földrajzi mobilitás nem egyszerűen területek, hanem különböző típusú települések között zajló, elsősorban falu–város irányú folyamat. Ebből következően az azonos települési típusok egymás közötti népességcseréje az országrészek közti mozgásban viszonylag alacsony arányú lehetett. A rendelkezésre álló adatok sajnos nem teszik lehetővé az ezirányú tüzetesebb vizsgálódásokat. Az országos statisztikai átlagokból következtetve azonban joggal feltételezhetjük, hogy a centrifugális népességmozgások inkább falun élőköt sodortak a Kárpátokon túlra, míg a centripetális erők elsősorban városokba vonzották az Erdélybe érkezőket. Az ebből adódó eltolódások következtében az erdélyi városok időszakonkénti tiszta vándorlási nyeresége elérhette, vagy meg is haladhatta Erdély összlakosságának a belső vándorlási mérleg mutatta pozitívumát. Ily módon az erdélyi városok 1956–1977 közötti vándorlási nyereségének mintegy egyötödét, 1977–1985 között pedig közel egyharmadát a Kárpátokon túlról származtathatjuk. A regáti bevándorlás többlete – mely a nagy egésztek tekintve töredékes hozadéknak tűnik – szűkebb területi metszetben vizsgálva már tisztos, helyenként pedig határozottan tekintélyes nyereség. 1977-ben például a Brassó megyei városokban élők lélekszámát 33,2 százalékban, a Hunyad megyeiekét 23,4 százalékban, de a Temes megyeiekét is 16,2 százalékban regáti születésűek tették ki. Ez egyúttal azt is mutatja, hogy Kárpátokon túlról történt beköltözés elsősorban Dél-Erdély „migrációs ütközőzónájára” összpontosult. A Regátból elszármazottak több mint 80 százalékát az említett három megyében, továbbá Krassó-Szörény, Szeben és Arad megyékben írták össze. Noha a belső lakóhely-változtatások vándorvonalai nagy általánosságban az ország egyik végétől a másik végéig terjedtek, a népességtöbblettel bíró Kárpátokon túli régiókra inkább a szomszédos erdélyi megyék (s újabban Kolozs), illetőleg az előzőekben jelzett ipari központok vonzóereje hatott. A regáti betelepülés eddig az időpontig – Hargita és Kovászna megyéket kivéve – csak közvetett hatást gyakorolt a köztudatban hagyományosan magyarként élő városok etnikai népességszerkezetének alakulására. (A regáti születésűek az Erdély északi városaiban élőknek csupán 4 százalékát, de még az itteni románságnak is mindössze 7 százalékát tették ki.) Egyes jelzésekből azonban tudjuk, hogy az erőltetett urbanizáció 1977 utáni késleltetett folyamata az észak-erdélyi városokat célba vevő, egyre agresszívabb, gazdasági indítékokkal már nem magyarázható telepítési politikával párosult. A városi népességszám növekedéséhez hozzájáruló betelepülés részaránya (csak a kiemelt déli megyékéhez fogható, 65–70 százalék körüli értékben) ebben az időszakban már Bihar és Kolozs, valamint 1981-től kezdve Szatmár és Maros megyékben is igen magas volt. A migráció egyik fő forrásvidéke továbbra is az e városokat övező román községcsoport, de a Kolozs és Maros megyei városok lélekszámát az Erdélyen kívüli vidékekről érkezettek a korábbinál már jelentősebb mértékben gyarapították. Székelyföldön pedig ez időszakban a más megyékből érkezettek között a Kárpátokon túliak voltak többségben; Hargita megyéből visszahúzódtak ugyan, ám Kovászna megye városaiban lélekszámuk másfél évtized alatt megkétszereződött.

A születési hely szerinti statisztikát felhasználva – becslés alapján – képet alkothatunk arról, hogy milyen szerepet játszottak a vándormozgalmak a városok nemzetiségi összetételének alakulásában. A be-, illetve elköltözések hatására a népesség-kibocsátó megyék etnodemográfiai viszonyai alapján következtethetünk, abból a hipotézisből kiindulva, hogy a városokban megtelepedettek etnikai megoszlása szülőhelyük nemzetiségi összetétele szerint alakult. Ez természetesen csupán elméleti feltevés, hiszen a kibocsátó megyén belüli (nemzetiségileg esetleg eltérő arculatú) migrációs gócek körülhatárolására nincs lehetőségünk. Mint ahogy a lakóhely-változtatást befolyásoló (gazdasági, társadalmi, politikai) tényezők etnikai vonatkozásait sem tudjuk figyelembe venni, különös tekintettel e mozgások részben irányított s – főként a „zárt” városok esetében – nemzetiségileg diszkriminatív jellegére. Az ebből következő torzulásokat némiképp ellensúlyozza, hogy az elmúlt fél században máshonnan érkeztek fiktív etnikai megoszlását az egyes megyék 1977. évi – az államnemzet fokozódó dominanciáját tükröző – nemzetiségi viszonyszámai alapján állapítottuk meg. 1977-ben a 3558,6 ezer erdélyi város-lakóból 2058,8 ezrenek volt lakóhelyén kívül a születési helye. Közülük, vagyis az összes beköltözőből 892 ezren az illető megyében másutt, 672,5 ezren a megyén kívül Erdélyben, 435,2 ezren pedig a Kárpátokon túl születtek. A számítások szerint az illető megyén kívül Erdélyből máshonnan érkezettek kétharmada román, valamivel több mint egynegyede pedig magyar nemzetiségű lehetett. Ez a románok esetében nagyjából összerdélyi arányszámuknak felel meg, míg a magyarok erdélyi számarányukon felül vannak képviselve. Ez összefügg azzal, hogy – a román többségű Szilágy, Beszterce-Naszód és Fehér megyék mellett – a székelyföldi tömbmagyarságot magában foglaló Kovászna, Hargita és Maros megyéből a legnagyobb arányú az elvándorlás. (E három székelyföldi megye, ahol 1977-ben Erdély lakosságának csupán 15 százaléka élt, az országrész más megyékbe távozott népességének több mint egyötödét adta.) Am jelentős mértékben módosítja az összképet, hogy az itteni románság – a magyaroktól eltérően – komoly migrációs „háttérrel” rendelkezik Erdélyen kívül is. *A 435,2 ezer regáti születésű gyakorlatilag megkészszerzte az erdélyi városokba megyén kívülről érkezett román nemzetiségűek számát*, míg az idők során magyarok tízezrei távoztak Erdélyből a Kárpátokon túlra, s vesztek el – a nemzetiségi kimutatások szerint – a magyarság számára. Az Erdély más megyéiben és a Kárpáton túl született románok együttes részaránya a megyén kívülről jött városi népességnek már a 80 százalékát teszi ki. (A más megyékben születettekhez a Regátból érkezettek is hozzászámítva a magyar beköltözők részesedése pedig mindössze 15 százalékra csökken.) A Kárpátokon túliak jelenléte elsősorban a két országrész határvonala mentén – különösen Brassó, Hunyad, Krassó-Szörény, valamint Hargita és Kovászna megyékben – emelte meg a románság részarányát a városba települtek között. Az egyes megyék vándorlási egyenlegét vizsgálva azt látni, hogy Kovászna és Hargita megye összességében negatív mérlegén belül a románság vándorlási többletet ért el; Bihar, Szatmár és Maros megyékben pedig, ahol a románok egyenlege is negatívummal zárult, feltételezett vándorlási veszteségük kisebb, mint a magyaroké. Az említettek mellett még Szilágy megyéből mutatható ki jelentősebb magyar elvándorlás. E vidékek szerterajzó magyarságát Erdélyben Arad, Krassó-Szörény, Kolozs, Máramaros, valamint Temes, Szeben, Hunyad és Brassó megyék városai fogadták be. A városi magyarság megyeközi vándorlási többlete a legmagasabb értékeket az utóbbi négy megyében érte el; Hunyad és különösen – a szomszédos Kovásznával intenzív népcserét folytató – Brassó megyével az élen. A Dél-Erdélyben megtelepült magyar vándornépesség a Regátból százezrével érkezők között elvegyülve érkezett új otthonába, így érthető, hogy több tízezresre becsült tömegük a románosodás itteni kohóiban – akárcsak a Kárpátokon túl – szinte nyomtalanul eltűnt. E térségben 1977 táján már csupán Temes és Brassó megye városaiban nyugtázható valamirevaló magyar létszámnövekedés.

A romániai magyarság főbb demográfiai jellemzői az 1992. évi népszámlálás eredményei alapján*

A Romániában élő magyar nemzetiségűek száma az 1992. január 7-i népszámlálás időpontjában hivatalosan 1625 ezer volt. Számuk azóta a népmozgalmi kimutatások szerint 53 ezerrel csökkent – aminek mindössze egyötöde a ki- és visszavándorlások különbözete, a fogyás túlnyomó része tehát a halálozások többletéből adódik –, így azt a bukaresti statisztikai szolgálat 1996. január 1-jén 1572 ezerben állapította meg. (Ghețău, V. 1997b: 3.)

A romániai magyarság 98,7 százaléka Kárpátokon innen, azaz Erdélyben él, ahol az összes népesség valamivel több, mint egyötödét alkotja. Az erdélyi magyarok 45,1 százaléka, (723,2 ezer fő) a Székelyföldön (Maros, Hargita és Kovászna megyében), 24,0 százalékuk (385,3 ezer lélek) a központi magyar településterületnek a határon átnyúló, bár erősen töredezett peremvidékén (Szatmár, Bihar és Szilágy megyében) összpontosul, 30,9 százalékuk (495,4 ezer fő) pedig a nagyobb és a kisebb magyar nyelvterületet lazán összekötő nyelvi szigeteken vagy sziget-tömbökön, illetőleg e – ritkuló – füzértől északra és délre szerteszét szóródva él. Lélekszámuk az elmúlt tizenöt évben éppen ez utóbbi, köztes vidéken csökkent a legnagyobb mértékben (77,3 ezer fővel). Ma már az észak-nyugati határ mentén is kevesebben élnek (31,1 ezerrel), s csupán Székelyföldön nőtt 21,3 ezerrel a magyarok száma (ám ezen belül Maros megyében szintén csökkent, mégpedig 15,6 ezer lélekkel 1977-hez képest). Egyes megyék magyarságának csökkenésére a kivándorlás területi megoszlásának ismeretében részben magyarázatot kapunk. Az országból 1977–1991 között hivatalosan távozott 483,5 ezer (kétharmad részben nem román nemzetiségű) kivándorló mintegy háromnegyede ugyanis Erdélyből ment el, a németek kitelepedése folytán legnagyobb számban Temes, Szeben, Arad és Brassó megyéből, de jelentékeny (tízezres nagyságrendű) a Kolozs, Bihar és Maros megyéből távozottak száma is (România. Date demografice. 1994. 456–457. p., Gheorghiu, D. 1995).

Az erdélyi magyarság 56,1 százaléka a városokban él. A 24. táblázat jól szemlélteti, hogy az erdélyi (és általában a romániai) magyarok hiányolt népességi többlete lényegében itt tűnik el. Míg 1977–1992 között a falusi népesség mind a magyar, mind a román nemzetiségűek esetében nagyjából hasonló arányban csökkent, a városokban a románok növekedési üteme nyolcszorosa (!) volt a magyarokénak. A magyarok tényleges gyarapodása az erdélyi városokban mindössze természetes szaporulatukkal egyenlő (nagyobbrészt az is a Székelyföldre esett), a falvakból történt betelepülés többlete a külső és belső veszteségek (a kivándorlás, valamint a nagyobb városokban a természetes fogyás és az asszimiláció) rejtett útjain elszivárgott.

24. táblázat

A népesség száma 1992-ben, gyarapodása, illetve csökkenése (-) 1977–1992 között Erdélyben, települési környezet és a két fő nemzetiség szerint^a

(Szám szerint és százalékban)

Nemzetiség	Összesen		Románok		Magyarok	
Népességszám 1992-ben						
Összesen	7 723 313	100,0	5 684 142	73,6	1 603 923	20,8
Városok	4 429 697	100,0	3 351 001	75,6	898 387	20,3
Községek	3 293 616	100,0	2 333 141	70,8	705 536	21,4
A népességszám változása 1977–1992 között						
Összesen	223 084	3,0	480 296	9,2	-87 125	-5,1
Városok	814 941	22,5	847 714	33,9	36 358	4,2
Községek	-591 857	-15,2	-367 418	-13,6	-123 483	-14,9

^a A mai közigazgatási beosztás szerint

* A fejezet táblázatainak forrásai: Recensămîntul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Vol. 1. (1994), Recensămîntul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Structura etnică și confesională a populației (1995). Az e kötetekben nem publikált adatok a bukaresti Statisztikai Hivatal belső felhasználásra készült munkaanyagaiból valók.

Különösen szembevetendő a magyarság demográfiai súlyának csökkenése az erdélyi nagyvárosokban. A 25. táblázatban szereplő nyolc város lakóinak száma 1966 óta csaknem megkétszereződött: 992,5 ezerről 1845 ezerre nőtt. Összes növekményükből mintegy 800 ezer lélek jutott a románokra és csupán 61 ezer a magyarokra. Az 1977. évi népszámlálást megelőző évtized során még 79 ezerrel gyarapodott e városok magyar lakóinak száma (háromnegyedük új beköltöző volt, bár ez a szám az összes betelepülőnek már akkor is csak 15 százalékát tette ki), a rákövetkező tizenöt év azonban ezt a nyereséget már részben visszavette. 1977 és 1992 között Marosvásárhely román lakosainak száma 66,2 százalékkal, Nagybányaé 62 százalékkal, Nagyváradé pedig 56,9 százalékkal lett több, míg a helybéli magyarság lélekszáma lényegében semmit sem változott. Másutt a tekintélyes román létszámnövekedéshez nem kevésbé komoly magyar lélekszámvesztés társult, ami például Kolozsvárott a huszonöt-harminc éve még kiegyenlített nemzetiségi viszonylatok végletes felborulásához vezetett. Számottevő magyar népességi nyereség az elmúlt másfél évtizedben csupán a Szatmár, Szilágy, Beszterce-Naszód megyei és székelyföldi kis- és középvárosokban jelentkezett, bár e 77,5 ezres pozitívum közel háromnegyede is mindössze két megyére (Hargita, Kovászna) korlátozódik.

25. táblázat
Az összes népesség, illetve a románok és magyarok lélekszámának és arányának változása
nyolc erdélyi nagyvárosban 1966 és 1992 között^a
 (Százalékban)

Város	Nemzetiségi számarány						A lélekszám változása ^b					
	Románok			Magyarok			Összesen		Románok		Magyarok	
	1966	1977	1992	1966	1977	1992	1966–1977	1977–1992	1966–1977	1977–1992	1966–1977	1977–1992
Arad	63,8	71,1	79,7	24,9	20,9	15,7	35,9	11,0	51,6	24,3	10,8	-14,1
Brassó	75,8	81,9	88,8	17,0	13,6	9,7	57,0	26,2	69,6	36,9	25,3	-9,6
Kolozsvár	56,5	65,8	75,6	41,4	32,8	22,8	41,6	25,0	64,9	43,7	12,1	-13,2
Marosvásárhely	28,5	35,1	46,1	69,6	63,2	51,4	50,4	26,4	85,2	66,2	36,5	2,8
Nagybánya	66,7	73,2	80,2	31,9	25,3	17,4	56,5	47,7	71,6	62,0	24,5	1,4
Nagyvárad	46,1	53,9	64,8	51,4	44,0	33,3	39,2	30,6	62,9	56,9	19,3	-1,2
Szatmárnémeti	47,6	51,0	55,1	49,5	47,2	41,0	48,4	27,5	59,2	37,6	41,6	10,5
Temesvár	62,6	71,2	82,2	17,8	13,6	9,5	54,6	24,0	75,7	43,2	18,4	-34,5
Összesen	58,0	65,6	74,5	34,8	29,0	22,0	47,6	25,9	66,9	43,0	22,9	-4,1

^a A mai közigazgatási beosztás szerint

^b Növekedés vagy csökkenés (-)%-os aránya az időszak eleji lélekszámhoz viszonyítva

A falu-város irányú mozgások a népességszerkezet településnagyság szerinti változásaiban is nyomon követhetők. (26. és 27. táblázat.) Az elvándorlás és a községekben már a nyolcvanas évek második felében elkezdődött természetes fogyás következtében szaporodtak az aprófalvak; az 500 lelkesnél kisebb helységek részesedése az 5285 erdélyi település számából 45,5 százalékról 54,8 százalékra, lakóik számaránya 7,7 százalékról 8,1 százalékra emelkedett. Ezzel párhuzamosan 0,5 és 10 ezer fő között valamennyi településkategória részaránya csökkent – legnagyobb mértékben az 1–5 ezer lakosú helységeké –, míg az 1977. évi 41,1 százalékkal szemben 1992-ben Erdély összslakosságának 51,6 százaléka 10 ezer főnél népesebb településeken tömörült. E növekedés a románok körében volt a legnagyobb (11,6 százalékpont), s szinte teljes egészében az 50 ezer lakos feletti városokra esett. A román népességen belül különösen az 2–5 ezer (-4,8 százalékpont), illetőleg az 0,5–1 ezer lelkes (-3,8 százalékpont) településeken lakók aránya csökkent; abszolút számban az előbbi, nemzetiségi részarányukhoz viszonyítva az utóbbi csoportban szenvedték a legnagyobb veszteséget. A magyarok statisztikai pozíciói főként a 20–100 ezer lakosú középvárosi kategóriákban erősödtek, elsősorban a 10–20 ezres kisvárosok, illetve 1–5 ezer lelket számláló helységek rovására. Nemzetiségi számarányuk a 100 ezer lakos fölötti, illetve a 10–20 ezer lakosú helységcsoportokban komoly mértékben fogyatkozott.

26. táblázat
A települések száma 1977-ben és 1992-ben, az összes népesség,
illetve a románok és magyarok száma 1992-ben, valamint számuk változása 1977–1992 között
a helységek lélekszám szerinti csoportosításában Erdélyben

Helységek csoportjai lélekszám szerint	Településszám		A népesség száma 1992-ben			A népességszám változása 1977–1992 között		
	1977	1992	Összes	Román	Magyar	Összes	Román	Magyar
-499	2 404	2 895	626 899	507 602	89 167	53 222	33 357	9 710
500–999	1 438	1 217	856 475	644 140	154 254	-172 898	-142 535	-19 258
1 000–1 999	936	744	1 013 476	701 444	229 867	-269 520	-189 840	-53 611
2 000–4 999	369	292	867 555	579 291	213 130	-219 590	-94 468	-66 380
5 000–9 999	69	56	372 302	235 135	108 843	-73 762	-32 528	-11 603
10 000–19 999	30	35	442 741	340 089	68 322	31 634	70 774	-32 443
20 000–49 999	25	27	829 024	576 662	221 725	100 088	78 317	29 782
50 000–99 999	6	10	705 760	569 683	109 103	275 887	230 830	50 024
100 000-	8	9	2 009 081	1 530 096	409 512	498 023	526 389	6 654
Összesen	5 285	5 285	7 723 313	5 684 142	1 603 923	223 084	480 296	-87 125

27. táblázat
Az összes népesség, illetve a románok és magyarok megoszlása
a helységek lélekszám szerinti csoportosításában az 1977-ben és 1992-ben Erdélyben
(Százalékban)

Helységek csoportjai lélekszám szerint	A népesség aránya helységcsoportonként						A népesség helységcsoporton belüli aránya			
	Összesen		Román		Magyar		Román		Magyar	
	1977	1992	1977	1992	1977	1992	1977	1992	1977	1992
-499	7,7	8,1	9,1	8,9	4,7	5,6	82,7	81,0	13,8	14,2
500–999	13,7	11,1	15,1	11,3	10,3	9,6	76,4	75,2	16,9	18,0
1 000–1 999	17,1	13,2	17,1	12,3	16,8	14,3	69,5	69,2	22,1	22,7
2 000–4 999	14,5	11,2	13,0	10,2	16,5	13,3	62,0	57,2	25,7	21,0
5 000–9 999	5,9	4,8	5,1	4,2	7,1	6,8	60,0	63,2	27,0	29,2
10 000–1 9999	5,5	5,7	5,2	6,0	6,0	4,3	65,5	76,8	24,5	15,4
20 000–4 9999	9,7	10,7	9,6	10,2	11,3	13,8	68,4	69,6	26,3	26,7
50 000–9 9999	5,7	9,2	6,5	10,0	3,5	6,8	78,8	80,7	13,7	15,5
100 000-	20,2	26,0	19,3	26,9	23,8	25,5	66,4	76,2	26,7	20,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	69,4	73,6	22,5	20,8

Az erdélyi magyarság 1977-ben 828, 1992-ben pedig 786 erdélyi helységben (a magyarok által lakott erdélyi települések egynegyedében) képezett abszolút többséget. (28. táblázat.) További 25 helységben arányuk ugyan nem érte el az ötven százalékot, de a település lakói között ők alkották – szám szerint 21 942-en – a legnagyobb nemzetiséget. A szűkebb lakóhelyükön abszolút többségben élő magyarok száma 1977 óta 955,1 ezerről 912,0 ezerre csökkent, részesedésük azonban erdélyi összlélekszámukból nem változott (pontosabban 56,6 százalékról 56,9 százalékra módosult). A helységcsoportok közti feltűnőbb arányeltolódások egy-egy jelentős magyar városi közösség demográfiai térvesztését jelzik (ezt a 25. táblázat jól szemlélteti). Ennek következtében a településenként 25 százaléknál gyengébb kisebbséget alkotó magyarság száma 316,6 ezerről 425 ezerre, az erdélyi magyar össznépességen belüli aránya pedig 18,7 százalékról 26,5 százalékra emelkedett. A városi közigazgatáson kívül eső települések nemzetiségi homogenitása már jóval erősebb és viszonylag szilárdabb. Az erdélyi falvakban összeírt magyar nemzetiségű népesség négyötöde mind a két népszámlálás során

abszolút többséget alkotott azokon a településeken, ahol élt. A magyar többségű falvakban élők közel egyhatoda azonban, mintegy 91 ezer fő közvetlen közigazgatási környezetét tekintve román többségű község lakója volt. A települési szinten többséget alkotó magyar nemzetiségűek közül Maros (17,9 ezer), Kolozs (14,8 ezer), Szatmár (15,2 ezer) és Bihar megyében (11 ezer) éltek a legnagyobb számban, illetve Hunyad (100%), Temes (79,1%), Beszterce-Naszód (67,4%), Máramaros (65,5%) és Arad megyében (57,6%) a legnagyobb arányban olyan községek lakóiként, melyek vezetői javarészt románok közül kerültek ki. Ugyanakkor a magyar többségű községek falvaiban is jelentős számban találhatóak más nemzetiségűek. Összesen 110 ezren vannak és e közigazgatási egységek lélekszámának csaknem egyötödét teszik ki; legnagyobb súllyal Maros (29,4 ezer), Szatmár (18,4 ezer) Bihar (16,2 ezer) és Szilágy megye (14,3 ezer) magyar jellegű községeiben vannak jelen. (Vö. a 29. táblázattal.) E három szempont együttesét figyelembe véve a vidéki magyarság települési homogenitása Kovászna és Hargita megyében a legteljesebb, de viszonylag erős Maros, valamint Bihar, továbbá Szilágy megyében is, jöllehet a szilágysági magyar települések egymással össze nem függő sziget-tömböket alkotnak, román falvakkal körbevéve. A határ menti magyar nyelvterület fellazulása következtében a Szatmár megyei falusi magyarság települési viszonyai már sajátos átmenetet képeznek a tömb-, illetve a sziget- és szórványmagyar vidékek között; homogenitásuk jellemzői inkább ez utóbbiakéhoz közelítenek.

28. táblázat
Az erdélyi magyarság megoszlása településenkénti számaránya szerint
helységcsoportonként 1977-ben és 1992-ben

A magyarság %-os aránya	Magyarok által lakott települések száma				A magyar népesség száma							
					Összesen				Községekben*			
	Összesen		Községek*		1977		1992		1977		1992	
	1977	1992	1977	1992	Szám sz.	%	Szám sz.	%	Szám	%	Szám	%
-9,9	1814	1902	1636	1691	70 059	4,1	148 096	9,2	31 044	3,7	25 727	3,7
10–24,9	240	245	193	202	246 569	14,6	276 878	17,3	36 333	4,4	36 605	5,2
25–49,9	232	225	190	190	419 241	24,8	266 847	16,6	96 410	11,6	80 692	11,4
50–74,9	180	163	165	148	260 619	15,4	277 097	17,3	146 490	17,7	102 302	14,5
75–89,9	150	139	138	129	206 006	12,2	185 381	11,6	112 093	13,5	106 691	15,1
90–99,9	416	375	388	349	467 838	27,7	426 341	26,6	386 151	46,6	330 271	46,8
100	82	109	80	106	20 716	1,2	23 283	1,4	20 498	2,5	23 247	3,3
Összesen	3114	3158	2790	2815	1 691 048	100,0	1 603 923	100,0	829 019	100,0	705 535	100,0

* A mai közigazgatási beosztás szerint

A magyar anyanyelvűek száma 1992-ben 1639,1 ezer, 81,6 ezerrel kevesebb, mint 1977-ben. A magyar nemzetiségűekkel azonos anyanyelvűek aránya 97,87 százalék (1977-ben 97,53 százalék volt). A magyar nemzetiségűektől eltérő anyanyelvűek között (részletezésüket lásd a 7. táblamellékletben) a román anyanyelvűek vannak a legtöbbben: 32,9 ezren (2,03%, 1977-ben 2,25%). A nemzetiségűektől eltérő anyanyelvűek aránya a nyelvi eróziónak leginkább kitett Kárpátokon túli magyar diaszpóra körében a legnagyobb (18,4%, 1977-ben 15,8%). Az erdélyi átlag mindössze 1,9% (1977-ben 2,3% volt), ám a magyar nemzetiségűek számából a más (többnyire román) nyelvet beszélők részesedése az olyan szórvány vidékeken, mint Krassó-Szörény (14,0%), Hunyad (10,3%), Szében (8,3%), Beszterce-Naszód (7,6%), Fehér (6,7%) és Temes megye (6,6%), szintén igen magas. Arányuk Bihar (1,1%), Maros, Szatmár, Szilágy (0,8–0,8%), valamint Kovászna (0,3%) és Hargita megyében (0,2%) a legkisebb. A magyar nemzetiségűek másnyelvűsége az esetek többségében az állammegnevezésbe történő beolvadás egyik lépcsőfoka, de a más nemzetiségűek számának a magyar anyanyelvűek csoportján belüli növekedése is a magyarság számerejét gyengítő folyamatokat jelez. Így a cigány, valamint a szatmárvidéki „újsváb” identitástudat erősödése folytán a magyar anyanyelvűek körében 1977 óta a kétszeresére nőtt a cigány és a német nemzetiségűek száma, míg a magyar nemzetiségűeké (az előbbiekek disszimilációja, illetve az utóbbiak reaszimilációja következtében) értelemszerűen ugyanennyivel csökkent.

29. táblázat

Az erdélyi községekben, lakóhelyükön abszolút többségben, illetőleg magyar többségű községekben élő magyarok száma és %-os aránya 1992-ben megyénként

Megye	Magyar lakos összesen	Lakóhelyén többséget képez		Ebből magyar többségű községben él		Magyar többségű községek			
						Szám szerint	Összes népesség	Ebből magyar	
Fehér	11 253	5 144	45,7	2 890	56,2	2	4 822	3 011	62,4
Arad	23 725	9 512	40,1	4 034	42,4	3	6 374	4 080	64,0
Bihar	72 991	60 818	83,3	49 809	81,9	16	66 306	50 143	75,6
Beszt.-Naszód	12 450	7 437	59,7	2 428	32,6	1	3 722	2 437	65,5
Brassó	17 602	7 040	40,0	3 202	45,5	2	5 741	3 208	55,9
Krassó-Szörény	929	–	–	–	–	–	–	–	–
Kolozs	46 166	28 468	61,7	13 649	48,0	7	21 269	13 865	65,2
Kovászna	84 803	84 033	99,1	83 227	99,0	28	93 077	83 281	89,5
Hargita	168 662	164 861	97,7	164 458	99,8	42	169 459	164 467	97,0
Hunyad	1 494	170	11,4	–	–	–	–	–	–
Máramaros	10 976	5 931	54,0	2 047	34,5	1	2 498	2 047	81,9
Maros	125 159	104 129	83,2	86 199	82,8	31	120 449	91 007	75,6
Szatmár	67 601	44 226	65,4	29 011	65,6	12	51 229	32 836	64,1
Szilágy	38 311	34 615	90,3	29 345	84,8	12	44 292	29 971	67,7
Szeben	2 927	–	–	–	–	–	–	–	–
Temes	20 486	6 127	29,9	1 285	21,0	1	2 400	1 285	53,5
Összesen	705 535	562 511	79,7	471 584	83,8	158	591 638	481 638	81,4

A vallási megoszlás adatai szerint (8–9. táblamelléklet) a felekezeti kötődésben is megnyilvánuló kulturális hovatartozás, azaz vallás és nemzetiség egybeesése változatlanul markáns és lényegi tendencia, bár ma már korántsem olyan egyértelmű, mint régebben volt, a hagyományosnak tekinthető különbözőségek esetében pedig súlypontváltások figyelhetők meg a korábbi állapotokhoz képest. Ennek egyik oka a szabadegyházak megerősödése és új vallási közösségek megjelenése a sokszínű felekezeti palettán. A történeti keresztény egyházakon, valamint az izraelita és a muzulmán vallásfelekezeten kívüli hívek országos számaránya az 1930. évi 0,5 százalékról 1992-ben 2,7 százalékra emelkedett. A Romániában bevett egyházak közül a népszámlálási kimutatásban is részletezett új felekezet a pünkösdista (mely híveinek számát tekintve ötödik a vallások rangsorában), továbbá az evangéliumi keresztény, valamint az óhitű ortodox egyház. Önálló rovatot kaptak az ágostai hitvallású evangélikus egyháztól a főhatalomváltást követően különvált s véglegesen 1948-ban elismert, zömében magyar ajkúakat tömörítő zsinat-presbiteri evangélikus-lutheránus egyház hívei is. (Megjegyzendő, hogy a népszámlálók gyakorta összekavarták a két egyházhoz tartozókat.) Mindezek mellett a nemzetiségileg leginkább kevert vidékeken – vagyis a Kárpátokon innen – egyes, a magyar demográfiában már a múlt század végén számon tartott „ritka kivételek” (Martsa D. 1930) megizmosodásának is tanúi lehetünk. Az etnikum- és felekezetközi átfedésekben Erdélyben 1910 óta bekövetkezett változások a 30. táblázatban követhetők nyomon.

A római katolikus, evangélikus és izraelita felekezetűek lélekszámának csökkenése a német, a zsidó és – az 1910. évi anyanyelvi statisztika bizonyossága szerint – a magyar népesség történelmi vesztesége. A németek részesedése a római katolikus egyház erdélyi híveinek számából 30,1 százalékról 7,7 százalékra, arányuk az evangélikusok között négyötödéről a felére esett vissza. 1910-ben az izraelita felekezetűeknek még komoly számbeli súlyuk volt a magyarságon belül (közel háromnegyedük a magyart vallotta anyanyelvűnek, és e réteg a magyar anyanyelvűek 7,9 százalékát tette ki), mára azonban ez a népcsoport gyakorlatilag felmorzsolódott. A görög katolikusok létszámhiánya egyházuk 1948. évi felszámolásával magyarázható. Az üldözött és föld alá kényszerített unitus mozgalom a négy évtizeddel korábban elvesztett híveket az egyház újjászervezése után már nem tudta visszanyerni, így a görög katolikusok aránya a román népességen belül az 1910. évi 39,4 százalékról 3,1 százalékra zuhant. Noha a felekezeten belül a magyar nemzetiségűek aránya erősödött, abszolút számát tekintve ez a csoport is megroppant (a görög katolikus magyarok száma ma alig több mint egynegyede a nyolc

30. táblázat

Etnikum és felekezet összefüggései Erdélyben főbb nemzetiségenként 1910-ben és 1992-ben^a

Az egyes felekezetekhez tartozók számának növekedése, illetve csökkenése (-) 1910–1992 között^b
(Ezer fő)

Felekezet	Összesen	Román	Magyar	Német
Összesen	2495,2	2872,4	-50,0	-453,0
Görögkeleti	3563,7	3418,2	-0,3	4,5
Görög katolikus	-1028,8	-929,2	-58,4	0,8
Római katolikus	-130,2	72,2	32,1	-231,9
Református	102,7	13,6	76,3	0,4
Unitárius	7,3	0,7	5,7	0,1
Evangélikus	-205,6	1,7	-16,0	-182,7
Izraelita	-178,8	-0,4	-131,6	-48,5
Egyéb	364,9	295,6	42,2	4,3

A nemzetiség felekezeten belüli aránya
(Százalékban)

Felekezet	1992			1910		
	Román	Magyar	Német	Román	Magyar	Német
Összesen	73,60	20,77	1,41	53,78	31,61	10,74
Görögkeleti	95,33	0,47	0,11	94,10	1,40	0,08
Görög katolikus	85,71	11,01	0,77	89,54	6,61	0,07
Római katolikus	9,28	76,91	7,66	0,73	63,52	30,10
Református	1,87	95,53	0,32	0,19	98,68	0,31
Unitárius	1,53	96,94	0,22	0,68	98,87	0,14
Evangélikus	5,74	34,98	51,09	0,58	13,61	80,52
Izraelita	13,62	6,18	1,05	0,40	72,33	26,93
Egyéb	80,63	11,89	1,19	49,87	40,41	2,19

A felekezet nemzetiségen belüli aránya
(Százalékban)

Felekezet	1992			1910		
	Román	Magyar	Német	Román	Magyar	Német
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Görögkeleti	89,90	1,56	5,41	60,11	1,52	0,25
Görög katolikus	3,12	1,42	1,46	39,40	4,95	0,15
Római katolikus	1,40	41,00	60,10	0,26	38,01	53,01
Református	0,26	47,45	2,35	0,05	41,23	0,38
Unitárius	0,02	4,59	0,15	0,02	4,09	0,02
Evangélikus	0,06	1,23	26,46	0,05	2,15	37,47
Izraelita	*	0,01	0,03	0,03	7,93	8,70
Egyéb	5,24	2,74	4,04	0,08	0,12	0,02

^a 1992-ben nemzetiség, 1910-ben anyanyelv szerint (a határ által megosztott megyék esetében számított értékek alapján).

^b A mai közigazgatási határok között.

évtizeddel korábbiak), így arányuk a magyarságon belül mindössze 1,4 százalék a valamikori 4,9 százalékkal szemben. A „nemzeti” egyházként diadalmaskodó ortodoxia viszont a kikényszerített áttérések révén – amint azt a népmozgalmi gyarapodásokon túli többlete is jelzi – maradandó népességi nyereségre tett szert, és az erdélyi románság kilenczetedét mondhatja magáénak. A görög katolikus

egyház magyar híveinek részbeni bekebelezésére utal, hogy az ortodoxia súlya változatlan az erdélyi magyarság életében; a görög keleti vallású magyarok száma alig csökkent, nemzetiségen belüli arányuk pedig 1910-hez képest némileg erősödött. A keleti rítusú kereszténység ugyanakkor viszonylagos tért veszített a románság sorain belül: az erdélyi románoknak ma már csak 93 százaléka ortodox vallású vagy görög katolikus az 1910. évi 99,5 százalékkal szemben. Ez az ortodox felekezetű cigányok szabadabb nemzetiségvállalása mellett főként annak tulajdonítható, hogy a neoprotestáns közösségek – mely gyülekezetek elsősorban Erdélyben nyomulnak a bizánci vallási hagyományokon keletkezett réseken át – egyre nagyobb számban hódítanak el román híveket. A keresztény szabadegyházak román nemzetiségű követőinek közel kétharmada, a közülük legnagyobb létszámú pünkösdistá, baptista és egyéb nem részletezett felekezetűeknek pedig kereken a háromnegyede Erdélyben él, s ugyanitt ezen egyházak híveinek 81,9, illetve 84,6 százaléka román. A szabadegyházak tehát, az ortodoxia kereteit feszegetve ugyan, elsősorban a román etnosz „gyűjtőmedencéi”. Ezzel párhuzamosan érzékelhetően emelkedett a római katolikus és a református felekezetűek aránya is a román népességen belül, miután számuk az 1910. évinek pontosan a tízszeresével gyarapodott. Esetükben – a századfordulón ellenkező előjellel lezajlott hasonló folyamatok analógiájára – inkább az uralkodó nemzethez tartozók előretöréséről beszélhetünk a „más vallásúak” soraiban. A magyarság körében – ha a különböző felekezetek nemzetiségen belüli arányát vizsgáljuk – a görög katolikus és az izraelita közösségek felszámolódásával elszenvedett veszteségek folytán erősödött a történelmi magyar egyházak dominanciája. Ám ugyanezen egyházak nemzeti jellege a népszámlálás szerint egyidejűleg oldódott is: a magyarság 1,9 százalékpontot veszített az unitáriusok, és 3,2 százalékpontot a reformátusok körében. Ahol pedig a magyarok – a németek rovására – terjeszkedni tudtak, ott a román elem is teret nyert magának; aránya megtízszereződött a két evangélikus egyházban, Erdélyben pedig ma már csaknem minden tizedik római katolikus román nemzetiségű. (Sokan közülük a Kárpátokon túlról érkeztek, ahol a román nemzetiségüként összeírt katolikusok száma 282 ezer, s többségük éppen a legnagyobb népesség-kibocsátó moldvai megyékben él.) Szép számban találni továbbá román és cigány nemzetiségűeket a reformátusok között, és nyolc évtized múltán változatlan a kálvini protestantizmus német követőinek részaránya is, akiknek a száma időközben kis mértékben nőtt, miközben az erdélyi össznemetség lélekszáma csaknem az egyötödére fogyott.

31. táblázat

A magyar nemzetiségűek életkori megoszlása nemek szerint Romániában 1992-ben, a romániai, illetőleg az erdélyi össznépesség, valamint a román nemzetiségűek életkori megoszlásával egybevetve

Koreso- portok	A magyar nemzetiségűek életkori megoszlása						Országos átlag	Erdélyi átlag	Románok országos átlaga
	Összesen	Férfiak	Nők	Összesen	Férfiak	Nők			
	Szám szerint			Százalékban			Százalékban		
Összesen	1 624 959	786 971	837 988	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0–4	93 208	47 512	45 696	5,7	6,0	5,4	7,1	...	7,0
5–9	96 791	49 729	47 062	6,0	6,3	5,6	7,3	...	7,3
10–14	121 119	61 834	59 285	7,4	7,9	7,1	8,4	22,7 ^a	8,4
15–19	129 898	66 625	63 273	8,0	8,5	7,6	8,4	8,5	8,4
20–24	136 601	69 299	67 302	8,4	8,8	8,0	8,9	8,8	9,0
25–29	84 082	43 306	40 776	5,2	5,5	4,9	5,5	5,9	5,5
30–34	100 218	50 816	49 402	6,2	6,5	5,9	6,8	7,0	6,8
35–39	121 300	60 784	60 516	7,4	7,7	7,2	7,5	7,7	7,6
40–44	109 944	54 691	55 253	6,8	7,0	6,6	6,7	6,8	6,7
45–49	106 636	52 199	54 437	6,6	6,6	6,5	5,2	5,3	5,1
50–54	105 592	50 623	54 969	6,5	6,4	6,6	5,9	5,8	5,9
55–59	100 234	47 389	52 845	6,2	6,0	6,3	6,0	5,6	6,0
60–64	97 707	45 220	52 487	6,0	5,8	6,3	5,4	5,2	5,4
65–69	83 559	35 416	48 143	5,1	4,5	5,7	4,5	4,4	4,5
70–74	54 203	21 424	32 779	3,3	2,7	3,9	2,4	2,6	2,4
75- ^b	83 867	30 104	53 763	5,2	3,8	6,4	4,0	3,7	4,0

^a 0–14 évesek együtt

^b A korukról nem nyilatkoztakkal

A romániai magyarság *nemek szerinti megoszlását* a nőknek az átlagosnál valamivel magasabb részaránya jellemzi: 51,6 százalék az országos 50,8 százalékkal szemben. A fiú csecsemők részesedése az élveszületésekből a magyarok esetében ugyan nagyobb, mint a románoknál, de – a magyar férfiak időelőtti nagyobb halandósága és talán elvándorlásuk miatt is – a férfi–nő arány a magyarok körében már egy korcsoporttal hamarabb, 40 és 44 év között a nők javára változik. A nők aránya 50,3 százalékról a 60–64 évesek csoportjáig lassan 53,7 százalékra emelkedik, 65–69 év között eléri az 57,6, a 75 éven felüliek korcsoportjában pedig a 64,1 százalékot.

Az *átlagos életkor* országosan 34,6 év. A magyarok átlagéletkora 37, a románoké pedig 34,5 év. A gyermekkorú (0–14 éves) népesség részesedése az országos átlag alatt, az öregkorúaké (60 évnél idősebbeké) az országos átlag felett van a magyarok esetében. E korosztályok súlya 1977 óta nagyjából a románokéval egyező mértékben csökkent, illetve növekedett. (32. táblázat.)

32. táblázat
Az összes népesség, valamint a románok és magyarok nagyobb korcsoportok szerinti megoszlása Romániában 1977-ben és 1992-ben
(Százalékban)

	1992			1977		
	0–14 éves	15–59 éves	60 év felett	0–14 éves	15–59 éves	60 év felett
Összesen	22,7	60,9	16,4	25,4	60,2	14,4
Románok	22,7	61,0	16,3	25,6	60,3	14,1
Magyarok	19,1	61,2	19,7	22,2	60,5	17,3

A felnőtt magyar korosztályok aránya viszonylag magas, s 1977 óta szintén erősödött. A gazdaságilag nagyrészt még vagy már nem tevékeny népesség együttes aránya a produktív korúakhoz képest országosan 642, azaz összesen ennyi gyermek- (373), illetve öregkorú (269) jut ezer felnőtt korú személyre. Ez a jelzőszám a románoknál 638, a felnőtt korúakra jutó gyermekek (372) erős, a magyaroknál pedig 634, a felnőtt korúakra jutó öregek (321) viszonylagos túlsúlyával. Az öregek aránya az improduktív népességen belül is nőtt: míg 1977-ben 100 magyar gyermekre 76 (a románoknál 53), 1992-ben már 103 (a románoknál 72) öregkorú jutott. A falusi népesség korszerkezete a fiatalok elvándorlása folytán érthető módon öregebb; a községekben több mint kétszer annyi öregkorú jut a 14 éven aluli gyermekekre, mint a városokban. A magyar nemzetiségűeknél az öregedés indexe a városokban is viszonylag magas (87). (33. táblázat.) Érdemes megfigyelni, hogy míg a falusi magyarság körében ez a mutató országosan 123, azokban az erdélyi községekben, ahol a magyarok abszolút többséget alkotnak (s e közigazgatási egységekben a lakosság 81,4 százalékát teszik ki), ennél kevesebb, 103 öregkorú jutott száz gyermekre. Bár ebben bizonyára az ott élő más (egyötöd részben cigány) nemzetiségűek korösszetétele is közrejátszik, a jelzett összefüggésből mégis arra következtethetünk, hogy az előregezés legnagyobb mértékben az e csoporton kívüli, tehát a kisebbségbe szorult, elszórványosodott falusi magyar közösségeket sújtja.

33. táblázat
Száz gyermekkorúra jutó öregkorúak száma Romániában és Erdélyben, valamint a románok és a magyarok körében 1992-ben települési környezet szerint

	Összesen	Városok	Községek
Románia	72,2	48,0	105,7
Erdély	70,1	48,4	103,0
Románok	71,6	45,3	109,2
Magyarok	102,6	86,9	123,1

Az 1992. évi népszámlálás idején a 15 éven felüli nők 64,3 százaléka élt házasságban, a magyar nőknél ez az arány csupán 61,1 százalék. A hajadonok (16,8%) és az elváltak (4,0%) aránya lényegében a 17,0, illetve 3,7 százalékos országos átlaggal egyező, az özvegyek részesedése azonban a ma-

gyar nők körében (17,8%) jóval magasabb a 14,7 százalékos országos átlagértéknél.

Az ország női népességén belül a termékeny (15–49 éves) korosztályok aránya 47,7 százalék, az 1977. évi 49,2 százalékos értékhez képest csökkent. E korosztály részesedése a román nők csoportjából 48,0 százalék, a magyar nők csoportból pedig 46,7 százalék. A termékeny korú nők több mint egyharmada (34,1 százalékuk, ezen belül a magyar nők 33,9 százaléka) egyáltalán nem szült gyermeket, 18,7 százalékuk (a magyar nők 20,6 százaléka) egy gyermeket, 40,8 százalékuk (a magyar nők 42,7 százaléka) 2–4 gyermeket hozott a világra, és csupán 6,4 százalékuk (a megfelelő korú magyar nőknek mindössze 2,8 százaléka) adott öt, vagy annál több gyermeknek életet.

A *termékenység* alakulása legszembetűnőbben a 15 éves és annál idősebb nők kor szerinti szülességgyakoriságával jellemezhető. (34. táblázat). Az egy nőre eső átlagos gyermekszám a románoknál még viszonylag magas (50 év felett 2,35), bár 1977-hez képest (amikor ugyanez az érték 2,9 volt) jelentősen visszaesett. A magyar nők esetében a csökkenés kisebb mértékű, de a befejezett termékenységű (50 évnél idősebb) nők csoportjában az átlagos gyermekszám (2,1 az 1977. évi 2,45-tel szemben) már a népesség egyszerű „újratermeléséhez” szükséges kritikus érték (2,2) alá süllyedt. Felekezeti hovatartozás szerint a legmagasabb értékeket a szabadegyházak hívei körében találni. Az ezer nőre jutó gyermekszám az 50 év feletti ortodox nők között 2328. A katolikus nők esetében ez a szám magasabb (2342), a jellegzetesen magyar, vagyis a református (2073), az unitárius (2132) és a zsinat-presbiteri evangélikus felekezethez tartozó nők esetében (1747) viszont jóval alacsonyabb.

34. táblázat
Ezer 15 éves és idősebb nőre jutó élveszületett gyermekek száma országosan,
valamint a román és a magyar nemzetiségűeknél nagyobb korcsoportonként
Romániában 1977-ben és 1992-ben

Nemzetiség	Ezer nőre jutó élveszületések száma					
	15 év felett		15–49 év között		50 év felett	
	1992	1977	1992	1977	1992	1977
Összesen	1802	2034	1467	1610	2329	2855
Román	1798	2048	1452	1609	2350	2891
Magyar	1709	1880	1418	1510	2093	2445

Az 1992. évi népszámlálás 6393,1 ezer *családot* regisztrált Romániában. Ebből 5702,8 ezer a teljes családok (házaspár gyermekkel vagy gyermek nélkül), és 690,3 ezer a csonka családok száma, ahol az apa vagy az anya egyedül él gyermekeivel. A gyermektelen családok száma 2065,2 ezer, a gyermekes teljes családoké pedig 3637,5 ezer volt. A teljes családokra jutó átlagos gyermekszám családonként 1,92, a csonka családokra eső átlagos gyermekszám 1,5. A családfő nemzetisége alapján 468 237 a magyar családok száma (7,3%). Ebből 407 509 a teljes (7,1%) és 60 728 a csonka családoké, melyek aránya – az elvált és különösen a megözvegyült magyar nők nagy számával összefüggésben – szembetűnően magas (8,8%). A gyermek nélküli magyar családok száma 145 072 (7,0%), a gyermekeseké 262 437 (7,2%) volt.

A *nemzetiségileg vegyes házasságok* száma országosan 166 277 (2,9%). E házasságok 30,5 százalékában a férjek, és 33,2 százalékában a feleségek nemzetisége volt magyar (50677 ezer, illetőleg 55 141 fővel). Az összesen 819 482 magyar nemzetiségű házas félnek tehát 12,9 százaléka élt vegyes házasságban, míg maguk a vegyes házasságok a 462 650 „magyar jellegű” (tehát az összes homogén és vegyes magyar) házasságnak a 22,8 százalékát tették ki. A vegyes házasságok több mint felét (56,8%) a román–magyar házasságok alkotják. A románok vegyes házasságainak 62 százalékában magyar, a magyarok vegyes házasságainak 89,2 százalékában pedig román a férj vagy a feleség.

A vegyes házasságokból 109 240 volt gyermekes, ezen belül a román–magyar vegyes családok száma 65 032. E családok több mint kétharmadában, azaz 45 104 esetben román nemzetiségűként jegyezték be a gyermekeket, s csupán egynegyedükben, mindössze 16 778 családban vallották a gyermekeket magyar nemzetiségűnek. (Egy kis töredékükben, 3150 családban a gyermekek hovatartozása megoszlott szülei nemzetisége között, vagy eltért azokétól.) A románság a gyermekek nemzeti-ségi hovatartozását illetően a magyar féllal közös házasságokból 28 326 családnál pozitívumot könyvelhet el magának, aminek a fele asszimilációs nyereség. Ez – egy családra átlagosan kevesebb mint 2 gyermeket számolva – kb. 25 ezer gyermeket jelent.

A felekezetiileg vegyes családok száma az 1992. évi népszámláláskor 272 526 volt (4,8%). A vegyes felekezeti házasságban élők legnagyobb csoportját az ortodoxok alkotják (100 442 férfi és 78 906 nő). Népesebb felekezet még e csoportban a római katolikus (64 631 férfi, 71 782 nő) és a református (52 534 férfi és 51 658 nő). A felekezetiileg vegyes házasságok kétharmadát a görögkeletiek és valamely más egyház hívei kötötték egymással. Az ortodox vegyes házasságok más vallású házastársainak száma legnagyobb a római katolikusok (az összes vegyes felekezeti házasság 23,9 százaléka), a reformátusok (12,2%), a görög katolikusok (8,8%), a pünkösdisták (5,5%) és a baptisták (3,4%) között. Jelentős részt képviselnek még a római katolikusok és a reformátusok (19,6%), illetőleg a római katolikusok és görög katolikusok között létrejött házasságok (2,7%).

A felekezetiileg vegyes házasságok 62,7 százalékát kísérte gyermekáldás. E 170 938 családból 112 669-ben ortodox vallású volt valamelyik fél. A görögkeletiekkel vegyes gyermekes házasságok 58,8 százalékában, 66 286 esetben az államvallás hitében nevelődnek a gyermekek, és mindössze 31,9 százalékukban, 35 854 családban követik a nem ortodox szülő vallását. 10 529 családban a gyermekek vallása más volt, mint a szüleiké. A keleti egyház nyeresége ilyenformán 30 432 család gyermekeit foglalja magában; ebből 7237 családban a református, 7053 családban a római katolikus, 5864 ezer családban a görög katolikus, és 10 278 családban az egyéb (jelentős részben pünkösdista és baptista) felekezetiük rovására terjeszkedett. Jóllehet a nemzedékek közötti felekezetváltásban főként a nemzetiség szerinti – a románsághoz kötődő ortodoxia térhódításával jellemezhető – változások tükröződnek, a két irányzat számai korántsem esnek egybe. Míg a román–magyar házasságok egyenlegében a gyermekek nemzetisége után 28326 család az államnemzet tiszta nyeresége, az ortodox és a „magyar” (római katolikus, református, unitárius, zsinat-presbiteri evangélikus) felekezetiük által kötött vegyes házasságokban az államvallás pozitívuma az előbbinek már csupán alig több mint a fele. E jelenségre a nemzetiség- és felekezetközi átfedések kínálnak magyarázatot (vagyis az, hogy szép számban találni román nemzetiségűeket a történelmi magyar, s hasonlóképpen magyar nemzetiségűeket a román egyházak hívei között).

Az *iskolázottság* mutatói szerint rendkívül alacsony a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 12 éves és annál idősebb magyar népességen belül (mindössze 3,6 százalék az ország összlakosságának 5,1 százalékos és a románság 5,3 százalékos részesedésével szemben). (35. táblázat.) Ez – azon túl, hogy a felsőfokú végzettségűek több mint egynegyede a fővárosban összpontosul (Bukarest nélkül számítva a diplomások aránya országosan már csupán 4,2 százalék) – a magyarság irányított értelmiségi alulképzésének és főként a magyar diplomások nagy számban történt kivándorlásának a következménye. A középfokú tanintézményekben végzettek között a magyarság képviselője már arányosabb. Az országos, illetőleg a román nemzetiségű átlagnál kedvezőbb, azaz magasabb az alapfokú (különösen az általános iskola felső tagozatának megfelelő) képzettséggel rendelkező, és ugyancsak kedvezőbb, azaz jóval alacsonyabb az iskolát nem végzett, valamint az írástudatlan magyarok részaránya.

35. táblázat

A 12 éves és idősebb magyar nemzetiségű népesség iskolai végzettség szerint Romániában 1992-ben, a megfelelő országos, illetőleg erdélyi, valamint a román nemzetiségű életkori csoport iskolai végzettségével egybevetve

	Magyar nemzetiség		Országos átlag	Erdélyi átlag	Románok országos átlaga
	Szám szerint	%			
			Százalékban		
Összesen	1 389 042	100,0	100,0	100,0	100,0
Felsőfokú	49 592	3,6	5,1	4,8	5,3
Líceum utáni szakiskola	23 449	1,7	2,0	2,0	2,0
Líceum	257 930	18,6	18,4	19,0	18,8
Szakiskola	203 794	14,7	14,1	14,7	14,3
Felső tagozat és líceum I. fokozat	550 692	39,6	32,1	35,3	31,4
Elemi iskola	275 436	19,8	23,6	20,4	23,7
Iskolai végzettség nélkül és egyéb	28 149	2,0	4,7	3,8	4,5
Ebből írástudatlan	14 422	1,0	3,1	2,3	3,0

Az 1992. évi népszámlálás időpontjában *iskolai tanulmányaikat folytató* magyar diákok között a felsőfokú oktatásban résztvevők számaránya szintén alacsonyabb az átlagosnál. (36. táblázat) A felsőoktatásban a magyar nemzetiségű hallgatók különösen a jogi, közgazdasági, közlekedési és hírközlési szakokon vannak gyengén képviselve, de reprezentáltságuk jóval nemzetiségi számarányuk alatt van a testnevelés és sport, az orvostudományi, mezőgazdasági és építészeti szakokon is. Közlekedésre, hírközlésre szakosodott osztályokban középiskolai szinten is kevesen tanulnak közülük, s számarányukhoz képest ugyancsak kevés magyar diákot találni a testnevelési, erdészeti, informatikai és közgazdasági profilú szaklíceumokban. Az ipari ágazatokhoz kötődő szakképzésben általában kielégítő, a human irányultságú oktatásban pedig kifejezetten magas arányú a magyar nemzetiségűek részvétele. Ez a megállapítás elsősorban a pedagógus- és teológusképző, valamint a művészeti iskolákra érvényes, de látogatottságuk alapján szemmel láthatóan nemzetiségi alapintézménynek számítanak az általánosan képző, elméleti jellegű líceumok is. Ez utóbbiakat nem egyszer választják a magyar diákok, mert – megfelelő magyar nyelvű szakképzés hiányában – ma már szinte ez az egyetlen módja annak, hogy a középiskolában is anyanyelvükön tanulhassanak. Az 1991–1994-es évek átlagában az alap- és középfokú oktatási intézményekben beiskolázott magyar diákok kb. háromnegyede folytatta anyanyelven a tanulmányait. Ez az érték oktatási fokozatonként és iskolatípusonként a magasabb szintek felé haladva csökken. Az általános iskolák alsó tagozatán 85 százalékuk, a felső tagozaton négyötödük, a líceumokban azonban már csak valamivel több mint kétharmaduk, a szakiskolákban pedig mindössze 35–40 százalékuk járt magyar tannyelvű iskolába (illetőleg ez utóbbi oktatási formában csupán tagozatra vagy osztályba). A felsőfokú oktatásban csaknem kizárólagos a román tannyelv használata. A magyar anyanyelvű iskolások lemorzsolódása a szórványban a legerősebb, ahol a magyar gyermekek mintegy felét (Hunyad és Temes megyében pedig közel a háromnegyedét) már az elemi első évében román iskolába írják be.

36. táblázat
Az iskolába járók oktatási szint szerint Romániában 1992-ben
a két fő nemzetiség szerint

Oktatási fokozat	Magyarok		Országos átlag (%)	Románok (%)
	Szám szerint	Százalékban		
Összesen	254 890	100,0	100,0	100,0
Felsőoktatás	12 842	5,0	6,1	6,2
Líceum utáni szakiskola	2 416	0,9	0,8	0,8
Általános líceum	22 197	8,7	6,6	6,5
Szaklíceum	33 780	13,3	13,5	13,7
Szakiskola	19 370	7,6	7,3	7,4
Felső tagozat	90 106	35,4	35,1	35,0
Elemi iskola	74 179	29,1	30,6	30,4

A *gazdaságilag aktív* népességből a magyar nemzetiségűek száma 698,8 ezer (6,7%), 137,5 ezerrel kevesebb, mint 1977-ben. Súlyuk az átlagosnál is erőteljesebben csökkent, ami részben az öregedéssel és a kivándorlással magyarázható, de szerepet játszik benne a munkavállalási korú személyek, különösen a nők gazdasági aktivitásának lanygulása, valamint a korábbi nyugdíjba vonulás. Az említett okok, továbbá a fiatal korosztályok városba áramlása következtében különösen a vidéken élő magyarok részvétele alacsony a gazdaságban. (Vö. a 37. és 38. táblázatokkal.)

Az aktív magyar népesség szerkezetét a primer szférából (a mezőgazdasági ágakból) való igen alacsony részesedés és a szekunder szféra (a különböző ipari ágak) túlsúlya jellemzi. A terciér szférában (kereskedelemben, szolgáltatásban) dolgozók részaránya az aktív magyar népességben belül megközelíti az országos átlagszintet. Viszonylag magas az első munkahelyet keresők (gyakorlatilag a fiatal munkanélküliek) aránya a magyarok körében. (39. táblázat)

37. táblázat
A gazdaságilag aktív népesség Romániában országosan,
illetőleg a román és a magyar nemzetiségűek között az 1977. és 1992. évi,
valamint nagyobb korcsoportok és a férfiak százalékos aránya szerint
az 1992. évi népszámlálás időpontjában

Nemzetiség	1977		1992		Ebből			
	Ezer fő	%	Ezer fő	%	30 év alatt	30–49 éves	50 év fölött	Férfi
Összesen	10 793,6	100,0	10 465,5	100,0	33,1	50,1	16,8	55,3
Román	9 590,7	88,9	9 500,8	90,8	33,0	50,0	17,0	54,9
Magyar	836,3	7,7	698,8	6,7	32,7	52,7	14,6	57,4

38. táblázat
A gazdaságilag aktív népesség aránya Romániában országosan,
illetőleg a román és a magyar nemzetiségűek között települési típusok és nemek szerint
az 1992. évi népszámlálás időpontjában

Nemzetiség	Összesen			Városok			Községek		
	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő
Összesen	45,9	51,6	40,4	47,2	51,8	42,7	44,3	51,3	37,5
Román	46,6	51,9	41,4	47,7	52,1	43,5	45,2	51,7	38,8
Magyar	43,0	51,0	35,5	45,7	51,6	40,4	39,5	50,2	28,8

39. táblázat
Az aktív népesség nemzetgazdasági ágazatonként Romániában
1966–1992 között a két fő nemzetiség szerint
(Százalékban)

Gazdasági ágazat	Év	Összesen	Román	Magyar
Primer szféra	1966	58,6	59,8	50,0
	1977	38,5	38,8	30,5
	1992	23,1	23,5	16,2
Szekunder szféra	1966	23,3	22,3	31,1
	1977	38,0	37,7	46,5
	1992	44,7	44,3	52,7
Tercier szféra	1966	18,1	17,9	18,9
	1977	23,5	23,5	23,0
	1992	27,8	28,0	26,3
Első munkahelyet keresők	1992	4,4	4,2	4,8

A magyar nemzetiségű aktív népesség több mint a fele (52,7%) az iparban és az építőiparban tevékenykedik. Különösen magas a részvételük (az aktív magyar népesség átlagának két-háromszorosa) egyes könnyűipari feldolgozó ágazatokban (bútoripar, ruházati, bőr- és szőrmeipar, faipar), de jelentékeny (közel másfélszeres) a vas-, acél- és fémgyártásban, a kerámiaipar, a cement és egyéb építőipari anyagok gyártása terén is. A tercier szférában a magyarok részesedése a kereskedelmi, egészségügyi, az oktatási, kulturális és művészeti területen dolgozók, az egyéb szolgáltatásokat végzők, valamint a társadalmi, egyházi szervezetek munkatársai körében haladja meg jelentősebben a magyar nemzetiségű foglalkoztatottak országos részarányát. E szférában az átlagtól való elmaradásuk elsősorban a közlekedésben és távközlésben, a kutatás-fejlesztésben, az informatikai szolgáltatásokban, és különösen a közigazgatásban történt háttérbe szorulásuk következménye. (40. táblázat.)

40. táblázat

Az aktív magyar népesség jelentősebb nemzetgazdasági áganként Romániában 1992-ben az ország, illetőleg az erdélyi részek aktív népessége, valamint az aktív román népesség nemzetgazdasági ágankénti megoszlásával egybevetve

Nemzetgazdasági ágazat	Magyarok		Országos átlag	Erdélyi átlag	Románok országos átlaga
	Szám szerint	%			
Százalékban					
Összesen	698 798	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság	106 068	15,2	22,3	18,2	22,7
Ipar, bányászat	318 951	45,6	37,3	41,9	36,9
Építőipar	37 512	5,4	5,6	4,9	5,6
Kereskedelem, idegenf., közellátás	50 677	7,3	6,6	7,0	6,5
Közlekedés, távközlés	33 746	4,8	6,1	5,8	6,2
Kutatás-fejlesztés, informatika	10 143	1,5	2,3	1,7	2,4
Bank, pénzügy, biztosítás	3 965	0,6	0,5	0,6	0,6
Közigazgatás	11 996	1,7	3,1	2,7	3,2
Oktatás	26 757	3,8	3,7	4,0	3,7
Egészségügy	24 398	3,5	3,1	3,4	3,1
Kultúra és művészet	4 152	0,6	0,5	0,5	0,5

A főbb *foglalkozási csoportokban* (41. táblázat) a magyar nemzetiségűek arányszámai a szakmunkások, a kereskedelmi, szolgáltatási tevékenységet űzők, illetőleg a szakképzetlen dolgozók között haladják meg az országos átlagszintet. A romániai magyarok, iskolázottságuk főbb mutatóival összhangban, a felsőfokú végzettséget igénylő szakterületeken többnyire nemzetiségi számerejüknel alacsonyabb arányban vannak jelen, a középfokú, illetőleg szakképesítéshez kötött foglalkozásokban viszont általában annak megfelelően képviselik magukat.

41. táblázat

Az aktív magyar népesség foglalkozási csoportonként Romániában 1992-ben az ország, illetőleg az erdélyi részek aktív népessége, valamint az aktív román népesség foglalkozási csoportonkénti megoszlásával egybevetve

Foglalkozási csoport	Magyarok		Országos átlag	Erdélyi átlag	Románok országos átlaga
	Szám szerint	%			
Százalékban					
Összesen	698 798	100,0	100,0	100,0	100,0
Állami és gazdasági vezetők	9 126	1,3	1,6	1,6	1,6
Szellemi és tudományos foglalkozásúak	30 901	4,4	5,9	5,6	6,0
Szaktechnikusok	67 771	9,7	10,2	10,2	10,4
Adminisztratív tisztviselők	32 435	4,6	4,7	5,1	4,8
Kereskedelemben, szolgáltatásban dolgozók	40 303	5,8	5,1	5,6	5,1
Mezőgazdasági dolgozók	78 159	11,2	18,5	14,9	19,0
Szakképzett munkások	351 177	50,2	42,4	44,8	42,0
Szakképzetlen dolgozók	50 639	7,3	6,3	7,2	6,0

Az államigazgatási vezetésben választott képviselőik aránya nagyjából a politikai aritmetika szerint alakul, ezzel szemben a közigazgatás azon területein, ahol a tisztségviselőket nem választják, hanem kinevezik, a magyarok részesedése már aktív dolgozók nemzetiségi számarányának a felét sem éri el. A szellemi vezető rétegben hasonlóan alacsony a részarányuk az alkalmazott- és természettudományi kutatás szakemberei, és különösen a közgazdászok, a társadalomtudományi és humán szakemberek, valamint a jogászok között. A magas szintű középfokú tanulmányokat igénylő (szaktechnikus besorolású) pályákon az egészségügyben és az alsó fokú oktatásban, valamint a gaz-

dasági, közigazgatási ügyvitel területein az átlagosnál erősebb, a termeléshez szorosabban kapcsolódó munkakörökben viszont gyengébb a magyarság reprezentáltsága. Kuriózumképpen megemlíthető, hogy szembeütközően alacsony (a nemzetiségi részarány kevesebb mint egyhatodát kitevő) magyar jelenlétet csak a tengeri, folyami és légi közlekedés szakemberei, valamint a rendőrök és nyomozók kötelékében találni. A szolgáltatásban és kereskedelemben a magyarok részaránya elsősorban a közszolgálati tevékenységet végzők, a gondozók, valamint a bolti eladók körében haladja meg a gazdaságilag aktív népesség nemzetiségi hányadát. Jóval kevesebben vannak viszont a közrend őrzésére és védelmére hivatottak között. A szakmunkások csoportjában általában ágazati eloszlásuknak megfelelő a részesedésük és csupán az elektrotechnikai, elektronikai és finommechanikai műszerészek körében süllyed a nemzetiségi átlag alá. A mezőgazdasági dolgozók az aktív magyar népességnek mindössze egytizedét teszik ki. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a primer szférában dolgozó magyar nemzetiségűek közel egyharmada nem mezőgazdasági foglalkozású (országosan ez az arány kb. 20 százalék), hanem – ugyancsak az országos arányokból kiindulva – feltehetően nagyjából gépszerelő, szakmunkás, illetve szakképzetlen dolgozó.

Röviden ennyiben összegezhetők a romániai magyarság demográfiai szerkezetét reprezentáló és jelenleg hozzáférhető főbb népszámlálási adatok. Bemutatásuk során szándékosan nem a „hányan vannak” – gyakorta hitvitákra alkalmat adó – kérdésre összpontosítottunk. E kérdést egyébként a nemzetiségi, az anyanyelvi és a felekezeti számok oszcillálása, valamint a családon belüli interetnikus viszonylatok kiterjedtsége következtében egy mégoly bizalommal fogadott kimutatás alapján is nehéz lenne pontosan megválaszolni. Ennél sokkal súlyosabban esik latba az a sajnálatos tény, hogy immár Románia népessége is természetes fogyás útjára lépett. Mint arra már a tanulmány első részében is rámutattunk, a népesedési átmenet e fordulata Erdélyben következett be leghamarabb, a magyarság soraiban pedig szinte a magyarországi folyamatokkal egyidejűleg, a románságot megelőzően vette kezdetét.

Hivatkozott irodalom és források:

- Az 1941. évi népszámlálás. Demográfiai adatok községek szerint. Szerk. és kiad. a Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1947, Stephaneum. IV, 21, 697 p.
- Antal G. László: A magyarság helyzete Romániában. = *Limes*. 1989. 1. sz. 109–151. p.
Ua.: Situația minorității etnice maghiare în România. Odorheiu Secuiesc, 1996, Asociația Culturală Haáz Rezső. 55. p. (Caiete Muzeale nr. 6.)
- Anuarul demografic al Republicii Socialiste România. București, 1967, Direcția Centrală de Statistică. 263, 42 p., 11 t.
- Anuarul demografic al Republicii Socialiste România. București, 1974, Direcția Centrală de Statistică. XXV, 541 p., 4 t.
- Anuarul statistic al României. 1922–1939/1940. București, Institutul Central de Statistică.
- Anuarul statistic al Republicii Socialiste România. 1966–1986. București, Direcția Centrală de Statistică.
- Anuarul statistic al României. 1990–1996. București, Comisia Națională pentru Statistică.
- Biji, M. – Nichita, A.: Populația R. P. R. după naționalitate și limba maternă. (Rezultatele provizorii ale recensământului populației din 21 februarie 1956.) = *Revista de statistică*. VI, 1956. Nr. 4. 3–16. p., 9 t.
- Buletinul demografic al României. I–XVI, 1932–1948. București, Institutul Central de Statistică.
- Comunicări statistice. Nr. 2 (31 ianuarie 1945), 6–7 (15 aprilie 1945), 18 (15 august 1947). București, Institutul Central de Statistică.
- Cucu, V. – Urcu, V.: Creșterea orașelor din R. S. România în ultimul deceniu. = *Revista de statistică*. XVI, 1967. Nr. 5. 52–61. p., 2 t.
- Dávid Zoltán: Magyarok – határaink mentén. = *Mozgó Világ*. VIII, 1982. 7. sz. 38–51. p.
- Erdély története. 3. köt. Erdély története 1830-tól napjainkig. Szerk. Szász Zoltán. Budapest, 1986, Akadémiai Kiadó. 1194–1945. p., 206 t.
- Fehér könyv a romániai nemzeti, nyelvi vagy vallási kisebbséghez tartozó személyek jogairól. 1. Statisztikai adatok Románia népességéről. = *Romániai Magyar Szó*. 1991. július 4. sz. 2. p.
- Fényes Elek: Magyar országnak, 's a' hozzá kapcsolt tartományok mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben. Pesten, Trattner-Károlyi.
4. köt. Békés, Bihar, Csanád, Csongrád, Máramaros, Szabolcs, Szathmár, Temes, Torontál, Krassó, Arad vármegyék. 1839. 479 p.
5. köt. Verőcze, Szerém, Posega, Kraszna, Közép-Szolnok, Zaránd vármegyék, Kővár vidéke, Jász és Kun területek, Hajdu kerület, Magyar tengerpart, Zágráb, Varasd, Kőrös vármegyék. 1839. 261 p.
6. köt. Katonai végvidék. Névmutató. 1840. VII, 420 p.
- Fényes Elek: Magyarország statistikája. 1. köt. Pesten, 1842, Trattner-Károlyi. VII, 306 p., 2 t.
- Gheorghiu, Dorel: Migrația internațională în România 1980–1994. = *Revista Română de statistică*. XLIV, 1995. Nr. 10. 34–42. p.
- Ghețau, Vasile: De ce scade populația maghiară în România? = *Adevărul*. 22. septembrie 1993.
- Ghețau, Vasile: Evoluția fertilității în România. De la transversal la longitudinal. = *Revista de cercetări sociale*. 1997a. Nr. 1. 3–85. p.
- Ghețau, Vasile: Prețul veșnicei tranziții: 7 ani de declin demografic. = *Adevărul*. 25. martie 1997b. 3. p.
- Golopenția, A. – Georgescu, D. C.: Populația Republicii Populare Române la 25 ianuarie 1948. Rezultatele provizorii ale recensământului. București, 1948, Institutul Central de Statistică. 41 p. (Extraș din *Probleme economice*. Nr. 2.)
- Illyés Elemér: Nationale Minderheiten in Rumanien Siebenbürgen im Wandel. Wien, 1981, Wilhelm Braumüller. XIII, 322 p. (Ethnos. Bd. 23.)
- Ionescu, N. T.: Mișcarea populațiunei României în anul 1925. = *Buletinul statistic al României*. 1927. Nr. 1. 27–68. p.
- Istrate, N.: Dare de seamă statistică asupra populației Ardealului în anul 1923, comparativ cu anul 1910, privind mai ales situația minorităților etnice. = *Buletinul statistic al României*. 1925. Nr. 1. 106–121. p.
- Istrate, N.: Ardealul și Banatul în lumina cifrelor. = *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918–1928*. 1. București, Cultura Națională, 1929. 677–689. p.
- Katus László: A demográfiai átmenet kérdései Magyarországon a 19. században. = *Történelmi Szemle*. 1980. 2. sz. 270–288. p.

- Katus László: Magyarok, nemzetiségek a népszaporulat tükrében (1850–1918). = *História*. IV, 1982. 4–5. sz. 18–21. p.
- Klinger András: Erdély népessége anyanyelvi összetételének alakulása. = *Statisztikai Szemle*. LXIX, 1991. 10. sz. 813–835. p.
- Kocsis Károly – Kocsisné Hodosi Eszter: Magyarok a határainkon túl, a Kárpát-medencében. Budapest, 1991, Tankönyvkiadó. 179 p.
- Kovács Alajos: Népesedésünk újabb jelenségei. = *Közgazdasági Szemle*. XXXVI, 1912. 47. köt. 783–806. p.
- Kovács Alajos: Erdély népmozgalma vallásfelekezetek szerint az 1921–27. években. = *Magyar Statisztikai Szemle*. VII, 1929. 12. sz. 1207–1214. p.
- A magyar korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei, némely hasznos házi állapotok kimutatásával együtt. 1. köt. Budapest, 1882, Országos M. Kir. Statistikai Hivatal. XXX, 825 p.
- A magyar korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint részletezve 2. köt. Budapest, 1882, Országos M. Kir. Statistikai Hivatal. 415 p.
- A magyar korona országainak helynévgyűjtője. Szerk. Jekelfalussy József. Budapest, 1892, Országos M. Kir. Statistikai Hivatal. X, 1895 p.
- Magyar statisztikai évkönyv. 1874–1875, 1877–1880., Új f. I–XXIV/XXVI, XLIX–L, 1893–1916/1918., 1941, 1942. Budapest, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal.
- Magyar statisztikai közlemények. Új f. I. köt.: A magyar korona országaiban az 1891. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei. I. r. Általános népleírás. Budapest, 1893, Országos M. Kir. Statistikai Hivatal. VI, 167*, 418 p.
- Magyar statisztikai közlemények. Új f. V. köt.: A magyar korona országainak 1890. és 1891. évi népmozgalma. Budapest, 1893, Országos M. Kir. Statistikai Hivatal. 80*, 103 p.
- Magyar statisztikai közlemények. Új f. IX. köt.: A Magyarországon 1893 január 1-én végrehajtott cigányösszeírás eredménye. Budapest, 1895, Országos M. Kir. Statistikai Hivatal. IV, 59*, 81 p., 2 t.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 1. köt.: A magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása. Első rész. A népesség leírása községenként. Budapest, 1902, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal. IV, 45*, 612 p.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 5. köt.: A magyar szent korona országainak 1900. évi népszámlálása. Harmadik rész. A népesség részletes leírása. Budapest, 1907, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal. VII, 746. p.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 7. köt.: A magyar szent korona országainak 1900., 1901. és 1902. évi népmozgalma. Budapest, 1905, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal. VIII, 106*, 675 p., 5 t.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 22. köt.: A magyar szent korona országainak 1903., 1904. és 1905. évi népmozgalma. Budapest, 1907, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal. VII, 67*, 748 p.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 32. köt.: A magyar szent korona országainak 1906., 1907. és 1908. évi népmozgalma. Budapest, 1910, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal. VIII, 85*, 773 p., 6 t.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 42. köt.: A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész. A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Budapest, 1912, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal. VI, 50*, 880 p.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 46. köt.: A magyar szent korona országainak 1901–1910. évi népmozgalma községenként. Budapest, 1913, Magyar Kir. Központi Statistikai Hivatal. IV, 727 p.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 50. köt.: A magyar szent korona országainak 1909–1912. évi népmozgalma. Budapest, 1916, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal. IX, 179*, 947 p., 6 t.
- Magyar statisztikai közlemények. Új sor. 61. köt.: A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Ötödik rész. Részletes demográfia. Budapest, 1916, M. Kir. Központi Statistikai Hivatal. IV, 635 p.
- Magyarország népessége községenként, a házak és családok száma, valamint a jelenlévő népesség neme és vallásfelekezete közigazgatási beosztás szerint az 1869. évi népszámlálás alapján. Táblázat. H.n., é.n. [188?]. Központi Statistikai Hivatal Könyvtára, kézirat-gyűjtemény.
- Manuilă, Sabin: *Tendințele mișcării populației în județele Transilvaniei în anii 1920–1927*. = *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918–1928*. 1. București, 1929, Cultura Natională. 667–676. p., 13 t.
- Manuilă, Sabin: *Aspects démographiques de la Transylvanie*. = *La Transylvanie. Ouvrage publié par l'Institut d'Histoire Nationale de Cluj*. Bucarest, 1938, Académie Roumaine. 793–856. p.
- Manuilă, Sabin: *Studiu etnografic asupra populației României*. București, 1940, Editura Institutului Central de Statistică. 108 p.
- Manuilă, Sabin: *Studies on the Historical Demography of Romania – Études sur la démographie historique de la Roumanie*. Ed. by Sorina and Ioan Bolovan. Cluj-Napoca, 1992, Center for Transylvanian Studies, The

- Romanian Cultural Foundation. 165 p. (Bibliotheca Rerum Transsilvaniae 2.)
- Martinovici, C. – Istrati, N.: Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite. Cluj, 1921, Ardealul. 107, 290, 52 p.
- Martsa Dénes: Ritka kivételek a magyar demográfiában. = Magyar Statisztikai Szemle. VIII, 1930. 6. sz. 477–495. p.
- Measnicov, Ioan – Trebici, Vladimir: Aspecte ale migrației interne și urbanizarea în lumina rezultatelor preliminare ale recensământului din 5 ianuarie 1977. = Revista de statistică. XXVII, 1978. Nr. 4. 30–39. p.
- Mike Gyula: A Magyarbirodalom és a mai Magyarország vérvesztesége a világháborúban. = Magyar Statisztikai Szemle. V, 1927. 7. sz. 623–633. p.
- Népesedéssziszttikai iratok. A-2. – A népmozgalom főbb eredményei 1901–1920. (Megyesoros községenkénti összesítők.) Központi Statisztikai Hivatal Levéltára.
- A népmozgalom főbb adatai községenként, 1828–1900. 7. köt. Békés megye, Csongrád megye és Szeged, Hajdú-Bihar megye és Debrecen. Budapest, 1980, Központi Statisztikai Hivatal. 123 p.
- A népmozgalom főbb adatai községenként, 1828–1900. 8. köt. Szabolcs-Szatmár megye, Szolnok megye. Budapest, 1984, Központi Statisztikai Hivatal. 173 p.
- A népmozgalom főbb adatai községenként, 1901–1968. Budapest, 1969, Központi Statisztikai Hivatal. 529 p.
- Nyárády R. Károly: Az 1977. évi romániai népszámlálás eredményeinek kiértékelése, különös tekintettel a nemzetiségi és anyanyelvi viszonyokra. [A Külügyi Intézet számára készült kézirat, 1983.] = Erdélyi etnikai arculatának változása. Budapest, 1996, Teleki László Alapítvány Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat. 15–70. p. (Kisebbségi adattár)
- Popa, Valeriu – Istrate, N.: Starea economică a Transilvaniei. Notițe statistice. = Buletinul statistic al României. 1921. Nr. 6–7. 139–169. p.
- Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Vol. 2. Neam, limba maternă, religie. București, 1938, Institutul Central de Statistică. CLX, 780 p., 4 t.
- Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Vol. 4. Locul nașterii, situație în gospodărie, menaje colective, mărimea gospodăriilor, cunoșterea limbii române, cetățenia, vârsta. București, 1940, Institutul Central de Statistică. CCXCII, 428 p.
- Recensământul general al României din 1941 6 aprilie. Date sumare provizorii. București, 1944, Institutul Central de Statistică. XXIV, 300 p.
- Recensământul populației din 21 februarie 1956. Rezultatele generale. București, 1959, Direcția Centrală de Statistică. XXX, 1081 p.
- Recensământul populației din 21 februarie 1956. Vol. 1. Structura demografică a populației. Numărul și repartizarea teritorială a populației; starea civilă; naționalitate; limba maternă; nivel de instruire; familii. București, 1960, Direcția Centrală de Statistică. LII, 689 p.
- Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966. București, 1968, Direcția Centrală de Statistică.
[Erdélyi tartományonkénti kötetek: Regiunea Banat, Brașov, Cluj, Crișana, Hunedoara, Maramureș, Mureș Autonomă-Maghiară. Vol. 1. Populația]
- Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966. Vol. 1. Rezultate generale. Partea întâi. Populația. București, 1969, Direcția Centrală de Statistică. LXXXVIII, 941 p., 15 t.
- Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966. Vol. 4. Populația după locul nașterii. București, 1970, Direcția Centrală de Statistică. VI, 776 p.
- Recensământul populației și al locuințelor din 5 ianuarie 1977. Vol. 1. Populație – structura demografică. București, 1980, Direcția Centrală de Statistică. VIII, 759 p., 16 t.
- Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Vol. I. Populație – structura demografică. București, 1994, Comisia Națională pentru Statistică. LVI, 991 p.
- Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Structura etnică și confesională a populației. București, 1995, Comisia Națională pentru Statistică. LXXI, 635 p.
- România. Date demografice. București, 1994, Comisia Națională pentru Statistică. 477 p.
- A romániai menekültek főbb adatai az 1944. februári összeírás szerint. = Magyar Statisztikai Szemle. 1944. 9/12. sz. 394–410. p.
- Rónai András: Magyarok elterjedése a Földön. = Földrajzi Közlemények. LXVI, 1938. 4–5. sz. 83–104. p.
- Rónai András: Erdély népességi viszonyai. = Magyar Statisztikai Szemle. XVIII, 1939. 4. sz. 350–360. p.
- Schneller Károly: Magyarok és románok erőviszonyai Erdélyben. Budapest, 1940. 484–500. p. (Klny. a Társadalomtudományból)

- Sebők László: A romániai magyarok száma a népszámlálások és az egyéb statisztikák szerint. = Századok. CXXVI, 1992. 3–4. sz. 382–401. p.
- Semlyén István: Országos és nemzetiségi népességgyarapodás. = Korunk évkönyv 1980a. Kolozsvár-Napoca, 1980. 41–55. p.
- Semlyén István: Hazai valóság. = Uó.: Hétmilliárd lélek. Bukarest, 1980b, Kriterion. 183–226. p. (Korunk könyvek)
- Semlyén István: Demográfiai viselkedés – népesedési politika. 1–6. r. = A Hét. XIII, 1982. 29–33. sz, 36. sz.
- Die Siebenbürgische Frage. Studien aus der Vergangenheit und Gegenwart Siebenbürgens. Redigiert von Emerich Lukinich. Budapest, 1940, Hornyánszky. 398 p.
- Stark Tamás: Magyarország második világháborús embervesztesége. Budapest, 1989, MTA Történettudományi Intézet. 89 p. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 3.)
- Statistică emigrărilor din România. Ministerul de Interne, Direcțiunea administrației generale și statistici. = Monitorul oficial. Nr. 30. din 10 mai 1923.
- Statisztikai negyedévi közlemények. XLV–XLVII, 1942–1944/1–2. füz. Budapest, M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal.
- Süle Andrea, R.: Tények és következtetések a II. világháború utáni román népszámlálások adatai alapján. = Magyarországtudás. A Magyarországtudó Intézet évkönyve. 1988. Főszerk. Juhász Gyula. Budapest, 1988, Magyarországtudó Intézet. 123–144. p.
- Teroarea Horthysto-fascistă în Nord-vestul României septembrie 1940 – octombrie 1944. Coordinatori: Mihai Fătu, Mircea Mușat. București, 1985, Editura Politică. 325 p.
- Thirring Lajos: Magyarország Trianontól napjainkig. Népesség és népmozgalom. = Magyar Statisztikai Szemle. XVI, 1938. 4. sz. 375–390. p.
- Thirring Lajos: Természetes és tényleges népszaporodás a két legutolsó népszámlálás közt a trianoni és a visszatartott területeken. = Magyar Statisztikai Szemle. XXI, 1943. 7. sz. 352–359. p.
- Thirring Lajos: Magyarország népessége 1869–1949 között. = Magyarország történeti demográfiája. Szerk. Kovacsics József. Budapest, 1963, Közgazdasági és Jogi Kiadó. 221–388. p.
- Varga E. Árpád: Városodás, vándorlás, nemzetiség. Adatok és szempontok az erdélyi városi térségek etnikai arculatváltásának vizsgálatához. = Erdélyi Szemle. 1994a. 5–6. sz. 156–197. p.
- A Regio 1991. 4. számában megjelent tanulmány bővített és módosított változata.
- Varga E. Árpád: Erdély anyanyelvi, nemzetiségi és felekezeti statisztikája 1880–1992. = Magyarság és Európa. II, 1994b. 4. sz. 20–52. p.
- Bővített és módosított változata: Limbă maternă, naționalitate, confesiune. Date privind Transilvania în perioada 1880–1992. In: Fizionomia etnică și confesională fluctuantă a regiunii Carpato-balcanice și a Transilvaniei. Odorheiu Secuiesc, 1996, Asociația Culturală Haáz Rezső. 83–133. p. (Caiete Muzeale nr. 14.)
- Varga E. Árpád: Az erdélyi magyarság lélekszámáról. = Tiszatáj. XLVIII, 1994c. 8. sz. 78–96. p.
- Bővített és módosított változata: Despre numărul maghiarilor din Transilvania. In: Fizionomia etnică și confesională fluctuantă a regiunii Carpato-balcanice și a Transilvaniei. Odorheiu Secuiesc, 1996, Asociația Culturală Haáz Rezső. 45–81. p. (Caiete Muzeale nr. 14.)
- Varga E. Árpád: A romániai magyarság főbb demográfiai jellemzői az 1992. évi népszámlálás eredményeinek tükrében. = Hitel. IX, 1996a. 3. sz. 68–84. p.
- Varga E. Árpád: Az 1977. évi romániai népszámlálásról az újabb adatközlések tükrében. = Erdélyi etnikai arculatának változása. Budapest, 1996b, Teleki László Alapítvány Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat. 71–107. p. (Kisebbségi adattár)
- Varga E. Árpád: A népesség fejlődése, az etnikai és felekezeti viszonyok alakulása a jelenkori Erdély területén 1869–1920 között. = Erdélyi Múzeum. LIX, 1997. 1–2. füz. 40–87. p.
- Winkler, Wilhelm: Die Totenverluste der öst.-ung. Monarchie nach Nationalitäten. Wien, 1919, Seidl und Sohn. VI, 84 p., XIV t.

A táblamelléletek forrásai:*

Magyarország népessége községenként [...] az 1869. évi népszámlálás alapján. (188?). [1-3], A magyar korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei. 1. köt. (1882): 586-593. [1], 812-819. [2], 2. köt. (1882): 9-331. [1-3], A magyar korona országainak helységnévtára (1892): 18-656. [1-3], Magyar statisztikai közlemények, Új f. I. köt. (1893): 112. [1], Új f. IX. köt. (1895): 14-16. *, 9-13. [1-2], Magyar Statisztikai Közlemények, Új sor. 1. köt. (1902): 38-43. * 280-455. [1-3], Új sor. 5. köt. (1907): 212-213. [1], Új sor. 61. köt. (1916): 118. [1], Új sor. 42. köt. (1912): 280-457., 581-629. [1-3], Popa, V. – Istrati, N. (1921): 156-157. [1], 158-156. [3], Martinovici, C. – Istrati, N. (1921): 7-52. [1], Anuarul statistic al României (1922): 30-31. [2], Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Vol. 2. (1938): XXXII-XXXIII., LVIII-LIX. [1], XXXVI-XXXVII., LXII-LXIII. [2], LXXXIV-LXXXV. [3], Recensământul general al României din 1941 6 aprilie (1944): XI. [1-2], Az 1941. évi népszámlálás (1947): 498-690. [1-3], Anuarul statistic al Republicii Socialiste România (1966): 74-75. [5], Golopenția, A. – Georgescu, D. (1948): 37. [5], 39-41. [1-2], Recensământul populației din 21 februarie 1956. Rezultatele generale (1959): 558-561. [1-2, 4-5], Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966 (1968) [Erdélyi tartományokénti kötetek] [1-2], Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966. Vol. 1. (1969): 153., 155., 163., 165. [4-5], Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Rezultate preliminare (1992): 38-43. [1-2, 4], Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Vol. 1. (1994): 708-709, 720-721. [1-2, 4-5], Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992. Structura etnică și confesională a populației (1995): 2-3. [4], 38-121. [6-7], 296-379. [3, 8-9].

* []-ben a vonatkozó táblák sorszámai

1. táblamelléklet
Erdély népességének etnikai tagolódása
anyanyelv és nemzetiség szerint 1869–1992 között*

Szám szerint

Év	Összesen	Magyar	Román	Német	Zsidó, jiddis	Egyéb összesen	Ebből				
							Cigány	Ukrán	Szerb	Horvát	Szlovák
1869 ^a	4 224 436	1 053 500	2 492 500	502 900^b	...	175 500	55 000	16 500	46 900	8 200^c	22 600
1880 ^{a,d}	4 032 851	1 046 094	2 297 251	503 777^b	...	185 729	59 000	14 248	53 833^e	...	26 226
1890 ^a	4 429 564	1 201 183	2 479 422	553 199^b	...	195 760	64 000^f	14 696	47 967	6 700^c	28 190
1900 ^a	4 840 722	1 424 237	2 673 325	576 460^b	...	166 700	30 000	17 821	47 472	3 164	29 692
1900	4 874 772	1 438 465	2 685 174	582 545^b	...	168 588	30 000	18 026	48 294	3 224	29 940
1910 ^g	5 262 495	1 663 252	2 830 028	565 107^b	...	204 108	60 800	22 540	52 084	1 971	31 657
1910	5 259 918	1 661 967	2 829 389	565 004^b	...	203 558	60 800	22 615	52 022	1 967	31 099
1919	5 208 345	1 378 189	2 974 951	513 794	170 943	170 468
1920	5 114 214	1 305 753	2 930 120	539 427	181 340	157 484
1930	5 548 363	1 480 712	3 233 216	540 793	111 275	182 367	43 653	24 217	42 359^h	...	40 630ⁱ
1930	5 548 363	1 353 276	3 207 880	543 852	178 699	264 656	109 156	29 620	43 342 ^h	...	46 786 ⁱ
1941	<i>5 912 300</i>	<i>1 743 900</i>	<i>3 304 400</i>	<i>535 400</i>	<i>82 500</i>	<i>246 100</i>
1948	5 761 127	1 481 903	3 752 269	332 066	30 039	164 850
1956	6 232 312	1 616 199	4 081 080	372 806	9 744	152 483	38 188	30 462	4 2078^j	...	18 804
1956	6 232 312	1 558 631	4 051 603	368 255	43 814	210 009	78 362	31 538	4 5209 ^j	...	23 102
1966	6 736 046	1 626 066	4 582 628	374 488	1 120	151 744	32 073	36 210	4 1292^j	...	19 559
1966	6 736 046	1 597 767	4 572 554	372 335	13 558	179 832	49 173	36 891	4 3455 ^j	...	21 843
1977	7 500 229	1 691 048	5 203 846	347 896	7 830	249 609	123 028	42 760	3 2140	7 433 ^c	21 133
1992	7 723 313	1 619 735	5 815 425	91 386	324	196 443	84 718	47 873	31 684^e	...	18 195
1992	7 723 313	1 603 923	5 684 142	109 014	2 687	323 547	202 665	50 372	27 163	4 030	19 446

Százalék szerint

Év	Összesen	Magyar	Román	Német	Zsidó, jiddis	Egyéb összesen	Ebből				
							Cigány	Ukrán	Szerb	Horvát	Szlovák
1869 ^a	100,0	24,9	59,0	11,9^b	...	4,2	1,3	0,4	1,1	0,2^c	0,5
1880 ^{a,d}	100,0	25,9	57,0	12,5^b	...	4,6	1,5	0,3	1,3^e	...	0,6
1890 ^a	100,0	27,1	56,0	12,5^b	...	4,4	1,4^e	0,3	1,1	0,1^c	0,6
1900 ^a	100,0	29,4	55,2	11,9^b	...	3,5	0,6	0,4	1,0	0,1	0,6
1900	100,0	29,5	55,1	11,9^b	...	3,5	0,6	0,4	1,0	0,1	0,6
1910	100,0	31,6	53,8	10,7^b	...	3,9	1,2	0,4	1,0	*	0,6
1919	100,0	26,5	57,1	9,8	3,3	3,3
1920	100,0	25,5	57,3	10,6	3,5	3,1
1930	100,0	26,7	58,3	9,7	2,0	3,3	0,8	0,4	0,8^h	...	0,7ⁱ
1930	100,0	24,4	57,8	9,8	3,2	4,8	2,0	0,5	0,8 ^h	...	0,8 ⁱ
1941	100,0	29,5	55,9	9,0	1,4	4,2
1948	100,0	25,7	65,1	5,8	0,5	2,9
1956	100,0	25,9	65,5	6,0	0,2	2,4	0,6	0,5	0,7 ^j	...	0,3
1956	100,0	25,0	65,0	5,9	0,7	3,4	1,3	0,5	0,7 ^j	...	0,4
1966	100,0	24,2	68,0	5,6	*	2,2	0,5	0,5	0,6^j	...	0,3
1966	100,0	23,8	67,9	5,5	0,2	2,6	0,7	0,6	0,6 ^j	...	0,3
1977	100,0	22,6	69,4	4,6	0,1	3,3	1,6	0,6	0,4	0,1 ^c	0,3
1992	100,0	21,0	75,3	1,2	*	2,5	1,1	0,6	0,4^e	...	0,2
1992	100,0	20,8	73,6	1,4	*	4,2	2,6	0,6	0,3	0,1	0,2

* A népszámlások időpontjában érvényes közigazgatási határok között.

Vastag szedés: anyanyelv

Normál szedés: nemzetiség

Kurzív szedés: számított érték

a Polgári népesség

b A jiddis anyanyelvűekkel

c Horvátok, krassovánok

d A beszélni nem tudók arányosan szétosztva az egyes nemzetiségek között

e Szerbek, horvátok, krassovánok

f Az 1893. cigányösszeírás nemzetiségi felvétele szerint 150300 fő, 3,4 százalék

g A határ által érintett települések osztatlan lélekszámának figyelembevételével megállapított érték

h Szerbek, horvátok, szlovének

i Csehek, szlovákok

j Szerbek, horvátok, szlovének, krassovánok

2. táblamelléklet
Az erdélyi városok népességének etnikai tagolódása
anyanyelv és nemzetiség szerint 1869–1992 között*

Szám szerint

Év	Összesen	Magyar	Román	Német	Zsidó, jiddis	Egyéb összesen	Ebből			
							Cigány	Ukrán	Szerb	Szlovák
1969 ^a	360 683	188 710	76 570	79 450^b	...	15 950	...	750	3 650	1 410
1880 ^{a,c}	390 654	212 683	74 752	82 691^b	...	20 528	4 010	924	3 694^d	1 905
1890 ^a	441 795	250 894	83 692	88 156^b	...	19 053	... ^e	860	3 533	1 830
1900 ^a	529 165	329 359	93 237	95 201^b	...	11 368	...	744	3 122	1 527
1900	557 911	340 275	103 948	100 647^b	...	13 041	...	943	3 834	1 708
1910	682 561	441 130	120 929	104 524^b	...	15 978	...	751	5 890	1 841
1920	721 546	330 397	181 678	105 664	91 113	12 694
1930	963 418	431 641	331 131	130 074	48 207	22 365	4 405	1 739	3 641^f	2 974^g
1930	963 418	365 008	336 756	126 936	100 413	34 305	10 869	3 388	4 341 ^f	4 730 ^g
1941	1 153 644	548 217	395 057	136 711	45 000	28 650
1948	1 118 904	436 665	562 141	80 239	22 940	16 919
1956	1 753 844	591 970	988 427	146 384	7 564	18 499	5 026	2 095	4 601^h	1 042
1956	1 753 844	554 324	985 584	141 981	38 724	33 231	8 278	2 653	6 037 ^h	3 070
1966	2 379 369	657 902	1 537 995	159 153	965	23 354	4 839	2 428	6 901^h	1 328
1966	2 379 369	639 470	1 536 477	156 700	12 842	33 880	7 403	2 988	8 081 ^h	2 678
1977	3 558 651	848 061	2 464 300	170 034	7 554	68 702	31 802	4 376	13 119	7 937
1992	4 429 697	898 954	3 413 047	61 177	275	56 244	25 480	5 017	13 009ⁱ	7 367
1992	4 429 697	898 387	3 351 001	71 187	2 568	106 554	69 145	6 708	14 533	8 158

Százalék szerint

Év	Összesen	Magyar	Román	Német	Zsidó, jiddis	Egyéb összesen	Ebből			
							Cigány	Ukrán	Szerb	Szlovák
1969 ^a	100,0	52,4	21,2	22,0^b	...	4,4	...	0,2	1,0	0,4
1880 ^{a,c}	100,0	54,4	19,1	21,2^b	...	5,3	1,0	0,2	1,0^d	0,5
1890 ^a	100,0	56,8	18,9	20,0^b	...	4,3	1,3^e	0,2	0,8	0,4
1900 ^a	100,0	62,2	17,6	18,0^b	...	2,2	...	0,1	0,6	0,3
1900	100,0	61,0	18,6	18,0^b	...	2,4	...	0,2	0,7	0,3
1910	100,0	64,6	17,7	15,3^b	...	2,4	...	0,1	0,9	0,3
1920	100,0	45,8	25,2	14,6	12,6	1,8
1930	100,0	44,8	34,4	13,5	5,0	2,3	0,5	0,2	0,4^f	0,3^g
1930	100,0	37,9	34,9	13,2	10,4	3,6	1,1	0,3	0,4 ^f	0,5 ^g
1941	100,0	47,5	34,2	11,9	3,9	2,5
1948	100,0	39,0	50,2	7,2	2,0	1,6
1956	100,0	33,8	56,4	8,3	0,4	1,1	0,3	0,1	0,3^h	0,1
1956	100,0	31,6	56,2	8,1	2,2	1,9	0,5	0,1	0,3 ^h	0,2
1966	100,0	27,6	64,6	6,7	*	1,0	0,2	0,1	0,3^h	0,1
1966	100,0	26,9	64,6	6,6	0,5	1,4	0,3	0,1	0,3 ^h	0,1
1977	100,0	23,8	69,3	4,8	0,2	1,9	0,9	0,1	0,4	0,2
1992	100,0	20,3	77,0	1,4	*	1,3	0,6	0,1	0,3^d	0,2
1992	100,0	20,3	75,6	1,6	0,1	2,4	1,6	0,1	0,3	0,2

* A népszámlások időpontjában érvényes közigazgatási határok között.

Vastag szedés: anyanyelv

Normál szedés: nemzetiség

Kurzív szedés: számított érték

a Polgári népesség

b A jiddis anyanyelvűekkel

c A beszélni nem tudók arányosan szétosztva az egyes nemzetiségek között

d Szerbek, horvátok, krassovánok

e Az 1893. cigányösszeírás nemzetiségi felvétele szerint 9954 fő, 2,3 százalék.

f Szerbek, horvátok, szlovének

g Csehek, szlovákok

h Szerbek, horvátok, szlovének, krassovánok

3. táblamelléklet
Erdély népessége vallásfelekezet szerint 1869–1992 között*

Szám szerint

Év	Összesen	Görög-keleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb
1869 ^a	4 224 436	1 613 502	1 000 740	712 262	517 360	231 099	54 001	90 487	4 985
1880 ^a	4 032 851	1 498 181	936 335	712 921	498 723	221 528	55 389	105 675	4 099
1890 ^a	4 429 564	1 593 017	1 042 331	807 296	559 714	234 101	59 721	130 088	3 296
1900 ^a	4 840 722	1 696 034	1 137 698	908 182	625 346	249 029	64 476	157 622	2 335
1900	4 874 772	1 704 205	1 143 279	918 296	631 392	251 517	64 987	158 707	2 389
1910 ^b	5 262 495	1 807 917	1 245 318	995 390	694 930	263 016	68 759	182 471	4 694
1910	5 259 918	1 807 268	1 245 235	994 606	694 498	262 376	68 752	182 489	4 694
1919	5 208 345	1 815 854	1 274 935	910 601	689 669	266 191	67 374	170 943	12 778
1930	5 548 363	1 932 356	1 385 445	947 351	696 320	274 415	68 330	192 833	51 313
1992	7 723 313	5 360 102	206 833	854 935	796 682	36 264 ^c 20 184 ^d	75 978	2 768	369 567

Százalék szerint

Év	Összesen	Görög-keleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb
1880 ^a	100,0	38,2	23,7	16,9	12,2	5,5	1,3	2,1	0,1
1880 ^a	100,0	37,1	23,2	17,7	12,4	5,5	1,4	2,6	0,1
1890 ^a	100,0	36,0	23,5	18,2	12,6	5,3	1,4	2,9	0,1
1900	100,0	35,0	23,5	18,8	12,9	5,2	1,3	3,2	0,1
1910	100,0	34,3	23,7	18,9	13,2	5,0	1,3	3,2	0,1
1919	100,0	34,9	24,5	17,5	13,2	5,1	1,3	3,3	0,2
1930	100,0	34,8	25,0	17,1	12,6	4,9	1,2	3,5	0,9
1992	100,0	69,4	2,7	11,0	10,3	0,5 ^c 0,3 ^d	1,0	0,0	4,8

* A népszámlások időpontjában érvényes közigazgatási határok között.

^a Polgári népesség

^b A határ által érintett települések osztatlan lélekszámának figyelembevételével megállapított érték.

^c Ágostai hitvallású evangélikus

^d Zsinatpresbiteri evangélikus

4. táblamelléklet
Románia népessége nemzetiség szerint 1930–1992 között*

Nemzetiség	1930	1956	1966	1977	1992
Összesen	14 280 729	17 489 450	19 103 163	21 559 910	22 810 035
Román	11 118 170	14 996 114	16 746 510	18 999 565 ^a	20 408 542 ^b
Magyar	1 423 459	1 587 675	1 619 592	1 713 928 ^c	1 624 959 ^d
Cigány	242 656	104 216	64 197	227 398	401 087
Német	633 488	384 708	382 595	359 109 ^e	119 462 ^f
Ukrán	45 875	60 479	54 705	55 510 ^g	65 764 ^h
Orosz, lipován	50 725	38 731	39 483	32 696 ⁱ	38 606 ^j
Török	26 080	14 329	18 040	23 422	29 832
Szerb	50 310 ^k	46 517 ^k	44 236 ^k	34 429	29 408
Tatár	15 580	20 469	22 151	23 369	24 596
Szlovák	50 772 ^l	23 331	22 221	21 286	19 594
Bolgár	66 348	12 040	11 193	10 372	9 851
Zsidó	451 892	146 264	42 888	24 667	8 955
Horvát	7 500 ^m	4 085
Cseh	...	11 821	9 978	7 683	5 797
Lengyel	15 804	7 627	5 860	4 641	4 232
Görög	23 161	11 166	9 088	6 262	3 940
Örmény	12 175	6 441	3 436	2 342	1 957
Egyéb	49 182	13 357	4 681	5 279 ⁿ	8 602 ^o
Nem nyilatkozott	5 052	4 165	2 309	452	766

* A jelenlegi határok között.

^a 982 aromán és 1176 macedoromán nemzetiségűvel

^b 21 736 aromán és 6867 macedoromán nemzetiségűvel

^c 1075 székely nemzetiségűvel

^d 817 székely nemzetiségűvel

^e 6016 szász és 4346 sváb nemzetiségűvel

^f 1708 szász és 6330 sváb nemzetiségűvel

^g 1057 rutén nemzetiségűvel

^h 290 rutén nemzetiségűvel

ⁱ Ebből 21 206 orosz és 11 090 lipován

^j Ebből 7983 orosz és 30 623 lipován

^k Horvátokkal és szlovénekkal

^l Csehekkel

^m Krassovánokkal

ⁿ Csángókkal és 1251 szlovén nemzetiségűvel

^o Ebből 2723 krassován, 2062 csángó, 1356 olasz, 276 szlovén és 55 gagauz

5. táblamelléklet
Románia népessége anyanyelv szerint 1930–1992 között*

Anyanyelv	1930	1948	1956	1966	1977	1992
Összesen	14 280 729	15 872 624	17 489 450	19 103 163	21 559 910	22 810 035
Román	11 360 137	13 597 613	15 080 686	16 770 628	19 184 405 ^a	20 683 406
Magyar	1 552 563	1 499 851	1 653 700	1 651 873	1 720 680 ^b	1 639 135
Cigány	89 989	...	66 882	49 086	77 373	166 635
Német	636 144	343 913	395 374	387 547	353 027 ^c	98 530
Ukrán	44 678	...	68 252	59 803	55 054 ^d	63 585
Orosz, lipován	71 661	...	45 029	40 526	30 651 ^e	31 447
Török	14 228	17 453	21 909	27 587
Szerb-horvát	47 196 ^f	...	43 057 ^f	41 897 ^f	39 639	33 664
Tatár	42 945 ^g	...	20 574	21 224	21 299	22 754
Szlovák	42 425 ^h	...	18 935	19 797	20 034	18 283
Bolgár	63 510	...	13 189	10 439	9 685	9 421
Jiddis	259 812	138 795	34 337	5 143	3 429	964
Cseh	6 196	6 339	5 741	4 953
Lengyel	5 494	4 699	3 800	3 047
Görög	8 979	8 369	5 643	2 605
Örmény	4 716	2 617	1 517	918
Egyéb	69 669	291 929	5 836	3 207	3 532 ⁱ	2 335
Nem nyilatkozott	...	523	3 986	2 516	2 492	766

*A jelenlegi határok között.

^a 759 aromán és 790 macedoromán anyanyelvűvel

^b 50 székely anyanyelvűvel

^c 2833 szász és 3323 sváb anyanyelvűvel

^d 715 rutén anyanyelvűvel

^e Ebből 28 985 orosz és 1666 lipován anyanyelvű

^f Szlovén anyanyelvűekkel

^g Török anyanyelvűekkel

^h Cseh anyanyelvűekkel

ⁱ 889 szlovén anyanyelvűvel

6. táblamelléklet
Románia népessége nemzetiség szerint, egybevetve az anyanyelvvel
az 1992. évi népszámlálás időpontjában

Nemzetiség	Összesen	Anyanyelv								
		Román	Magyar	Cigány	Német	Ukrán	Orosz	Török	Szerb-horvát	Tatár
Összesen	22 810 035	20 683 406	1 639 135	166 635	98 530	63 585	31 447	27 587	33 664	22 754
Román	20 408 542	20 382 796	15 378	1 966	2 470	2 928	599	79	546	37
Magyar	1 624 959	32 949	1 590 290	656	806	56	45	4	50	–
Cigány	401 087	217 844	18 860	163 897	101	8	10	305	25	11
Német	119 462	13 330	11 642	63	94 266	26	8	4	53	–
Ukrán	65 764	4 674	206	6	10	60 482	241	3	77	3
Orosz, lipován	38 606	8 097	27	4	3	18	30 417	–	5	3
Török	29 832	2 710	13	24	6	2	2	27 037	–	20
Szerb	29 408	2 764	140	3	75	25	15	2	26 358	–
Tatár	24 596	1 768	3	–	–	6	5	127	–	22 677
Szlovák	19 594	1 211	339	2	89	2	3	1	4	–
Bolgár	9 851	1 281	94	4	10	1	24	2	8	–
Zsidó	8 955	6 456	1 273	5	304	5	27	–	–	–
Horvát	4 085	198	42	1	23	3	1	–	3 804	–
Cseh	5 797	660	103	1	155	1	2	6	6	2
Lengyel	4 232	1 122	95	–	53	18	14	–	2	–
Görög	3 940	1 481	25	2	3	–	4	3	1	–
Örmény	1 957	973	82	–	4	–	9	2	–	–
Egyéb	8 602	3 092	523	1	152	4	21	12	2 725	1
Nem nyilatkozott	766	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Nemzetiség	Anyanyelv								
	Szlovák	Bolgár	Jiddis	Cseh	Lengyel	Görög	Örmény	Egyéb	Nem nyilatkozott
Összesen	18 283	9 421	964	4 953	3 047	2 605	918	2 335	766
Román	178	926	79	56	87	171	36	210	–
Magyar	47	26	3	5	5	3	1	13	–
Cigány	7	5	4	–	1	2	1	6	–
Német	14	11	5	7	15	3	–	15	–
Ukrán	51	1	–	1	6	2	–	1	–
Orosz, lipován	–	9	3	4	1	1	1	13	–
Török	–	1	3	12	1	–	–	1	–
Szerb	8	9	1	4	–	2	–	2	–
Tatár	5	1	–	3	–	–	–	1	–
Szlovák	17 921	3	3	2	1	–	–	13	–
Bolgár	–	8 420	–	5	1	–	–	1	–
Zsidó	3	1	847	3	2	1	–	28	–
Horvát	1	–	4	2	–	2	1	3	–
Cseh	11	3	3	4 839	2	2	–	1	–
Lengyel	1	–	–	1	2 923	1	–	2	–
Görög	2	1	–	–	1	2 410	–	7	–
Örmény	–	4	2	–	–	–	878	3	–
Egyéb	34	–	7	9	1	5	–	2 015	–
Nem nyilatkozott	–	–	–	–	–	–	–	–	766

7. táblamelléklet
Erdély népessége nemzetiség szerint, egybevetve az anyanyelvvél
az 1992. évi népszámlálás időpontjában

Nemzetiség	Összesen	Anyanyelv								
		Román	Magyar	Cigány	Német	Ukrán	Orosz	Török	Szerb- horvát	Tatár
Összesen	7 723 313	5 815 425	1 619 735	84 718	91 386	47 873	918	156	31 684	44
Román	5 684 142	5 666 382	13 755	773	1 974	325	96	7	402	4
Magyar	1 603 923	29 134	1 573 126	649	773	55	37	3	50	–
Cigány	202 665	100 556	18 735	83 223	98	7	3	1	22	1
Német	109 014	9 334	11 562	56	87 941	19	6	2	49	–
Ukrán	50 372	2 550	202	5	6	47 435	53	1	64	1
Orosz, lipován	987	275	24	2	–	1	677	–	5	–
Török	223	70	9	1	3	1	–	138	–	–
Szerb	27 163	2 336	138	2	68	19	12	1	24 567	–
Tatár	57	11	3	–	–	–	–	1	–	38
Szlovák	19 446	1 159	328	2	85	2	3	1	3	–
Bolgár	7 885	609	91	2	10	–	16	–	7	–
Zsidó	2 687	1 172	1 087	2	146	1	3	–	–	–
Horvát	4 030	166	41	–	21	3	–	–	3 793	–
Cseh	4 569	431	88	1	137	1	2	–	6	–
Lengyel	749	273	91	–	36	2	7	–	1	–
Görög	529	119	23	–	1	–	–	–	1	–
Örmény	224	91	81	–	3	–	2	–	–	–
Egyéb	4 490	757	351	–	84	2	1	1	2 714	–
Nem nyilatkozott	158	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Nemzetiség	Anyanyelv								
	Szlovák	Bolgár	Jiddis	Cseh	Lengyel	Görög	Örmény	Egyéb	Nem nyilat- kozott
Összesen	18 195	7 302	324	3 934	362	413	49	637	158
Román	173	97	41	33	14	24	1	41	–
Magyar	47	24	3	4	4	2	1	11	–
Cigány	7	4	4	–	–	2	–	2	–
Német	14	11	5	3	2	2	–	8	–
Ukrán	50	1	–	1	1	2	–	–	–
Orosz, lipován	–	2	–	–	–	–	–	1	–
Török	–	–	1	–	–	–	–	–	–
Szerb	7	8	1	2	–	–	–	2	–
Tatár	3	1	–	–	–	–	–	–	–
Szlovák	17 844	3	2	2	1	–	–	11	–
Bolgár	–	7 147	–	2	–	–	–	1	–
Zsidó	3	–	261	2	–	–	–	10	–
Horvát	–	–	1	1	–	1	1	2	–
Cseh	10	3	3	3 883	2	1	–	1	–
Lengyel	1	–	–	–	338	–	–	–	–
Görög	2	1	–	–	–	379	–	3	–
Örmény	–	–	–	–	–	–	46	1	–
Egyéb	34	–	2	1	–	–	–	543	–
Nem nyilatkozott	–	–	–	–	–	–	–	–	158

8. táblamelléklet
Románia népessége nemzetiség szerint, egybevetve a vallásfelekezettel
az 1992. évi népszámlálás időpontjában

Felekezet	Összesen	Nemzetiség								
		Román	Magyar	Cigány	Német	Ukrán	Orosz, lipován	Török	Szerb	Tatár
Összesen	22 810 035	20 408 542	1 624 959	401 087	119 462	65 764	38 606	29 832	29 408	24 596
Ortodox	19 802 389	19 322 047	27 828	342 130	8 126	52 839	12 285	461	26 219	149
Római katolikus	1 161 942	361 324	669 420	19 275	70 983	620	94	24	920	4
Református	802 454	16 140	765 370	17 598	2 792	69	8	8	22	–
Görög katolikus	223 327	191 453	23 393	3 569	1 900	1 693	32	7	84	3
Pümkösdista	220 824	202 220	4 339	7 919	500	5 035	25	1	97	1
Baptista	109 462	94 358	12 845	932	438	218	56	2	186	–
Adventista	77 546	66 058	8 280	1 694	351	1 031	52	2	15	3
Unitárius	76 708	1 457	74 021	910	170	91	6	2	6	1
Muzulmán	55 928	952	35	583	14	9	2	29 034	15	24 319
Evangéliumi kereszt.	49 963	43 888	2 393	920	2 223	194	19	2	31	–
Ágostai evang.	39 119	3 660	7 201	229	27 313	9	10	4	103	–
Óhitű keresztény	28 141	3 711	98	94	17	121	24 016	1	21	39
Óhitű ortodox	32 228	26 378	59	110	12	2 324	1 819	3	1 483	6
Zsinat-presb. evang.	21 221	1 694	12 842	41	2 858	5	1	55	1	1
Izraelita	9 670	1 716	193	14	56	37	3	7	4	9
Egyéb	56 329	39 768	11 924	896	1 334	1 288	59	146	134	38
Ateista	10 331	8 920	616	235	80	30	53	38	25	12
Felekezeten kívüli	24 314	17 002	3 277	3 203	198	105	46	24	27	10
Nem nyilatkozott	8 139	5 796	825	735	97	46	20	11	15	1

Felekezet	Nemzetiség									
	Szlovák	Bolgár	Zsidó	Horvát	Cseh	Lengyel	Görög	Örmény	Egyéb	Nem nyilatkozott
Összesen	19 594	9 851	8 955	4 085	5 797	4 232	3 940	1 957	8 602	766
Ortodox	850	2 112	317	62	307	312	3 735	1 411	1 079	120
Római katolikus	12 974	7 351	97	3 954	4 812	3 729	57	94	6 145	65
Református	121	12	28	2	180	17	9	8	60	10
Görög katolikus	587	132	21	20	93	114	70	16	132	8
Pümkösdista	530	29	82	–	15	7	3	–	21	–
Baptista	92	20	9	1	285	4	2	1	13	–
Adventista	16	16	2	–	3	5	3	3	12	–
Unitárius	10	5	13	2	5	3	1	–	3	2
Muzulmán	–	3	81	–	14	–	5	1	839	22
Evangéliumi kereszt.	133	87	14	1	16	7	5	12	18	–
Ágostai evang.	503	2	11	2	29	3	4	–	30	6
Óhitű keresztény	–	7	2	1	1	–	2	7	1	2
Óhitű ortodox	1	2	5	–	–	2	5	17	2	–
Zsinat-presb. evang.	3 688	3	2	–	10	–	–	–	15	5
Izraelita	2	–	7 566	28	1	–	5	3	25	1
Egyéb	57	55	101	2	17	15	17	368	101	9
Ateista	7	5	255	6	3	7	6	2	30	1
Felekezeten kívüli	16	6	310	3	6	6	9	13	46	7
Nem nyilatkozott	7	4	39	1	–	1	2	1	30	508

9. táblamelléklet
Erdély népessége nemzetiség szerint, egybevetve a vallásfelekezettel
az 1992. évi népszámlálás időpontjában

Felekezet	Összesen	Nemzetiség								
		Román	Magyar	Cigány	Német	Ukrán	Orosz, lipován	Török	Szerb	Tatár
Összesen	7 723 313	5 684 142	1 603 923	202 665	109 014	50 372	987	223	27 163	57
Ortodox	5 360 102	5 109 835	24 952	150 082	5 900	40 768	764	48	25 245	7
Római katolikus	854 935	79 337	657 559	18 960	65 520	358	43	15	877	2
Református	796 682	14 917	761 109	17 582	2 556	67	8	5	21	–
Görög-katolikus	206 833	177 274	22 781	3 374	1 596	738	22	1	72	1
Pümkösdista	158 970	142 600	4 274	6 037	481	4 822	15	1	94	1
Baptista	94 630	79 860	12 805	799	411	158	9	1	184	–
Adventista	29 180	18 478	8 198	1 223	312	918	9	–	11	–
Unitárius	75 978	1 164	73 653	898	164	65	1	–	5	–
Muzulmán	534	131	30	6	7	1	–	121	5	36
Evangéliumi kereszt.	12 372	7 709	2 277	237	1 893	73	2	–	7	–
Ágostai evang.	36 264	2 202	6 977	208	26 214	8	2	4	101	–
Óhitű keresztény	1 058	826	93	63	14	10	27	–	19	4
Óhitű ortodox	3 891	2 276	55	66	12	1 074	58	–	343	–
Zsinat-presb. evang.	20 184	1 040	12 769	28	2 627	4	1	7	1	1
Izraelita	2 768	377	171	8	29	34	–	2	4	1
Egyéb	45 323	30 298	11 678	781	980	1 115	6	15	127	3
Ateista	3 649	2 802	550	98	55	23	9	1	15	1
Felekezeten kívüli	15 365	9 881	3 219	1 831	165	91	8	1	19	–
Nem nyilatkozott	4 595	3 135	773	384	78	45	3	1	13	–

Felekezet	Nemzetiség									
	Szlovák	Bolgár	Zsidó	Horvát	Cseh	Lengyel	Görög	Örmény	Egyéb	Nem nyilatkozott
Összesen	19 446	7 885	2 687	4 030	4 569	749	529	224	4 490	158
Ortodox	825	373	116	53	217	86	451	56	319	5
Római katolikus	12 904	7 240	66	3 935	3 735	563	25	62	3 721	13
Református	118	12	26	2	176	14	9	8	51	1
Görög-katolikus	583	127	13	14	81	63	19	7	66	1
Pümkösdista	530	26	53	–	13	4	3	–	16	–
Baptista	90	16	3	1	281	2	–	–	10	–
Adventista	15	8	1	–	–	2	1	–	4	–
Unitárius	10	5	3	2	5	1	–	–	2	–
Muzulmán	–	–	31	–	1	–	2	–	161	2
Evangéliumi kereszt.	127	13	7	1	14	–	–	1	11	–
Ágostai evang.	484	2	9	2	22	1	4	–	24	–
Óhitű keresztény	–	1	–	–	1	–	–	–	–	–
Óhitű ortodox	1	–	4	–	–	1	–	1	–	–
Zsinat-presb. evang.	3 680	3	2	–	9	–	–	–	11	1
Izraelita	2	–	2 114	13	–	–	4	–	9	–
Egyéb	52	50	66	2	8	7	4	88	39	4
Ateista	4	3	70	3	1	2	2	–	9	1
Felekezeten kívüli	15	3	92	1	5	3	5	1	22	3
Nem nyilatkozott	6	3	11	1	–	–	–	–	15	127